

LT

LT

LT

EUROPOS BENDRIJŲ KOMISIJA

Briuselis, 5.11.2008
KOM(2008) 674 galutinis

KOMISIJOS KOMUNIKATAS TARYBAI IR EUROPOS PARLAMENTUI

2008–2009 m. plėtros strategija ir pagrindiniai uždaviniai

{SEK(2008) 2692}
{SEK(2008) 2693}
{SEK(2008) 2694}
{SEK(2008) 2695}
{SEK(2008) 2696}
{SEK(2008) 2697}
{SEK(2008) 2698}
{SEK(2008) 2699}

KOMISIJOS KOMUNIKATAS TARYBAI IR EUROPOS PARLAMENTUI

2008–2009 m. plėtros strategija ir pagrindiniai uždaviniai

1. ĮŽANGA

Plėtra yra vienas stipriausių ES politikos instrumentų. Ji padeda siekti strateginių ES tikslų: didinti stabilumą, saugumą ir užtikrinti konfliktų prevenciją. Dėl jos padidėjo gerovė ir atsirado daugiau augimo galimybių, pagerėjo gyvybiškai svarbūs transporto bei energijos keliai ir sustiprėjo ES įtaka pasaulyje. 2009 m. gegužės mėn. ES paminės penktąsias 2004 m. plėtros metines.

Dabartinėje plėtros darbotvarkėje – Vakarų Balkanų šalys ir Turkija, kurioms atsivėrė perspektyva tapti ES narėmis, jeigu jos įvykdys būtinas sąlygas. Europinė perspektyva padėjo užtikrinti taiką ir stabilumą ir sudarė partneriams sąlygas spręsti svarbius klausimus, pvz., Kosovo nepriklausomybės deklaracija, ir kartu išsaugoti saugumą regione. Ji labai skatina Vakarų Balkanus ir Turkiją vykdyti politikos ir ekonomikos reformas. ES strategiškai suinteresuota išlaikyti šio proceso tempą, laikantis sutartų principų ir sąlygų. Šis suinteresuotumas projekto stabilumu dar labiau akivaizdus atsižvelgiant į stabilumui neseniai kilusius pavojus regione į rytus nuo ES, įskaitant Pietų Kaukazą.

Turkijos strateginė svarba ES dar labiau padidėjo svarbiausiose srityse – energijos tiekimo saugumo, konfliktų prevencijos bei sprendimo ir regioninio saugumo Pietų Kaukaze ir Artimuosiuose Rytuose. Šalies bendradarbiavimas su ES dalyvaujant derybas ir vykdant pradėtas susijusias reformas leidžia šaliai būti stipresniu stabilumo pagrindu regione, kuriame kyla daug pavojų. Dėl dabartinės saugumo aplinkos Europoje taip pat reikia įtvirtinti stabilumą ir skatinti reformas Vakarų Balkanuose.

Šiomis aplinkybėmis nuoseklus atnaujinto susitarimo dėl plėtros įgyvendinimas, kaip apibrėžė 2006 m. gruodžio mėn. Europos Vadovų Taryba, yra kaip niekada svarbus. Šis susitarimas pagrįstas įsipareigojimų įtvirtinimu, teisingomis bei griežtomis sąlygomis ir geresniu ryšių palaikymu su visuomene kartu su ES gebėjimu integruoti naujas nares.

ES ėmėsi veiksmų plėtros proceso kokybei pagerinti, ypač atsižvelgdama į pastarųjų plėtros etapų patirtį. Dabar pakankamai anksti daugiau dėmesio skiriama teisei valstybei ir geram valdymui. Kandidatės arba potencialios kandidatės pažangos tempas siekiant narystės ES atitinka jos politinių ir ekonominių reformų tempą, taip pat jos gebėjimą prisiimti narės teises ir pareigas pagal Kopenhagos kriterijus.

Ateinantys metai bus nepaprastai svarbūs sprendžiant uždavinius, kylančius Vakarų Balkanuose. Vakarų Balkanų šalių pažangą siekiant narystės ES galima paspartinti, jeigu jos atitiks būtinas sąlygas. Manoma, kad Kroatija pasieks galutinį stojimo derybų etapą iki 2009 m. pabaigos, jeigu imsis būtinų parengiamųjų veiksmų. Tolesnės reformos Buvusiojoje Jugoslavijos Respublikoje Makedonijoje priartins šalį prie ES. Potencialioms kandidatėms padarius pažangą ir parodžius pasirengimą suteikiamas kandidatės statusas.

Stojimo derybų su Turkija tempas atitinka reformų tempą ir šalies atitinkamų sąlygų vykdymą. Dabar Turkija turi vėl imtis politinių reformų.

Tarptautinė finansų krizė kol kas padarė nedidelę tiesioginę įtaką Vakarų Balkanų ir Turkijos ekonomikos ir finansų sektoriams. Tačiau dėl gerokai didėjančio daugelio šalių einamosios sąskaitos deficito jos tampa pažeidžiamesnės išorės sukrėtimų atveju. Dėl pasaulinės finansų krizės tiek išorės kreditų, tiek tiesioginių užsienio investicijų gali sumažėti.

Kalbant apie Kiprą, Kipro graikų ir turkų bendruomenių lyderiai pradėjo išsamias derybas dėl visapusio susitarimo; šios derybos vyksta prižiūrint Jungtinėms Tautoms. Komisija remia jų pastangas ir yra pasirengusi teikti technines konsultacijas klausimais, kurie priklauso ES kompetencijai.

Europos Sąjunga yra stipresnė, kai ją supa stabilios, klestinčios ir demokratiškos kaimynės. Dirbdamos kartu ir remdamosi bendromis vertybėmis bei interesais ES ir jos kaimynės gali veiksmingiau spręsti dabartinius uždavinius. Europos Sąjunga taip pat palaikys glaudesnius santykius su Europos kaimynystės politikos partnerėms rytų ir pietų regionuose, kad paskatintų dar didesnę saugumą ir gerovę. Šiuo atžvilgiu bus ypač svarbios rengiama Rytų partnerystė ir „Barselonos procesas: Viduržemio jūros šalių sąjunga“.

Šiame komunikate apibūdinama padaryta pažanga ir pagrindiniai uždaviniai, kuriuos turi spręsti valstybės, dalyvaujančios plėtros procese. Jame apibrėžiamas Komisijos požiūris į jų veiksmų gairių nustatymą ir rėmimą ateinančiais metais.

2. ATNAUJINTO PLĖTROS SUSITARIMO ĮGYVENDINIMAS

2.1. Padaryta pažanga ir šalyse likę neišspręsti uždaviniai

Vakarų Balkanai

Vakarų Balkanai praėjusiais metais pasistūmėjo arčiau ES, kadangi regione padaryta, kad ir nevienoda, pažanga įgyvendinant reformas ir vykdant nustatytus kriterijus ir sąlygas. Regione išlaikyta stabili padėtis, situacija išliko palyginti rami Kosovui paskelbus nepriklausomybę ir įsigaliojus jo konstitucijai. Regione ir toliau sparčiai augo ekonomika, pirmiausia dėl vidaus ir užsienio investicijų, toliau buvo vykdomos reformos, augo bendras gyvenimo lygis. Regioninio bendradarbiavimo taryba (toliau – RBT) perėmė Stabilumo pakto reglamentuotas sritis, stiprindama tiesiogiai susijusių šalių atsakomybę už regioninį bendradarbiavimą Pietryčių Europoje.

Tačiau Vakarų Balkanai šiandien susiduria su keliais išbandymais, kurie gali daryti poveikį regiono saugumui, stabilumui ir gerovei. Reformos ir susitaikymas dar turi įsigalėti. Didžiojoje dalyje Vakarų Balkanų valstybių svarbiausi yra valstybės kūrimo, institucijų įtvirtinimo ir geresnio valdymo klausimai. Daugelyje šalių dar nesukurta profesionali, nešališka ir atskaitinga valstybės tarnyba. Teisinės valstybės kūrimas, pirmiausia vykdant teismų reformą ir kovojant su korupcija bei organizuotu nusikalstamumu, išlieka labai svarbus visame regione. Politinių jėgų dialogas ir kompromiso siekimas vis dar nepakankami, įskaitant atvejus, susijusius su etniniais klausimais. Lieka neišspręsti kaimynystės klausimai. Ėmė augti vidutinė infliacija. Gerokai išaugo einamosios sąskaitos deficitas. Kai kuriose šalyse labai didelis nedarbas. Reikia tolesnių užimtumo ir socialinės politikos reformų. Dėl mažiau palankių išorės veiksnių, pirmiausia tarptautinės finansų krizės, padaugėjo makroekonominių pavojų.

Atskirų šalių lygmeniu verta pakalbėti apie tokius įvykius.

Kroatijos stojimo derybos pasiekė lemiamą etapą ir tai visam regionui liudija, kad narystės ES perspektyva yra reali ir atitinka Europos Sąjungos išsipareigojimus, jeigu įvykdomos visos būtinos sąlygos.

Buvusiojoje Jugoslavijos Respublikoje Makedonijoje padaryta pažanga keliose svarbiausiose srityse, pabrėžtose 2008 m. kovo mėn. Komisijos komunikate¹, pirmiausia – teismų reformos, policijos reformos ir įgyvendinimo reikalavimų pagal stabilizacijos ir asociacijos susitarimą. Tačiau parlamento rinkimų metu buvo smurto protrūkių ir didelių pažeidimų. Reformoms įgyvendinti pagal Stojimo partnerystės prioritetus reikia konstruktyvaus politinio dialogo ir ryžtingų veiksmų.

Albanija toliau daro pažangą pagrindinių politinių reformų srityje. Prieš dvejus metus įsigaliojo ir dabar sklandžiai įgyvendinamas laikinasis susitarimas su ES. Tačiau lieka pagrindiniai uždaviniai – teisinė valstybė ir tinkamas valstybės institucijų veikimas. Reikia toliau tobulinti administracinius ir vykdymo užtikrinimo gebėjimus.

Juodkalnijoje toliau vykdomos politinės reformos. Sklandžiai įgyvendinamas laikinasis susitarimas, įsigaliojęs šių metų pradžioje. Tačiau lieka pagrindiniai uždaviniai – reikia toliau reformuoti teismų sistemą ir turi įtvirtinti teisinę valstybę. Reikia toliau tobulinti administracinius ir vykdymo užtikrinimo gebėjimus.

Pasirašius stabilizacijos ir asociacijos susitarimą (toliau – SAS) su Bosnija ir Hercegovina patvirtintas ES išsipareigojimas susieti šalies ateitį su Europos Sąjunga. Liepos mėnesį Bosnija ir Hercegovina pradėjo įgyvendinti laikinąjį susitarimą. Bet abiejų šalies subjektų pagrindiniai politiniai lyderiai užginčijo konstitucinius elementus, nustatytus Deitono-Paryžiaus taikos susitarime, ir su ES susijusios reformos nepažengė į priekį. Menkai sutariama pagrindinių reformų prioritetų klausimais.

Po prezidento ir parlamento rinkimų Serbija atnaujino savo išsipareigojimą susieti savo ateitį su Europos Sąjunga remiantis bendromis vertybėmis. Pasirašytas SAS, o laikinasis susitarimas bus pradėtas įgyvendinti, kai tik Taryba įsitikins, kad Serbija visiškai bendradarbiauja su Tarptautiniu baudžiamuoju tribunolu buvusiamai Jugoslavijai (toliau – TBTBJ). Radovano Karadžičiaus areštas ir patraukimas baudžiamojon atsakomybėn buvo didžiulis žingsnis į priekį, bet šį procesą reikia užbaigti. Serbija parodė, kad turi administracinių gebėjimų daryti didelę pažangą siekiant narystės ES. Tačiau praėjusiais metais reformos sulėtėjo. Teismų reforma ir korupcijos prevencija tebėra svarbūs uždaviniai.

Kosove² susiklosčiusi nauja padėtis paskatino pakeisti tarptautinių atstovų buvimą šalyje. Tai turėtų padėti įsitvirtinti dabar vykdomai EULEX misijai. Situacija Kosove yra *sui generis* ir negali būti laikoma precedentu. Europos Vadovų Taryba paskelbė, kad ES pasirengusi padėti Kosovo politinei ir ekonominei plėtrai, suteikdama aiškią europinę perspektyvą, kuri atitinka šio regiono ES perspektyvą. Kosovo priimta konstitucija atitinka Europos standartus ir priimta nemažai svarbių teisės aktų. Tačiau išlieka svarbūs uždaviniai – stiprinti institucijas, įtvirtinti teisinę valstybę, skatinti bendruomenių dialogą ir susitaikymą.

Turkija

¹ Vakarų Balkanai. Europos perspektyvos artinimas. COM(2008)127 galutinis, 2008 3 5.

² Pagal JT Saugumo tarybos rezoliuciją 1244/99.

Šiais metais būta stiprios politinės įtampos. Generalinis prokuroras kreipėsi į Konstitucinį teismą, kad valdančiosios partijos veikla būtų sustabdyta dėl antipasaulietiškos veiklos. Teismas nutarė nepatenkinti Prokuroro prašymo ir vietoj to skyrė piniginę baudą. Tai leido išvengti didelės politinės krizės ir turėtų suteikti naujas galimybes politinėms partijoms atnaujinti dialogą ir siekti kompromiso.

ES griežtai pasmerkė PKK (Kurdistano darbininkų partijos) teroristinius išpuolius, pareikalavusius daug aukų. Turkijos ginkluotosios pajėgos įvykdė keletą operacijų, nukreiptų prieš PKK bazines šiaurės Irake.

Turkija atliko konstruktyvų vaidmenį kaimynystėje ir platesniame Artimųjų Rytų regione vykdydama aktyvius diplomatinius veiksmus. Įvykus Gruzijos krizei, ji pasiūlė sukurti Kaukazo stabilumo ir bendradarbiavimo forumą, kad būtų skatinamas šio regiono šalių dialogas. Prezidentas Gül apsilankė Jerevane – tai pirmas Turkijos Prezidento vizitas po Armėnijos nepriklausomybės paskelbimo. Turkija ėmėsi Izraelio ir Sirijos santykių sureguliuavimo tarpininkės vaidmens ir palaikė dialogą su Iranu branduolinės veiklos klausimu.

Dėl savo geostrateginės padėties Turkija atlieka nepaprastai svarbų vaidmenį ES energijos tiekimo saugumo srityje, ypač diversifikuojant energijos šaltinius. Būtina, kad ES, Turkija ir kitos šio regiono valstybės – tiekėjos ir tranzito šalys – glaudžiau bendradarbiautų šioje srityje. Egzistuojantys ir busimieji vamzdynų projektai naudingi visoms valstybėms, per kurių teritorijas šie vamzdynai tiesiami, ypač Turkijai. Laiku užbaigti tiesti Pietų dujų koridorių sparčiai vykdant suplanuotus projektus, ypač „Nabucco“ dujotiekio projektą, – vienas didžiausių ES energetikos saugumo prioritetų.

Įvykus laisviems ir sąžiningiems rinkimams, 2007 m. liepos mėn. dabartinė vyriausybė atėjo į valdžią turėdama tvirtą reformų mandatą. Ji atnaujino įsipareigojimus tęsti stojimo į ES procesą, susijusias reformas ir paskelbtą naujos konstitucijos rengimo darbą. Taip pat buvo padaryta tam tikra pažanga saviraiškos laisvės ir nemusulmoniškų religinių bendruomenių teisių srityje. Baudžiamojo kodekso 301 straipsnis iš dalies pakeistas siekiant sustiprinti saviraiškos laisvės garantijas. Parlamentas priėmė naują fondų įstatymą, kuriuo sprendžiamos tam tikros problemos, su kuriomis susiduria nemusulmoniškos religinės bendruomenės. Be to, vyriausybė nutarė užbaigti Pietryčių Anatolijos projektą (GAP), skirtą šalies pietryčių regiono ekonominei plėtrai.

Tačiau dabar reformai reikia naujo postūmio, kad demokratija ir žmogaus teisės būtų stiprinami, šalis modernizuojama bei vystoma ir kad ji labiau priartėtų prie ES. Ypač dėmesio reikalauja politinių partijų taisyklės, konstitucinė reforma, saviraiškos laisvė ir moterų teisės.

Turkijos ekonomikos rodikliai ir toliau pakankamai geri, makroekonominis stabilumas išliko, nepaisant lėtesnio BVP augimo. Dėl tarptautinės finansų krizės pakoreguotos turto kainos ir valiuta, o bankų sektoriui krizė kol kas didesnio poveikio nepadarė. Tačiau dėl išaugusių išorės finansavimo poreikių padidėjo pažeidžiamumas, susijęs su išorės sukrėtimais. Turkijoje veikia rinkos ekonomika, atitinkanti Kopenhagos ekonominius kriterijus. Vidutinės trukmės laikotarpiu šalis turėtų būti pajėgi atlaikyti konkurencinį spaudimą ir rinkos jėgas Europos Sąjungoje, jeigu ji ir toliau įgyvendins išsamią reformų programą, kuria sprendžiami struktūriniai trūkumai. Be to, padidėjo Turkijos ir ES ekonominė tarpusavio priklausomybė.

2.2. Pasirengimo narystei priemonės: pagrindinių uždavinių sprendimas

Komisija visiškai išnaudojo turimas pasirengimo narystei priemones, skirtas pagrindiniams valstybės kūrimo, gero valdymo, teisinės valstybės ir pilietinės visuomenės plėtros uždaviniams spręsti, remiantis 2007 m. plėtros strategijos dokumentu. Tai jau davė svarbių rezultatų.

Toliau stengiamasi didinti plėtros proceso kokybę, įskaitant griežtų gairių dėl sąlygų pradėti ir baigti derybas dėl derybinių skyrių nustatymą ir tolesnių poveikio svarbiausioms politikos kryptims vertinimą rengimą.

Taryba priėmė Komisijos pasiūlymus dėl Stojimo ir Europos partnerystės, į kurias įtraukti šie pagrindiniai prioritetai. Komisija aktyviau palaikė politinį dialogą, kuriame partnerystės laikomos svarbiausiais dokumentais. Taip pat padaryta pažanga ekonominio dialogo srityje, naudojant pasirengimo narystei fiskalinės priežiūros mechanizmą.

Nustatytos partnerystės prioritetais grindžiamos gairės dėl programavimo ir pagalbos tiekimo pagal Pasirengimo narystei pagalbos priemonę (toliau – PNPP), todėl parama pagrindinėms reformoms didėjo. Parama pagal PNPP 2008 m. siekia 1,4 mlrd. EUR. Iš 840 mln. EUR, numatytų nacionalinėse PNPP programose pereinamojo laikotarpio pagalbai ir institucijų steigimui, 33 % dabar naudojami valdymui, administracinei ir teismų reformoms skatinti, teisinei valstybei stiprinti, kovai su korupcija ir organizuotu nusikalstamumu remti, žmogaus teisėms ginti, mažumoms saugoti ir pilietinei visuomenei ugdyti. ES valstybių narių pareigūnai taip pat greitai suteikia pagalbą pagal TAIEX ir SIGMA priemones³. Į vidutinės trukmės laikotarpio pagalbą, skiriamą šioms reformoms, įtraukti valstybės valdymo institucijų bendradarbiavimo tinklai ir NVO projektams skirtos dotacijų schemos.

Komisija ėmėsi iniciatyvos koordinuoti PNPP paramą kartu su tarptautinėmis finansų institucijomis ir kitais donorais. Tai padidina PNPP paramos poveikį ekonominio ir socialinio vystymosi srityje. Kartu su Europos investicijų banku (toliau – EIB), Europos rekonstrukcijos ir plėtros banku (toliau – ERPB) ir Europos Tarybos plėtros banku (toliau – ETPB) pradėta vykdyti Infrastruktūros projektų priemonė. Tai svarbus žingsnis siekiant iki 2010 m. sukurti Vakarų Balkanų investicijų sistemą, kaip susitarė Komisija, EIB, ERPB bei ETPB ir birželio mėn. patvirtino Europos Vadovų Taryba. Kitos iniciatyvos – energijos naudojimo efektyvumo priemonė ir viena bendra priemonė, skirta MVĮ plėtrai: Europos fondas Pietryčių Europai. Tai naudinga dešimtims tūkstančių mažųjų įmonių visame regione.

Europos rekonstrukcijos agentūra perdavė Pasirengimo narystei pagalbos įgyvendinimą Komisijos delegacijoms ir biurams Belgrade, Podgoricoje, Prištinoje ir Skopjėje. Agentūros veikla bus sustabdyta 2008 m. gruodžio 31 d. Galutinis tikslas – perduoti partneriams įgaliojimus patiems įgyvendinti pagalbos projektus, kai jie įrodys, kad yra tam pasirengę.

Liepos mėn. Komisija organizavo Kosovo socialinės ir ekonominės plėtros Donorų konferenciją, per kurią iš viso išsipareigota skirti 1,2 mlrd. EUR – Europos Sąjunga ir jos valstybės narės išsipareigojo skirti beveik 800 mln. EUR. Ši parama turėtų gerokai paskatinti Kosovo plėtrą. Svarbu, kad Kosovo vyriausybė atsakytų į donorų pagalbą vykdydama savo

³ TAIEX – Techninė pagalba ir informacijos mainai, administruojama Komisijos; SIGMA – parama valdymui ir administravimui gerinti, Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos programa, remiama Komisijos su plėtra susijusių aspektų atžvilgiu.

įsipareigojimus, susijusius su fiskaline drausme, valstybės išlaidų valdymu ir ekonominės politikos reformomis.

Ypatingas dėmesys skiriamas žmonių bendravimui, kaip apibrėžta 2007 m. plėtros strategijos dokumente. 2008 m. sausio mėn. įsigaliojo susitarimai dėl vizų režimo supaprastinimo ir readmisijos, pasirašyti su visomis susijusiomis šalimis, Komisija su jomis palaiko dialogą dėl vizų režimo liberalizavimo. Tokiomis aplinkybėmis parengtos vizų režimo liberalizavimo gairės, kuriose nustatyti aiškūs ir realistiniai vizų režimo panaikinimo kriterijai. Į priemones, kurių tikslas – suaktyvinti žmonių bendravimą, taip pat įtrauktos didesnės bakalauro laipsniui besimokančių ir šias studijas baigusių studentų judumo galimybės pagal *Erasmus Mundus* programą ir papildomos lėšos jaunimo mainams bei partnerystei pagal programą „Veiklus jaunimas“. Pagal *Tempus* programą ir toliau buvo teikiama parama aukštojo mokslo reformoms, skatinant universitetų partnerystes.

Įkūrus Energijos bendriją, pradėtos derybos dėl Transporto bendrijos sukūrimo kartu su Vakarų Balkanų regionu; 2009 m. siekiama pasirašyti susitarimą. Taip pat padaryta pažanga kuriant Europos bendrosios aviacijos erdvę (toliau – EBAE). Aplinkos srityje kuriamas naujas regioninio bendradarbiavimo mechanizmas, kurio tikslas – kartu spręsti aplinkos srities uždavinius, susijusius su pasirengimu narystei.

Reaguodama į tarptautinę finansų krizę Komisija pasirengusi padėti narystei besirengiančių šalių valdžios institucijoms valdyti finansines ir ekonomines pasekmes.

Dėta daug pastangų teikti paramą regioninio bendradarbiavimo iniciatyvoms, vadovaujantis Salonikų darbotvarke ir 2008 m. kovo mėn. Komisijos komunikate apibrėžtais etapais. Įsteigta Regioninio bendradarbiavimo taryba (toliau – RBT) jau veikia. Dabar ji turi užtikrinti regioninės veiklos veiksmingumą ir tolesnį jos supaprastinimą. Į Komisijos remiamas regionines iniciatyvas įtraukta pagalba RBT sekretariatui, regioninei viešojo administravimo mokyklai, kurią planuojama įsteigti Danilovgrade (Juodkalnijoje), naujai nelaimių pavojaus mažinimo iniciatyvai, kultūros paveldo atnaujinimo ir istorijos vadovėlių projektams. Komisija taip pat remia bendradarbiavimą prekybos srityje tarpininkaujant Vidurio Europos laisvosios prekybos susitarimo (CEFTA) sekretariatui. Kalbant apie muitus, greitai įsigalios nuostatos dėl ES ir Vakarų Balkanų įstrižinės kilmės taisyklių kumuliacijos, taip bus supaprastinta regioninės prekybos integracija⁴.

Komisija parengė naują finansavimo priemonę pagal PNPP, kuria bus skatinamas pilietinės visuomenės ugdymas ir dialogas. 2008 m. parama pagal pilietinės visuomenės priemonę siekia apie 30 mln. EUR, jos tikslas – ugdyti gebėjimus vietos lygmeniu. Balandžio mėn. Komisija surengė svarbią konferenciją pilietinės visuomenės ugdymo Pietryčių Europoje klausimu. Konferencijoje paskatinta kurti tinklus, keistis gerąja patirtimi ir kurti partnerystes. Šiomis iniciatyvomis skatinamas tautų susitaikymas ir pažanga siekiant narystės ES.

Geresni ryšiai su visuomene yra pagrindinis vėl pasiekto susitarimo dėl plėtros principas. Komisija skatina viešąsias diskusijas apie ES plėtrą – tiek valstybėse narėse, tiek narystės siekiančiose šalyse – vykdydama komunikacinę veiklą, skirtą pilietinės visuomenės organizacijoms, žurnalistams ir jaunimui, įskaitant vaizdo siužetų platinimą, Europos gatvės

⁴ Įstrižinė kumuliacija šaliai sudaro sąlygas transformuoti ir eksportuoti produktą į ES pagal preferencinę prekybos tvarką, nors dalis produkto žaliavų kilusi iš kitos šalies, dalyvaujančios schemoje.

futbolo šventę Fokoje ir jaunų žurnalistų konkursą „Žvelk plačiau“. Šios iniciatyvos papildė valstybių narių ir šalių partnerių komunikacijos srities veiksmus.

3. 2008–2009 m. PLĖTROS DARBOTVARKĖ

3.1. Vakarų Balkanų pasirengimo narystei ES paspartinimas

2008 m. birželio mėn. Europos Vadovų Taryba dar kartą patvirtino visišką paramą Vakarų Balkanų europinei perspektyvai. Ji pabrėžė, kad darydamos didelę pažangą ekonominių ir politinių reformų srityje ir įvykdydamos būtinas sąlygas ir reikalavimus, likusios potencialios Vakarų Balkanų kandidatės turėtų gauti kandidatės statusą, atsižvelgiant į jų individualią pažangą, o galutinis tikslas būtų – narystė ES.

ES perspektyva tebėra esminė, siekiant Vakarų Balkanų stabilumo, susitaikymo ir vystymosi, kaip nustatyta stabilizacijos ir asociacijos proceso (toliau – SAP) nuostatose. Europos Sąjunga – ir visa Europa – suinteresuota, kad regione kuo greičiau būtų vykdomos politinės ir ekonominės reformos, susitaikytų tautos ir būtų daroma pažanga siekiant narystės ES. ES turėtų būti pasirengusi paspartinti jų pasirengimo narystei darbus, kai tik jos įvykdys būtinas sąlygas, ir užtikrinti, kad regionui ir toliau būtų teikiamas aukščiausio lygmens politinis ir ekonominis dėmesys, vadovaujantis SAP nuostatomis. Tačiau galiausiai valstybės pažanga siekiant narystės priklauso nuo šio regiono žmonių ir jų lyderių, nes jos tempas priklauso nuo kiekvienos šalies pažangos imantis būtinų reformų.

Šiame komunikate Komisija teikia orientacinį veiksmų planą, skirtą techninėms deryboms su Kroatija užbaigti iki 2009 m. pabaigos, jeigu bus įvykdytos nustatytos sąlygos. Tai išsamiau paaiškinta 3.2 dalyje.

Tolesni Buvusiosios Jugoslavijos Respublikos Makedonijos žingsniai siekiant narystės ES bus įmanomi jai įvykdžius Kopenhagos kriterijus ir pagrindinius stojimo partnerystės prioritetus. Pirmiausia, šaliai reikia užtikrinti laisvus ir sąžiningus rinkimus. Reikia tobulinti pagrindinių politinių partijų ir veikėjų dialogą, kad institucijos galėtų normaliai veikti, o reformos vyktų sparčiau. Komisija atidžiai stebės Buvusiosios Jugoslavijos Respublikos Makedonijos daromą pažangą. Neįvykdyti pagrindiniai partnerystės prioritetai susiję su teismų reformų įgyvendinimo rezultatais, nešališkų ir depolitizuotų policijos tarnybų darbo užtikrinimu, tolesne objektyvia kova su korupcija ir valstybės tarnybos pareigūnų įdarbinimo ir paaugstinimo tarnyboje pagrindimo profesiniais kriterijais užtikrinimu.

Kelios Vakarų Balkanų šalys pažymėjo, kad svarsto galimybę pateikti prašymus dėl narystės ES. Komisija primena, kad pakankami rezultatai, pirmiausia įgyvendinant įsipareigojimus, nustatytus SAS, įskaitant su prekyba susijusias nuostatas, yra esminis kiekvienos šalies pažangos siekiant narystės veiksnys. Po prašymo dėl narystės pateikimo, Tarybos prašymu, Komisija parengia nuomonę, kurioje įvertinamas šalies pasirengimas, ir stojimo poveikio pagrindinėms politikos sritims vertinimą.

Albanija turi užtikrinti tinkamą pasirengimą 2009 m. parlamento rinkimams ir jų eigą. Juodkalnijai reikia aktyviau vykdyti teismų reformą. Abi šalys turi toliau siekti rezultatų, įgyvendindamos SAS, be kita ko, tobulindamos administracinius bei vykdymo užtikrinimo gebėjimus ir stiprindamos teisinę valstybę.

Bosnijai ir Hercegovinai dabar skubiai reikia pasiekti būtiną politinį susitarimą ir tęsti reformas, pirmiausia siekiant priimti didesnę atsakomybę už šalies valdymą. Kad sklandžiai

veiktų institucijos, būtų kuriamos geriau veikiančios ir veiksmingesnės valstybinės struktūros, o ES klausimais būtų bendras sutarimas, reikia bendros nuomonės dėl tolesnės šalies krypties. Taikos įgyvendinimo taryba (toliau – TIT) vėliau šį mėnesį peržiūrės šalies pasirengimą uždaryti Vyriausiojo įgaliotinio biurą. Tai priklauso nuo šalies pažangos vykdant penkis specifinius uždavinius⁵ ir nuo to, ar TIT teigiamai įvertins politinę padėtį, tikrindama, ar visiškai laikytasi Deitono taikos susitarimo. Komisija pasirengusi paremti Bosnijos ir Hercegovinos pastangas vykdyti šias sąlygas.

Birželio mėn. susirinkusi Europos Vadovų Taryba pažymėjo, kad Serbija gali paspartinti pažangą siekiant narystės ES, įskaitant kandidatės statusą, kai tik bus įvykdytos visos būtinos sąlygos. Komisija mano, kad turėtų būti įmanoma suteikti Serbijai kandidatės statusą 2009 m., jeigu bus įvykdytos šios sąlygos ir atsižvelgiant į Komisijos nuomonę. Serbijai reikia naudotis teigiamais rezultatais: visiškai bendradarbiauti su Tarptautiniu baudžiamuoju tribunolu buvusiai Jugoslavijai ir toliau aktyviai vykdyti reformų darbotvarkę – tai sudarytų sąlygas padaryti realią pažangą prioritetinėse srityse, įskaitant teisinės valstybės stiprinimą ir ekonominių bei biudžeto reformų spartinimą. Serbija turi atlikti labai svarbų vaidmenį regione. Ji raginama konstruktyviai žvelgti į Kosovo dalyvavimą regiono iniciatyvose bei tarptautiniuose forumuose ir į ES pastangas padėti užtikrinti taiką ir stabilumą Vakarų Balkanuose.

Kosovo socioekonominis vystymasis yra svarbus jo gyventojų gerovei ir viso regiono stabilumui. Birželio mėn. Europos Valdovų Taryba pareiškė, kad Kosovas, kaip ir kitos Vakarų Balkanų šalys, turi aiškią ES perspektyvą. ES tikisi, kad Serbija konstruktyviai žvelgs į EULEX dislokavimą, ir ragina Kosovo serbus dalyvauti Kosovo vystymesi. Nuolatinis Komisijos ir Kosovo valdžios institucijų dialogas reformų klausimu bus aktyvesnis. Komisija išnagrinės visas galimybes skatinti Kosovo dalyvavimą regioniniame bendradarbiavime ir ragina visas šalis imtis konstruktyvių veiksmų šioje srityje. Ji įvertins priemones, kurios paskatintų Kosovo politinį bei ekonominį vystymąsi, ir apsvarstys būdus, kaip Kosovas – šio regiono dalis – galėtų siekti integracijos į ES pažangos vykstant stabilizacijos ir asociacijos procesui. Šio tyrimo rezultatai bus pateikti ekonominio pagrįstumo analizėje 2009 m. rudenį.

Geri kaimyniniai santykiai ir regioninis bendradarbiavimas išlieka svarbiausi uždaviniai siekiant narystės ES ir yra kartinės stabilizacijos ir asociacijos proceso dalys. Beveik visi regioniniai partneriai turi neišspręstų dvišalių klausimų su savo kaimynais, įskaitant ginčus dėl sienų. Komisija ir toliau stebės su tuo susijusius įvykius ir ragina visas partneres spręsti dvišalius klausimus prioritetine tvarka. Reikia didelių pastangų, kad būtų sustiprintas teisminis bendradarbiavimas baudžiamosiose bylose, įskaitant nacionalinių karo nusikaltimų tyrimą.

Europinė perspektyva yra suprantama piliečiams dėl tiesioginio žmonių bendravimo.

Komisija ir toliau atidžiai stebės, ar tinkamai įgyvendinami susitarimai dėl vizų režimo supaprastinimo. Ji stebės vizų režimo liberalizavimo gairių įgyvendinimą ir padės šalims siekti atitikties gairėse nustatytiems standartams. Dialogo dėl vizų eigos tempas priklausys

⁵ 1 uždavinys – priimtinas ir tvarus nuosavybės paskirstymo valstybei ir kitiems vyriausybės lygmenims klausimo sprendimas; 2 uždavinys – priimtinas ir tvarus gynybinės sistemos nuosavybės klausimo sprendimas; 3 uždavinys – galutinio teisimo sprendimo dėl Brčko vykdymas; 4 uždavinys – fiskalinis tvarumas (jis skatinamas susitarimu dėl nuolatinių ITA (Netiesioginio apmokestinimo administracija) koeficientų metodikos ir Nacionalinės fiskalinės tarybos steigimo); 5 uždavinys – teisinės valstybės įtvirtinimas (įrodytas priimant Nacionalinę karo nusikaltimų strategiją, Įstatymą dėl užsieniečių ir prieglobsčio bei Nacionalinę teisingumo sektoriaus strategiją).

nuo kiekvienos šalies pasiektų rezultatų. Šaliai pasiekus nustatytus standartus, 2009 m., atskirai išnagrinėjusi kiekvienos šalies padėtį, Komisija gali pasiūlyti panaikinti vizų režimą.

Komisija taip pat padvigubins lėšų, skiriamų Vakarų Balkanų studentų stipendijoms pagal 2009 m. PNPP, sumą.

Dalyvavimas Bendrijos programose ir agentūrų veikloje padeda priartinti šalių partnerių institucijas ir piliečius prie ES. Komisija skatins, kad paramos gavėjai iš šių šalių aktyviau dalyvautų jiems skirtose programose. Be to, ji išnagrinės, kaip potencialios šalys kandidatės garėtų dalyvauti kitose programose. Bendrijos agentūrų klausimu, Komisija sieks dar labiau praplėsti dalyvavimo galimybes, įskaitant stebėtojo statuso suteikimą visoms narystės siekiančioms šalims valdybų arba ekspertų grupių posėdžiuose. Komisija siūlo suteikti potencialioms šalims kandidatėms daugiau dalyvavimo galimybių ir sudaryti palankesnes sąlygas. Pirmaisiais dalyvavimo metais, naudodama PNPP, ES galėtų bendrai finansuoti iki 90 % šalies įnašo į Bendrijos programas arba agentūras. Kitais metais šis įnašas sumažėtų procentais arba grynąja verte. Visas bendrojo finansavimo lygis Bendrijos programose, išskyrus mokslinius tyrimus ir vystymąsi, turėtų siekti apie 10 % nacionalinių PNPP programų.

Didesnis pilietinės visuomenės organizacijų dalyvavimas reformose, skatinamas narystės siekiančiose šalyse, yra svarbus stojimo proceso tempo bei kokybės veiksnys; jis taip pat svarbus siekiant, kad visuomenė pritartų stojimui. Tolesni gebėjimų ugdymo ir tinklų kūrimo projektai bus finansuojami kaip naujos pilietinės visuomenės priemonės dalis, įskaitant „People 2 people“ lankytojų programą, pirmą 2009 m. pusmetį kiekvienoje šalyje ketinamus įsteigti techninės pagalbos biurus, pagalbos schemas pilietinėms partnerystėms tokiose srityse: aplinka, energijos naudojimo efektyvumas, kova su korupcija, organizuotu nusikalstamumu ir neteisėta prekyba. Pagal 2009 m. PNPP paramos schemas pilietinės visuomenės partnerystės prioritetinės sritys bus kultūra, mažumos ir verslo asociacijos.

Svarbiausias ES plėtros politikos tikslas išlieka nepakitęs – užtikrinti visuomenės paramą. Svarbiausia, valstybės narės turi atsakingai siekti, kad visuomenė suprastų plėtros uždavinius ir naudą. Šalys partnerės turi atlikti savo vaidmenį išaiškindamos savo piliečiams pažangos siekiant narystės ES sąlygas. Komisijai plėtra išliks prioritetinė jos komunikacijos politikos sritis ir ji toliau dės pastangas, kad paremtų jų veiksmus ir padėtų juos vykdyti suteikdama faktinės informacijos ir skatindama pagrindinių nuomonės formuotojų diskusijas.

3.2. Stojimo derybų tąsa

Kroatija

Per trejus metus nuo derybų pradžios Kroatija padarė nemažą bendrą pažangą. Pradėta nagrinėti 21 skyrių iš 35, o keturi skyriai preliminarai baigti nagrinėti⁶. Per pastaruosius keletą mėnesių paspartinusi darbus Kroatija įvykdė derybų pradžios kriterijus visų skyrių (išskyrus du) atžvilgiu.

Apskritai Kroatija ir toliau laikosi bendrų stabilizacijos ir asociacijos proceso (toliau – SAP) sąlygų. Dabar ji didžiąja dalimi laikosi išipareigojimų, priimtų pagal stabilizacijos ir asociacijos susitarimą, ir suderino su Komisija sprendimą panaikinti diskriminacinį cigarečių

⁶ Moksliniai tyrimai ir plėtra, švietimas ir kultūra, įmonės ir pramonės politika, išorės santykiai.

apmokestinimą. Per pastaruosius mėnesius Kroatija ėmėsi svarbių veiksmų, kad pagerintų ES pasirengimo narystei fondų valdymą, nors ji vis dar turi pateikti konkrečius valdymo pagerinimo rezultatus.

Atsižvelgiant į bendrą iki šiol padarytą pažangą, iki 2009 m. pabaigos būtų galima pradėti baigiamąjį stojimo derybų su Kroatija etapą, jeigu ji įvykdys visas būtinas sąlygas. Atsižvelgdama į tai, Komisija siūlo orientacinį techninių derybų užbaigimo veiksmų planą. Ši orientacinį tvarkaraštį gali tekti adaptuoti priklausomai nuo sąlygų vykdymo pažangos. Kroatijai reikia dėti gerokai daugiau pastangų, kad įvykdytų darbą, remdamasi derybų skyriuose nustatytais kriterijais. Šaliai reikia tęsti reformas, pirmiausia teismų ir viešojo administravimo srityse, toliau kovoti su korupcija ir organizuotu nusikalstamumu, puoselėti mažumų teises, įskaitant pabėgėlių grįžimo teisę, toliau siekti teisingumo už karo nusikaltimus, ir suteikti TBTHJ galimybę susipažinti su dokumentais. Kroatija taip pat turi dėti daugiau pastangų restruktūrizuoti laivų statyklas. Komisija atidžiai stebės, kaip Kroatija vykdo prisiimtus įsipareigojimus.

Turkija

Išvengusi politinės krizės, susijusios su konstitucinio teismo byla prieš valdančiąją partiją, Turkijai turi paspartinti politinių reformų procesą. Byla dėl partijos veiklos nutraukimo liudija, kad svarbu pakeisti politinių partijų veiklą reglamentuojančias taisykles taip, kad būtų užtikrinti skaidrūs finansavimo mechanizmai, o partijų veiklos nutraukimo nuostatos atitiktų Europos standartus ir gerą patirtį. Taip pat reikia teisės aktų, kuriais būtų sustiprinta piliečių teisių apsauga, nepriklausomai nuo jų asmeninių įsitikinimų arba politinių pažiūrų, ir įsteigta ombudsmeno pareigybė. Reikia tęsti teismų reformą. Reikia aktyvesnio įvairių šalies politinių jėgų dialogo siekiant reformoms palankaus susitarimo.

Reikia stengtis nuolat puoselėti moterų teises ir lyčių lygybę, praktiškai užtikrinti saviraiškos ir religijos laisvę, užkirsti kelią korupcijai, puoselėti visų piliečių kultūrinės teises, stiprinti civilinę kariuomenės kontrolę, ir suderinti profesinių sąjungų teisės aktus su Tarptautinės darbo organizacijos ir ES standartais.

Pradėjus išsamias Kipro graikų ir turkų bendruomenių lyderių derybas dėl visapusio susitarimo Kipro klausimu, svarbu, kad Turkija ir toliau remtų JT pastangas siekiant sprendimo.

Ypač svarbūs išlieka geri kaimyniniai santykiai. Tikimasi, kad Turkija užtikrins visišką, nediskriminacinį Asociacijos susitarimo papildomo protokolo įgyvendinimą ir padarys pažangą normalizuodama dvišalius santykius su Kipro Respublika. ES toliau stebės ir peržiūrės padarytą pažangą srityse, nustatytose 2005 m. rugsėjo 21 d. deklaracijoje, vadovaudamasi 2006 m. gruodžio 11 d. Tarybos išvadomis.

Kai Turkija priims nacionalinę *acquis* priėmimo programą, kurios tikslas – spręsti stojimo partnerystės prioritetų klausimą, tai bus svarbus ženklas, kad Turkija ketina atnaujinti reformų procesą. Stojimo derybų tempas atitinka reformų tempą ir Turkijos atitinkamų sąlygų vykdymą.

ES viešąją nuomonę apie būsimą plėtrą veikia tai, kaip visuomenė suprato ankstesnius plėtros etapus. Svarbu išklausti piliečių nuomonę, spręsti jiems nerimą keliančius klausimus ir teikti tolesnę informaciją, kad visuomenė aiškiai matytų tiek uždavinius, tiek naudą.

2009 m. sukaks penkeri metai nuo naujųjų narių įstojimo į ES ir tai sutaps su 20-tu Berlyno sienos griūties jubiliejumi. Šiomis aplinkybėmis pirmininkavimą ES perimsianti Čekija surengs svarbų renginį 2004 m. plėtrai paminėti. Komisija teiks visišką paramą renginiui ir šia proga paskelbs penktojo plėtros etapo poveikio ES ekonomikai studiją.

4. IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Remdamasi pirmiau pateikta analize, Komisija daro šias išvadas:

1. Plėtros politika padeda siekti strateginių ES tikslų: didinti stabilumą, saugumą ir užtikrinti konfliktų prevenciją. Ji padėjo skatinti gerovę ir didinti augimo galimybes, pagerinti sąsajas su gyvybiškai svarbiais transporto bei energijos keliais ir padidinti ES svarbą pasaulyje. Dabartinėje plėtros darbotvarkėje – Vakarų Balkanų šalys ir Turkija, kurioms atsivėrė perspektyva tapti ES narėmis, įvykdžius būtinas sąlygas.
2. Nuoseklus atnaujinto susitarimo dėl plėtros įgyvendinimas, kaip apibrėžė 2006 m. gruodžio mėn. Europos Vadovų Taryba, tampa dar svarbesnis, atsižvelgiant į stabilumui neseniai kilusius pavojus regione į rytus nuo ES, įskaitant Pietų Kaukazą.
3. ES ėmėsi priemonių plėtros proceso kokybei gerinti. Remiantis 2007 m. plėtros strategijos dokumente išdėstyta analize, pradžioje daugiau dėmesio skiriama teisei valstybei ir geram valdymui, įskaitant kovą su korupcija ir organizuotu nusikalstamumu, administracines ir teismų reformas, pilietinės visuomenės ugdymą.
4. Ypač svarbūs išlieka geri kaimyniniai santykiai ir regioninis bendradarbiavimas. Taikus ginčų sprendimas išlieka visų šalių prioritetas.
5. Atsižvelgiant į bendrą iki šiol padarytą pažangą, iki 2009 m. pabaigos būtų galima pradėti baigiamąjį stojimo derybų su Kroatija etapą, jeigu ji įvykdys visas būtinas sąlygas. Atsižvelgdama į tai, Komisija siūlo orientacinį techninių derybų užbaigimo veiksmų planą. Ši orientacinį tvarkaraštį gali tekti adaptuoti priklausomai nuo sąlygų vykdymo pažangos. Kroatijai reikia dėti gerokai daugiau pastangų, kad įvykdytų darbą, remdamasi derybų skyriuose nustatytais kriterijais. Šaliai reikia tęsti reformas, pirmiausia teismų ir viešojo administravimo srityse, toliau kovoti su korupcija ir organizuotu nusikalstamumu, puoselėti mažumų teises, įskaitant pabėgėlių grįžimo teisę, toliau siekti teisingumo už karo nusikaltimus, ir suteikti TBTBJ galimybę susipažinti su dokumentais. Kroatija taip pat turi dėti daugiau pastangų restruktūrizuodama laivų statyklas. Komisija atidžiai stebės, kaip Kroatija vykdo priimtus įsipareigojimus.
6. Turkija turi atnaujinti reformas, kad būtų stiprinami demokratija ir žmogaus teisės, šalis modernizuojama bei vystoma ir kad ji labiau priartėtų prie ES. Stojimo derybų tempas atitinka reformų tempą ir Turkijos atitinkamų sąlygų vykdymą. Tikimasi, kad Turkija užtikrins visišką, nediskriminacinį Asociacijos susitarimo papildomo protokolo įgyvendinimą ir padarys pažangą normalizuodama dvišalius santykius su Kipro Respublika.
7. Kalbant apie Kiprą, Kipro graikų ir turkų bendruomenių lyderiai pradėjo išsamias derybas dėl visapusio susitarimo; šios derybos vyksta prižiūrint Jungtinėms Tautoms. Komisija remia jų pastangas ir yra pasirengusi teikti technines konsultacijas klausimais, kurie priklauso ES kompetencijai. Ji ragina abu lyderius ryžtingai siekti

pažangos, o Turkiją – padėti sudaryti palankią aplinką tokiam visapusiame susitarimui.

8. Buvusioji Jugoslavijos Respublika Makedonija turi surengti laisvus ir sąžiningus rinkimus, užtikrinti geresnį pagrindinių politinių partijų bei veikėjų dialogą ir įgyvendinti likusius pagrindinius partnerystės prioritetus. Komisija atidžiai stebės pažangą, daromą šiose srityse.
9. Vakarų Balkanų šalių pažangą siekiant narystės ES galima paspartinti, jeigu jos atitiks būtinas sąlygas. Pažangą padariusioms ir pasirengimą įrodžiusioms potencialioms kandidatėms, vadovaujantis nustatyta tvarka, suteikiamas kandidatės statusas.
10. Toliau įgyvendinami laikinieji susitarimai su Albanija, Juodkalnija bei Bosnija ir Hercegovina; pagrindinis uždavinys išlieka teisinės valstybės kūrimas, taip pat reikia toliau tobulinti administracinius ir vykdymo užtikrinimo gebėjimus. Tai ypač aktualu Albanijai, kuri turi užtikrinti tinkamą pasirengimą 2009 m. parlamento rinkimams ir jų eigą. Juodkalnijoje turi būti atkakliai tęsiama teismų reforma. Bosnijos ir Hercegovinos politiniai lyderiai turi suformuoti bendrą nuomonę dėl tolesnės šalies krypties, vieningai pasisakyti ES ir tarptautiniais klausimais, siekti susitarimo Europos integracijai būtinų reformų klausimais.
11. Serbijai reikia toliau siekti teigiamų rezultatų visiškai bendradarbiaujant su TBTH ir daryti realią pažangą prioritetinių reformų srityje. Komisijos manymu, 2009 m. Serbijai galėtų būti suteiktas kandidatės statusas, jeigu bus laikomasi sąlygų ir atsižvelgiant į Komisijos nuomonę, kurioje bus vertinamas šalies pasirengimas.
12. Kosovas, kaip ir kitos Vakarų Balkanų šalys, turi aiškią europinę perspektyvą. 2009 m. rudenį Komisija pateiks ekonominio pagrįstumo analizę, kurioje bus įvertinti tolesnio Kosovo politinio, socialinio bei ekonominio vystymosi būdai ir aptarta, kaip Kosovas – regiono dalis – galėtų padaryti didžiausią pažangą siekdamas integracijos į ES, remdamasis stabilizacijos ir asociacijos proceso nuostatomis.
13. Komisija imasi priemonių, kad europinė perspektyva būtų suprantama Vakarų Balkanų šalių piliečiams. Jeigu bus įvykdyti vizų režimo liberalizavimo plane nustatyti kriterijai, 2009 m., atskirai išnagrinėjusi kiekvienos šalies padėtį, Komisija gali pasiūlyti panaikinti vizų režimą. 2009 m. padvigubės Vakarų Balkanų studentų stipendijoms skiriamos lėšos. Derybos dėl Transporto bendrijos sukūrimo kartu su Vakarų Balkanų regionu bus tęsiamos toliau, o susitarimą tikimasi pasirašyti 2009 m.
14. Parama pagal Pasirengimo narystei paramos priemonę (PNPP) bus toliau teikiama pagrindinėms reformoms. Tai nustatyta 2010–2012 m. daugiamečioje preliminariojoje PNPP finansavimo programoje, kurią Komisija šiandien pristato. 2009 m. bus toliau įgyvendinama nauja pilietinės visuomenės priemonė. Šalys partnerės bus raginamos daugiau dalyvauti Bendrijos programose ir agentūrų veikloje.
15. Paramos pagal PNPP poveikis padidėja koordinuojant veiklą su tarptautinėmis finansų įstaigomis (toliau – TFI) ir kitais donorais. Komisija sieks iki 2010 m. sukurti Vakarų Balkanų investicinę sistemą, kaip suderintą su Europos investicijų banku, Europos rekonstrukcijos ir plėtros banku bei Europos Tarybos banku.

16. Tarptautinė finansų krizė kol kas padarė nedidelę tiesioginę įtaką Vakarų Balkanams ir Turkijai. Komisija pasirengusi padėti narystės siekiančių šalių valdžios institucijoms valdyti finansines ir ekonomines krizės pasekmes.
17. 2009 m. gegužės mėn. pirmininkaujant Čekijai ES paminės penktąsias 2004 m. plėtros metines. Ta proga Komisija paskelbs penktojo plėtros etapo poveikio ES ekonomikai studiją.
18. Visuomenės parama plėtrai yra nepaprastai svarbi. Svarbu, kad valstybių narių valdžios institucijos ir ES institucijos ugdytų visuomenės suvokimą apie plėtros svarbą Europos Sąjungai.

1 PRIEDAS

Stojimo derybų su Kroatija užbaigimo veiksmų planas

Pagal derybų nuostatus ir 2006 m. Europos Vadovų Tarybos išvadas stojimo derybų tempas priklauso nuo Kroatijos gebėjimo įvykdyti būtinas sąlygas. Vadovaujantis šalies nuopelnų principu, derybų pažanga priklauso nuo Kroatijos gebėjimo įgyvendinti būtinas politikos, ekonomikos, teisėkūros ir administracines reformas. Šaliai reikia tęsti reformas, pirmiausia teismų ir viešojo administravimo srityse, kovos su korupcija ir organizuotu nusikalstamumu, mažumų teisių srityse, įskaitant pabėgėlių grįžimo teisę, siekti teisingumo už karo nusikaltimus, suteikti TBTBJ galimybę susipažinti su dokumentais Kroatijoje ir restruktūrizuoti laivų statyklas.

Kadangi šie klausimai glaudžiai susiję su stojimo derybomis, Kroatijai reikės parodyti konkrečius įsipareigojimų pagal stabilizacijos ir asociacijos susitarimą vykdymo rezultatus, kaip ji laikosi bendrų stabilizacijos ir asociacijos proceso sąlygų ir patobulinti ES skiriamą pasirengimo narystei lėšų valdymą.

Pradėti derybas dėl likusių skyrių:

- *Laisvas kapitalo judėjimas*
- *Viešieji pirkimai*
- *Konkurencijos politika*
- *Žemės ūkis ir kaimo plėtra*
- *Maisto saugos, veterinarijos ir fitosanitarijos politika*
- *Žuvininkystė*
- *Mokesčiai*
- *Regioninė politika*
- *Teismai ir pagrindinės teisės*
- *Teisingumas, laisvė ir saugumas*
- *Aplinka*
- *Užsienio, saugumo ir gynybos politika*

Komisijos nuomone, stojimo konferencijos dalyviai turi dėti visas pastangas, kad derybos dėl visų dar nepradėtų nagrinėti skyrių prasidėtų iki 2008 m. pabaigos, jeigu Kroatija bus įvykdžiusi būtinas sąlygas, o derybos dėl likusių skyrių prasidėtų 2009 m. pradžioje.

Kalbant apie *konkurencijos politikos* skyriaus derybų pradžios kriterijus, Kroatija turi toliau imtis veiksmų, ypač laivų statybos sektoriuje. *Teismų ir pagrindinių teisių* skyriaus atžvilgiu Kroatija turi imtis veiksmų, kad įvykdytų likusius derybų pradžios kriterijų elementus.

Preliminariai baigti derybas dėl likusių skyrių:

Dar reikia baigti derybas dėl 31 skyriaus. Tai priklauso nuo Kroatijos gebėjimo įvykdyti nustatytus derybų dėl skyrių pabaigą lemiančius kriterijus.

Tam tikrų skyrių atžvilgiu Kroatija paprašė nemažai pereinamojo laikotarpio priemonių ir dėl to reikia papildomų derybų, tad preliminarų derybų dėl skyriaus baigimą gali tekti atidėti vėlesniam laikui.

Norint iki 2009 m. pabaigos pasiekti galutinį stojimo derybų etapą, Kroatijai reikės laiku pabaigti darbą, susijusį su derybų pabaigą lemiančiais kriterijais, kad būtų galima pabaigti derybas dėl skyrių pagal šį prioritetų tvarkaraštį:

Likusios 2008 m. dalies prioritetai:

- *Intelektinės nuosavybės teisė*
- *Ekonominė ir pinigų politika*
- *Transeuropiniai tinklai*
- *Muitų sąjunga*

Pirmo 2009 m. pusmečio prioritetai:

- *Įsisteigimo teisė ir laisvė teikti paslaugas*
- *Bendrovių teisė*
- *Finansinės paslaugos*
- *Informacinė visuomenė ir žiniasklaida*
- *Transporto politika*
- *Energetika*
- *Statistika*
- *Socialinė politika ir užimtumas*
- *Vartotojai ir sveikatos apsauga*
- *Užsienio, saugumo ir gynybos politika*
- *Finansų kontrolė*

Antro 2009 m. pusmečio prioritetai:

- *Laisvas prekių judėjimas*
- *Laisvas darbuotojų judėjimas*
- *Laisvas kapitalo judėjimas*

- *Viešieji pirkimai*
- *Konkurencijos politika*
- *Žemės ūkis ir kaimo plėtra*
- *Maisto saugos, veterinarijos ir fitosanitarijos politika*
- *Žuvininkystė*
- *Mokesčiai*
- *Regioninė politika ir struktūrinių priemonių koordinavimas*
- *Teismai ir pagrindinės teisės*
- *Teisingumas, laisvė ir saugumas*
- *Aplinka*
- *Finansų ir biudžeto nuostatos*
- *Institucijos*
- *kiti klausimai*

Jeigu bendra Kroatijos pasirengimo pažanga išliks nepakitusi, 2009 m. Komisija pateiks Komunikatą dėl Kroatijos stojimo finansinio paketo.

Be to, Komisija rekomenduoja Tarybai įsteigti *ad hoc* techninę darbo grupę, kuri, remdamasi Komisijos paruoštais teksta, parengtų stojimo sutartį. Ši grupė gali dirbti vykstant deryboms, todėl ji galėtų pradėti darbą pirmą 2009 m. pusmetį. Kartu Kroatija turi užtikrinti, kad *acquis* būtų laiku išverstas į jos oficialiąją kalbą.

Šiame veiksmų plane nustatytą orientacinį tvarkaraštį gali tekti koreguoti atsižvelgiant į Kroatijos daromą pažangą. Komisija ir toliau remis Kroatijos pasirengimą narystei ir teiks jai ekspertų patarimus, sudaryti sąlygas naudotis tokiomis priemonėmis kaip TAIEK, bendradarbiavimo projektais ir gerai parengta tiksline finansine parama.

Komisija atidžiai stebės, ar vykdomi derybų metu Kroatijos priimti išipareigojimai, ir rengs ataskaitas apie vertinimo rezultatus. Ji reguliariai rengs tarpusavio vertinimo posėdžius, be kita ko, susijusius su teisine valstybe, ir naudosis visomis kitomis turimomis priemonėmis.

2 PRIEDAS

Išvados dėl Albanijos, Bosnijos ir Hercegovinos, Kroatijos, Buvusiosios Jugoslavijos Respublikos Makedonijos, Juodkalnijos, Serbijos, Kosovo⁷, Turkijos

Albanija

Kalbant apie **politinius kriterijus**, Albanija toliau darė pažangą demokratijos ir teisinės valstybės srityse. Remiantis įvairių partijų susitarimu, šalyje pasistūmėjo pagrindinės reformos. Tačiau reikia tolesnio politinių partijų dialogo kultūros ir tinkamo valstybės institucijų veikimo konsolidavimo. Reikia užtikrinti tinkamą pasirengimą 2009 m. parlamento rinkimams, kad būtų parodyta šalies demokratinė branda. Albanijai reikia toliau stiprinti savo administracinius gebėjimus. Nepaisant tam tikros pažangos, išlieka vienas svarbiausių uždavinių – kova su korupcija ir organizuotu nusikalstamumu.

Tam tikra pažanga padaryta kuriant **demokratiją ir teisinę valstybę**. Albanijos *parlamentas*, vadovaudamasis plačiu dviejų didžiausių partijų susitarimu, priėmė svarbių konstitucijos pakeitimų, be kita ko susijusių su rinkimų reforma. Iki 2009 m. parlamento rinkimų dar reikia priimti naują rinkimų kodeksą. Kad įvykdytų SAS nustatytus išipareigojimus ir koordinuotą integracijos į ES darbus, Albanija padarė tam tikrą pažangą stiprindama *vyriausybės* struktūras. Tačiau reikia toliau stiprinti gebėjimus ir strateginį planavimą. *Viešojo administravimo* srityje reikia imtis ryžtingų veiksmų, kad būtų sukurta nepriklausoma, veiksminga ir nuopelnais pagrįsta valstybės tarnyba. Vis dar pasitaiko, kad asmenys skiriami į valstybės tarnybą pažeidžiant valstybės tarnybos įstatymą. Esminis pažangos veiksnys bus visiškas valstybės tarnybos įstatymo, įskaitant pareigūnų karjeros struktūrą, įgyvendinimas.

Padaryta tam tikra pažanga reformuojant *teismų sistemą*. Priimta svarbių teisės aktų, susijusių su teismų sistemos organizavimu. Patobulėjo teismų infrastruktūra, bet ji vis dar nepakankama. Nėra išsamios teismų sistemos reformos strategijos. Nebaigi rengti svarbiausi teisės aktai, susiję su Aukščiausiojo teisingumo teismo ir prokuratūros veikimu. Teismo sprendimai, ypač civilinėse bylose, vis dar vykdomi lėtai. Susikaupusių neišnagrinėtų bylų problema tebeegzistuoja, o teismų infrastruktūra išlieka nepakankama. Teismų sistema ir toliau veikia prastai; reikia dar daug padaryti, kad ji būtų nepriklausoma, skaidri ir veiksminga.

Vyriausybė toliau imasi veiksmų *kovodama su korupcija* – tai vienas didžiausių Europos partnerystės prioritetų. Priimta bendra kovos su korupcija strategija ir veiksmų planas, bet strategija dar nepradėta įgyvendinti, stebėjimo mechanizmus dar reikia įvertinti. Mokesčių ir viešųjų pirkimų srityse įvesta elektroninių procedūrų. Atlikus kovos su korupcija tyrimus keletas pareigūnų buvo atleisti, o keliais atvejais – suimti. Pagerėjo korupcijos suvokimas. Tačiau korupcija vis dar plačiai paplitusi ir yra nepaprastai didelė problema. Vis dar nepakankami instituciniai susitarimai ir įvairių įstaigų darbo koordinavimas kovojant su korupcija. Kova su korupcija teismų sistemoje vis dar yra labai svarbus uždavinys. Reikia iš esmės išnagrinėti Gerdeko sprogimo bylą. Reikia dar daug pastangų sprendžiant visus šio klausimo aspektus, įskaitant teisminę atskaitomybę ir politinių partijų finansavimo skaidrumą.

Tam tikra pažanga padaryta *žmogaus teisių ir mažumų apsaugos srityje*. Apskritai, teisėkūros sistema yra suformuota. Imtasi tam tikrų veiksmų tiriant bylas, susijusias su *netinkamu*

⁷ Pagal JTST rezoliuciją 1244/99.

elgesiu su sulaikytaisiais, kuriems paskirtas kardomasis kalinimas. Pastatyta naujų *kalėjimų* ir kardomojo kalinimo įstaigų. Tačiau vis dar reikia dėti daugiau pastangų, kad būtų ginamos žmogaus teisės, o apkaltintieji pažeidimais būtų persekiojami baudžiamąja tvarka. Kalbant apie *teisę kreiptis į teismą*, priimta teisės aktų dėl nemokamos teisinės pagalbos teikimo, bet jie taikomi neveiksmingai. Kardomojo kalinimo sąlygos, kurias pablogina perpildyti kalėjimai, kelia didelį susirūpinimą.

Albanija toliau darė pažangą *saviraiškos laisvės* srityje. Žiniasklaidos politikos teisinė sistema patobulėjo, bet reikia geriau įgyvendinti galiojančius teisės aktus. Reikia papildomų veiksmų, kad šmeižtas nebūtų laikomas nusikalstama veika, ir užtikrinti informacijos laisvę bei visuomeninį transliavimą reguliuojančios įstaigos nepriklausomumą.

Pilietinės visuomenės organizacijoms sukurta palanki teisinė aplinka. Įsteigtas Pilietinės visuomenės fondas, kuris turi skatinti nevyriausybinių organizacijų darbą, bet nėra įgyvendinimo mechanizmų. Pilietinės visuomenės organizacijos išlieka silpnos, reikia toliau sudaryti geresnes sąlygas joms dalyvauti politikos formavimo darbuose.

Toliau daroma pažanga puoselėjant *moterų teises*. Priimta naujų teisės aktų dėl lyčių lygybės. Priimta šeiminio smurto prevencijos strategija, bet ji dar neįgyvendinta. Moterų gynimas nuo visų formų smurto yra nepakankamas ir kelia didelį susirūpinimą. Toliau daroma pažanga ginant *vaikų teises*. Priimta baudžiamojo kodekso pakeitimų, susijusių su vaikų išnaudojimu, bet reikia dėti daugiau pastangų sprendžiant vaikų darbo problemą. Nepilnamečiai dabar gali gauti bausmę atlikti viešuosius darbus arba būti nuteisti lygtinai. Šiek tiek pagerėjo romų vaikų mokyklų lankymo rodikliai. Tačiau pasiekti pažangos trukdo lėšų stygius. Priimta 2008–2013 m. socialinės apsaugos strategija, bet trūksta įgyvendinimo mechanizmų. Tebėra mažai paramos *socialiai pažeidžiamiems asmenims ir neįgaliesiems* priemonių. Reikia pagerinti vyriausybės įstaigų veiklos koordinavimą. Padaryta mažai pažangos rengiant teisinę kovos su diskriminacija politikos sistemą. Socialiniam dialogui vystytis trukdo tai, kad nėra pažangos keičiant darbą reglamentuojančius teisės aktus.

Padaryta pažanga konsoliduojant *nuosavybės teises*. Beveik baigta pradinė nekilnojamojo turto registracija, šiuo metu vyksta nuosavybės vertinimo procesas siekiant įvertinti restitucijos ir kompensacijos reikalavimus. Dėl neišspręstų nuosavybės klausimų nepavyko išplėtoti veikiančios žemės rinkos, o užsienio investicijų pritraukta mažiau nei būtų įmanoma.

Albanija ėmėsi tam tikrų priemonių įsipareigojimams dėl *mažumų* apsaugos vykdyti: pavyzdžiui, ėmė remti mažumų kalbų vartojimą. Situaciją reikia gerinti, ypač renkant patikimą informaciją apie mažumų dydį ir jų padėtį. Imtasi priemonių *romų* padėčiai pagerinti, pirmiausia susijusių su mokyklų lankymu, tačiau jų poveikis nedidelis. Reikia geriau koordinuoti veiklą ir skirti pakankamai lėšų, kad būtų dalyvaujama Romų dešimtmečio projekte, ir įgyvendinti egzistuojančias strategijas. Romų mažumos asmenys vis dar gyvena sunkiomis sąlygomis ir patiria diskriminaciją, jie turi mažai galimybių naudotis švietimo, socialinės apsaugos, sveikatos priežiūros paslaugomis, apsirūpinti būstu ir įsidarbinti.

Regioninių klausimų ir tarptautinių įsipareigojimų srityse Albanija ir toliau atliko konstruktyvų vaidmenį palaikydama stabilumą regione ir puoselėdama gerus santykius su kitomis Vakarų Balkanų ir kaimyninėmis ES šalimis. Šalis aktyviai dalyvavo regioniniame bendradarbiavime, taip pat naujos Regioninio bendradarbiavimo tarybos (toliau – RBT) veikloje ir įgyvendinant Vidurio Europos laisvosios prekybos susitarimą (CEFTA). Kalbant apie Tarptautinį baudžiamąjį teismą, su JAV sudarytas dvišalis imuniteto susitarimas neatitinka susijusios ES bendrosios pozicijos ir pagrindinių principų.

Albanijos **ekonomika** toliau augo palyginti dideliu tempu. Infliacijos augimą pavyko pažaboti, bet išorės disbalansas tapo didesnis, o fiskalinė padėtis pablogėjo. Apskritai pavyko išlaikyti makroekonominį stabilumą, kuriam teigiamą poveikį padarė platus struktūrinių reformų spektras. Pagerėjo verslo aplinka. Tačiau nepatikimas energijos tiekimas, prasta infrastruktūra, silpna teisinė valstybė ir nepakankamas sutarčių vykdymas toliau trukdė ekonominiam vystymuisi.

Kalbant apie **ekonominius kriterijus**, Albanija padarė tolesnę pažangą kurdama sklandžiai veikiančią rinkos ekonomiką. Reikia tęsti struktūrines reformas ir toliau daug investuoti į infrastruktūrą ir švietimą, kad ekonomika ilgai atlaikytų Europos Sąjungos vidaus konkurencinį spaudimą ir rinkos jėgas.

Išlaikytas politinis susitarimas dėl į rinkos ekonomiką orientuotos ekonomikos politikos ir makroekonominio stabilumo pagrindų. Ekonomika gerai atlaikė stiprų kylančių pasaulinių maisto kainų poveikį, taip pat pavyko pagerinti darbo rinkos rodiklius. Pagerėjo valstybės finansų administravimas, todėl surinkta daugiau mokesčių pajamų. Pasistūmėjo stambių valstybei priklausančių bendrovių privatizavimas, o įmonių registravimo tvarka buvo gerokai supaprastinta.

Imtasi priemonių darbo jėgos įgūdžiams tobulinti ir investicijoms į infrastruktūrą skatinti, taip pat buvo tęsiamas įmonių restruktūrizavimas. Vyriausybė aktyviau kovojo su korupcija ir vengimu mokėti mokesčius. Finansų sektorius išliko patikimas, o kredito rinka tapo skaidresnė. Valstybės keliama konkurencijos iškraipymai buvo nedideli.

Tačiau padidėjo makroekonominė rizika, nes išaugo einamosios sąskaitos deficitas, kuriam daugiausia įtakos turėjo padidėjęs energijos ir įrengimų importo poreikis. Eksportas išliko nedidelis ir neviršijo importo. Finansavimo atžvilgiu kapitalo įplaukos buvo palyginti nedidelės. Dėl pavėluoto fiskalinio konsolidavimo susidarė bendras santaupų ir investicijų skirtumas, atsižvelgiant į valstybės investicijas į infrastruktūrą. Nebaigtas nuostolingos valstybinės energetikos įmonės restruktūrizavimas tebekelia fiskalinę riziką.

Nepatikimas energijos tiekimas ir toliau trukdė ekonominei plėtrai. Ekonomikos konkurencingumui ir toliau trukdė kvalifikuotų darbuotojų trūkumas ir ribotos kapitalo atsargos, įskaitant menką infrastruktūrą. Užimtumas žemės ūkio sektoriuje tebėra neproporcingai didelis. Didelį šešėlinį sektorių skatina mokesčių ir išlaidų politikos sričių, taip pat teisėsaugos, įskaitant kovą su korupcija ir organizuotu nusikalstamumu, trūkumai. Šešėlinis sektorius ir toliau kelia didelį pavojų, nes dėl jo mažėja mokesčių bazė ir ekonominės politikos veiksmingumas.

Albanija padarė pažangą teisės aktus, politiką ir pajėgumus derindama su **Europos standartais** ir įgyvendindama laikinojo susitarimo įsipareigojimus. Toliau daryta pažanga tokiose srityse kaip muitinė ir konkurencija. Kitose srityse, pavyzdžiui, energetikos, transporto ir intelektinės nuosavybės teisių, pažanga tebėra maža. Siekiant išnaudoti visas stabilizacijos ir asociacijos susitarimo teikiamas prekybos nuolaidas, dar reikia pažangos veterinarinės ir fitosanitarinės kontrolės srityje. Reikia dėti daugiau pastangų, kad būtų tobulinami administraciniai gebėjimai įgyvendinti su prekyba nesusijusias SAS nuostatas ir veiksmingai įgyvendinti teisės aktus.

Pažanga padaryta kai kuriuose **vidaus rinkos** sektoriuose, tačiau Albanija turi dėti dar daugiau pastangų, kad įgyvendintų įsipareigojimus pagal stabilizacijos ir asociacijos susitarimą. Toliau daroma pažanga priimant Europos techninius standartus ir tęsiant akreditavimą. Padaryta

pažanga metrologijos ir rinkos priežiūros srityse, bet vis dar reikia imtis tolesnių veiksmų. Pagerėjo *vartotojų apsaugos* teisinė sistema. Nepranešta apie jokią svarbią pažangą *įsisteigimo teisės* srityje. Tebetaikomi kai kurie *kapitalo judėjimo* liberalizavimo apribojimai.

Toliau daroma pažanga *muitinės* administracinių gebėjimų srityje. Gerinama sienos perėjimo punktų infrastruktūra. Iš muitų gaunamos pajamos ir toliau augo, nors tarifai pagal laikinąjį susitarimą sumažinti laiku. Tačiau reikia apibrėžti informacinių technologijų bei mokymo strategijas, toliau tobulinti infrastruktūrą ir derintis prie ES praktikos. Padaryta pažanga *mokesčių* srityje. Padidėjo pajamos iš pajamų ir įmonių pelno mokesčių. Tačiau mokesčių surenkama vis dar mažai, ypač savivaldybių lygmeniu. Reikia toliau gerinti mokesčių surinkimą, kontrolės strategiją ir teisės aktų derinimą su ES teisės aktais ir praktika.

Toliau daryta pažanga *konkurencijos* srityje. Konkurencijos institucijos įtaka toliau stiprėjo, pagrindiniuose sektoriuose skirta antimonopolinių baudų. Didžioji dalis teisinės sistemos atitinka *acquis*, bet reikia tolesnių pastangų, kad teisės aktai būtų įgyvendinti. Albanija toliau dėjo pastangas laikytis įsipareigojimų pagal stabilizacijos ir asociacijos susitarimą. Sudarytas pagalbos schemų aprašas.

Viešųjų pirkimų srityje pažanga nedidelė. Sukurtos e. pirkimo procedūros, bet reikia tolesnio teisės aktų derinimo, ypač nuolaidų ir komunalinių paslaugų srityse. Viešųjų pirkimų agentūros gebėjimai padidėjo, bet juos dar reikia stiprinti. Turi būti užtikrintas peržiūros procedūrų nešališkumas. Dabartinė skundų nagrinėjimo tvarka neatitinka tarptautinių standartų. Priimti Muitinės kodekso daliniai pakeitimai, susiję su *intelektinės nuosavybės teisėmis*, ir įstatymas dėl pramoninės nuosavybės teisių. Tačiau intelektinės nuosavybės teisių laikomasi menkai, o teisių pažeidimo bylų teismuose mažai. Menka patentų ir autorių teisių biurų įtaka. Reikia papildomų pastangų siekiant įvykdyti laikinojo susitarimo įsipareigojimus dėl intelektinės nuosavybės teisių.

Padaryta tam tikra pažanga derinant *užimtumo ir socialinės politikos* standartus su Europos standartais. Sukurta programų pažeidžiamų grupių užimtumui skatinti. Sustiprėjo darbo inspekcijos padėtis, bet jos gebėjimas užtikrinti darbo teisių laikymąsi yra ribotas. Darbuotojų sveikatos ir darbo saugos standartai yra menki. Toliau daroma pažanga *visuomenės sveikatos* srityje. Padaryta tam tikra pažanga *švietimo* srityje. Švietimui skirtas biudžetas nuolat didėjo. Sukurta nauja skaitmeninė centrinė stojimo į universitetus sistema. Pagerėjo neįgalių studentų galimybės naudotis švietimo sistema. Tačiau kaimo vietovėse vidurinių mokyklų lankymas išlieka menkas. Tam tikra pažanga padaryta *mokslinių tyrimų* srityje, bet gebėjimus reikia dar labiau stiprinti.

Galima kalbėti apie pažangą kai kuriose *sektorių politikos* srityse. *Pramonės ir MVĮ* srityje padaryta pažanga įgyvendinant Europos mažųjų įmonių chartiją. Tam tikra pažanga pastebima *žemės ūkio* srityje, ypač kiek tai susiję su teisine sistema ir kaimo plėtros struktūrų kūrimu. *Maisto saugos, veterinarijos ir fitosanitarijos* politikos teisinė sistema pagerėjo, bet menkai laikomasi ES standartų, taip pat reikia daugiau pastangų stiprinant institucinius gebėjimus. Padaryta tam tikra pažanga *žuvininkystės* srityje, kiek tai susiję su inspektavimu, kontrole ir tarptautiniu bendradarbiavimu. Teisėsaugai ir įgyvendinimui reikia skirti daugiau dėmesio.

Aplinkos srityje pagerėjo horizontalioji teisėkūra, bet teisės aktai nepakankamai įgyvendinami ir vykdomi. Reikia stiprinti aplinkosaugos politikos formavimo ir vykdymo administracinius gebėjimus.

Tam tikra pažanga padaryta *transporto* srityje. Albanija ir toliau aktyviai dalyvauja Pietryčių Europos transporto observatorijos veikloje. Tačiau dar reikia gerokai patobulinti visus transporto sektorius.

Nedidelė pažanga padaryta *energetikos* sektoriuje. Albanija padarė pažangą įgyvendindama ES teisės aktus, kaip buvo įsipareigojusi pagal Energijos bendrijos sutartį. Toliau daryta pažanga restruktūrizuojant elektros bendrovę, taip pat dedamos pastangos pagerinti jos finansinę padėtį. Tačiau energetikos sektoriaus padėtis tebėra kritinė. Elektros tiekimo saugumas neužtikrintas, nes gamybos pajėgumų nepakanka vidaus paklausai patenkinti, o importui trukdo ribotos tinklų sujungimo galimybės.

Galima kalbėti apie tam tikrą pažangą *informacinės visuomenės ir žiniasklaidos srityje*. Priimta naujų teisės aktų dėl elektroninių ryšių ir e. parašo, prasidėjo rinkos liberalizacija. Tačiau teisinis pagrindas vis dar neatitinka *acquis*, o telekomunikacijų reguliavimo institucijos gebėjimai netinkami. Garso ir vaizdo politikos srityje sustiprinti transliavimo institucijos administraciniai gebėjimai, bet techninės galimybės tebėra ribotos. Kalbant apie *finansų kontrolę*, priimtas naujas biudžeto įstatymas. Tačiau vadovų atskaitomybė ir finansų kontrolė dar tik formuojami. Pakankama pažanga padaryta *statistikos* srityje. Pagerėjo Albanijos statistikos biuro gebėjimai. Dauguma statistikos kategorijų suklasifikuotos ir atitinka ES standartus. Derinimas vyksta vidutiniškai.

Tam tikra pažanga padaryta daugelyje ***teisingumo, laisvės ir saugumo*** sričių, nors ji nevienoda. Reikia bendros tolesnės pažangos. Vizų srityje, siekiant padidinti dokumentų saugumą, kuriamas patikimas piliečių registras ir adresų sistema. Priimtas įstatymas dėl užsieniečių. Nuo 2006 m. galioja EB ir Albanijos readmisijos susitarimas. Įsigaliojo EB ir Albanijos susitarimas dėl vizų režimo supaprastinimo, taip pat pradėtas dialogas dėl vizų režimo liberalizavimo. Turi būti išduodami ES reikalavimus atitinkantys biometriniai pasai. Vizų režimas dar neatitinka ES standartų.

Priėmus naują įstatymą dėl sienų valdymo, patobulinus infrastruktūrą ir įstaigų bendradarbiavimą pagerėjo *sienų kontrolė*. Prasidėjo integruoto sienų valdymo strategijos įgyvendinimas. Tačiau reikia didinti pasienio policijos personalo skaičių ir rengti daugiau mokymų. Reikia aktyviau vykdyti tarpvalstybinį bendradarbiavimą. *Prieglobsčio politikos* srityje pažanga menka. Nebaigta teisinės sistemos derinimo su ES standartais peržiūra. Išlieka silpni įgyvendinimo gebėjimai, reikia stiprinti įstaigų bendradarbiavimą. Tam tikra pažanga padaryta *migracijos* srityje. Įsteigtas centrinis grąžinimo ir readmisijos padalinys, kuris turi prižiūrėti regioninius readmisijos centrus. Migrantai prie sienų tikrinami veiksmingiau, tačiau dar daug ką reikia pagerinti.

Nedidelė pažanga padaryta *pinigų plovimo* prevencijos srityje. Pagerėjo bankų ir finansų institucijų bendradarbiavimo pinigų plovimo klausimais teisinė sistema. Tačiau turto konfiskavimo vykdymo gebėjimai menki. Toliau reikia gerinti tyrimų išteklius, įstaigų bendradarbiavimą ir vykdymo užtikrinimo gebėjimus.

Padaryta nedidelė pažanga kovos su *narkotikais* srityje, neteisėta prekyba narkotikais vis dar kelia didelį susirūpinimą. Padaugėjo su narkotikais susijusio persekiojimo baudžiamąja tvarka atvejų. Įdiegta geresnė konfiskuotų narkotikų ikiteisminio saugojimo infrastruktūra. Tačiau reikia didelio pasiryžimo, kad šioje srityje būtų pasiekta pakankamų rezultatų, reikia gerinti pasienio narkotikų aptikimo priemonės ir įrangą.

Igyvendinus naują policijos įstatymą tęsiama pažanga *policijos* srityje. Prasidėjo Europolo strateginio susitarimo ir Pietryčių Europos policijos bendradarbiavimo konvencijos įgyvendinimas. Tačiau reikia pagerinti policijos valdymą, padidinti personalo skaičių, rengti daugiau mokymų ir toliau stiprinti vidaus kontrolės struktūras. Reikia dėti daugiau pastangų rengiant patikimą nusikaltimų statistiką.

Padaryta nedidelė pažanga kovojant su *organizuotu nusikalstamumu*, kuris tebėra didelė problema ir daro poveikį teisinei valstybei ir verslo aplinkai. Priimta nacionalinė kovos su organizuotu nusikalstamumu strategija. Pagerėjo teisinė sistema. Pagerėjus bendradarbiavimui su Interpolu, įvykdyti keli tarptautiniai arešto orderiai. Tačiau kovos su organizuotu nusikalstamumu veiksmams trukdo korupcija ir prasta liudytojų apsauga. Policijos ir prokurorų bendradarbiavimo sunkumai ir toliau mažino tyrimų veiksmingumą.

Priimta kovos su *prekyba žmonėmis* strategija. Yra dar daug nepadarytų darbų, ypač nukentėjusiųjų apsaugos srityje. Kovos su prekyba žmonėmis strategijai įgyvendinti, ypač jos nuostatomis, susijusiomis su nukentėjusiųjų apsauga, reikia daugiau politinės valios ir geresnio veiklos koordinavimo. Albanija tebėra svarbi prekybos žmonėmis kilmės šalis tiek moterų ir mergaičių seksualinio išnaudojimo, tiek priverstinio darbo srityse. Šalyje didėja vidaus prekyba moterimis ir vaikais.

Didelė pažanga padaryta *asmens duomenų apsaugos* srityje. Sukurta teisinė sistema ir paskirta nepriklausoma duomenų priežiūros institucija. Tačiau reikia pakankamų išteklių, kad ji galėtų tinkamai vykdyti savo įgaliojimus.

Bosnija ir Hercegovina

Bosnija ir Hercegovina padarė nedidelę pažangą įgyvendindama Europos partnerystės principus atitinkančius **politinius kriterijus**. Šaliai padarius pažangą 2005 m. Komisijos ir Tarybos nustatytose keturiose svarbiausiose srityse⁸, 2008 m. birželio mėn. pasirašytas stabilizacijos ir asociacijos susitarimas. Tačiau daromas neigiamas poveikis institucijų darbui ir sulėtėjo reformos, nes dažnai nepaisoma Deitono-Paryžiaus taikos susitarimo, pasigirsta kurstytojiškos retorikos, nesusitarta dėl pagrindinių valstybės kūrimo aspektų. Tolesnės pažangos siekiant šalies artėjimo prie Europos Sąjungos esminiai veiksniai yra bendra politikos lyderių nuomonė dėl tolesnės šalies krypties ir svarbiausių su ES susijusių reformų, taip pat bendras susitarimas ES ir tarptautiniais klausimais. Bosnijai ir Hercegovinai taip pat reikia toliau tobulinti administracinius gebėjimus, ypač valstybiniu lygmeniu, ir aktyviau kovoti su korupcija.

Demokratijos ir teisinės valstybės srityje padaryta nedidelė pažanga kuriant geriau veikiančias ir veiksmingesnes valstybės struktūras, o *konstitucinės* reformos srityje pažangos nėra. Bosnijos ir Hercegovinos valdymo sistemoje vis dar dalyvauja tarptautinė bendruomenė. Vyriausiojo įgaliotinio biuro uždarymas priklauso nuo Bosnijos ir Hercegovinos pažangos vykdant specifinius reikalavimus⁹.

⁸ 1) Policijos reformos įgyvendinimas laikantis 2005 m. spalio mėn. susitarimo dėl policijos restruktūrizavimo; 2) visiškas bendradarbiavimas su TBTH; 3) visų būtinų visuomeninio transliavimo teisės aktų priėmimas ir įgyvendinimas; ir 4) teisinės sistemos ir administracinių gebėjimų kūrimas, kad SAS būtų tinkamai įgyvendinamas.

⁹ Jie apima 5 tikslus: 1) priimtinas ir tvarus nuosavybės paskirstymo valstybei ir kitiems vyriausybės lygmenims klausimo sprendimas; 2) priimtinas ir tvarus gynybinės sistemos nuosavybės klausimo sprendimas; 3) galutinio teismo sprendimo dėl Brčko priėmimas; 4) fiskalinis tvarumas (jis skatinamas

2008 m. spalio mėn. savivaldybių rinkimai vyko laikantis tarptautinių normų. Padaryta tam tikra pažanga didinant Bosnijos ir Hercegovinos *parlamentinės* asamblėjos darbo veiksmingumą. Pirmoje 2008 m. pusėje asamblėja priėmė keletą svarbių Europos partnerystę pagrįstų įstatymų, bet jos darbui neigiamą poveikį daro politinis klimatas, nuolatinis balsavimas etniniu principu ir nepakankami administraciniai ištekliai. Kalbant apie *vyriausybę* valstybiniu lygmeniu, susitarimas dėl europinės integracijos padėjo iki 2008 m. pavasario paspartinti teisės aktų darbotvarkės įgyvendinimą. Tačiau pastaraisiais mėnesiais reformos nepažengė į priekį. Valstybės ir jos subjektų vidaus santykių įtampa ir netolygus bei nekoordinuojamas politikos formavimas išlieka svarbiausia valstybinio lygmens vyriausybės veiksmingo darbo kliūtis. Dėl politinės valios stygiaus ir vyriausybės bei parlamento gebėjimų trūkumo toliau atidedamas teisės aktų priėmimas. Europinės integracijos direktoratas ir toliau atlieka svarbų vaidmenį skatindamas europinę integraciją, bet jam neigiamą poveikį daro personalo trūkumas ir sudėtingas politinis klimatas. Visoje Bosnijoje ir Hercegovinoje sunku planuoti politikos priemones, nes pastaruoju metu nebuvo gyventojų surašymo.

Tam tikra pažanga padaryta *viešojo administravimo* srityje, bet reikia tolesnių veiksmų. Daugiau galių suteikta viešojo administravimo reformos koordinatoriaus biurui. Įgyvendinama viešojo administravimo reformos strategija – pagrindinis Europos partnerystės prioritetas. Pradėjo veikti viešojo administravimo reformos fondas. Pagerėjo valstybės ir subjektų lygmenų valstybės tarnybos įstaigų veiklos koordinavimas, kartu dalyvaujama keliose stambiose mokymo schemose. Vis dėlto dar reikia toliau siekti, kad būtų užkirstas kelias politiniam įsikišimui, ribojama etninės tapatybės įtaka skiriant asmenis eiti pareigas ir sukurta profesionali bei veiksminga valstybės tarnyba, pagrįsta nuopelnais ir kompetencija. Labai ilgai užsitęsė Valstybės nuosavybės įstatymo, kuris yra Vyriausiojo įgaliojimo biuro uždarymo sąlyga, rengimo procesas. Tolesniam laikui nukeltas keturių valstybės ombudsmenų skyrimas ir ombudsmeno kompetencijos perkėlimas į valstybinį lygmenį.

Bosnija ir Hercegovina toliau daro pažangą tobulindama *teismų sistemą*. Priimta Teismų sektoriaus plėtros nacionalinė strategija, kurios tikslas – toliau stiprinti teismų sistemos nepriklausomumą, atskaitomybę, veiksmingumą, profesionalumą ir ją harmonizuoti. Aukštoji teismų ir prokuratūros taryba ir toliau stengėsi pagerinti teismų sistemos padėtį. Vis dėlto teismų veiklai tebetrukdo teismų sistemos susiskaidymas ir sudėtinga teisinė sistema. Subjektuose bei kantonuose ir toliau susiduriama su baudžiamojo persekiojimo, susijusio su organizuotu nusikalstamumu ir karo nusikaltimais, problemomis. Reikia dar stiprinti teismų sistemos nepriklausomumą, atskaitomybę ir veiksmingumą. Valstybės lygmens teisminių įstaigų jurisdikciją, kompetenciją laisvai veikti Serbų Respublikoje užginčijo Serbų Respublikos vyriausybė – tai kelia didelį susirūpinimą.

Bosnija ir Hercegovina padarė mažai pažangos *kovos su korupcija* srityje. Korupcija labai paplitusi ir vis dar kelia rimtų problemų. Deramai neįgyvendinama nacionalinė kovos su korupcija strategija. Dėl korupcijos nuteisiama labai mažai asmenų. Viešojo administravimo veiklos skaidrumui trukdo politinis spaudimas, daromas viešosioms išorės audito institucijoms ir su korupcija kovojančioms įstaigoms. Bosnijai ir Hercegovinai reikia prisiimti daugiau įsipareigojimų ir ryžtingai kovoti su korupcija.

susitarimu dėl nuolatinių ITA (Netiesioginio apmokestinimo administracija) koeficientų metodikos ir Nacionalinės fiskalinės tarybos steigimo); 5) teisinės valstybės įtvirtinimas (įrodytas priimant Nacionalinę karo nusikaltimų strategiją, Įstatymą dėl užsieniečių ir prieglobsčio bei Nacionalinę teisingumo sektoriaus strategiją), taip pat dvi specifinės sąlygos: 1) SAS pasirašymas ir 2) stabili politinė padėtis.

Nedidelė pažanga padaryta *žmogaus teisių ir mažumų apsaugos* srityje. Bosnija ir Hercegovina ratifikavo visas pagrindines JT ir tarptautines žmogaus teisių konvencijas, įskaitant – 2008 m. liepos mėn. – pataisytą Europos socialinę chartiją. Tačiau reikia pagerinti tarptautinių žmogaus teisių konvencijų įgyvendinimą. Keletu atvejų nebuvo tinkamai įgyvendinti Bosnijos ir Hercegovinos Konstitucinio teismo žmogaus teisių komisijos sprendimai.

Padaryta tam tikra pažanga sprendžiant *pilietinių ir politinių teisių* klausimą. Imtasi *pilietinės visuomenės* ugdymo rėmimo veiksmų. Teigiamas įvykis – pilietinės visuomenės tarybos įsteigimas, nors apskritai *pilietinės visuomenės* organizacijos išlieka silpnos ir reikia toliau skatinti, kad jos dalyvautų priimant sprendimus. Skirta lėšų valstybinio *kalėjimo* statybai. Tačiau vis dar nėra vienodos valstybės ir subjektų baudžiamųjų sankcijų praktikos. *Netinkamas elgesys* su kaliniais ir sulaikytaisiais tebėra problema. Nusikaltėlių baudžiamasis persekiojimas išlieka menkas. Susirūpinimą tebekelia *teisės kreiptis į teismus* įgyvendinimas civilinėse ir baudžiamosiose bylose, o lygybė prieš įstatymą ne visada užtikrinama.

Valstybės ir subjektų konstitucijose numatyta *saviraiškos* ir *žiniasklaidos laisvė, susirinkimų bei asociacijų laisvė* ir *religijos laisvė*. Tačiau šiose srityse padaryta nedidelė papildoma pažanga, o galiojančius teisės aktus reikia geriau įgyvendinti. Priimtas Federacijos viešojo transliavimo įstatymas, nors vis dar reikia jį suderinti su atitinkamais valstybės lygmens teisės aktais. Visi transliavimo įstatymai turi būti tinkamai įgyvendinami, kad būtų įvykdytas šis svarbus Europos partnerystės prioritetas. Buvo bandymų nesuteikti finansinių išteklių viešojo transliavimo sistemai. Buvo naujų fizinių išpuolių prieš žurnalistus ir redaktorius atvejų.

Padaryta nedidelė pažanga *ekonominių ir socialinių teisių* srityje. Reikia toliau dėti pastangas, kad *moterys* būtų saugomos nuo visų formų smurto. Nors yra parengtas *vaikams* skirtas veiksmų planas, lieka sveikatos, socialinės apsaugos, švietimo ir prieš vaikus nukreipto šeiminio smurto problemų. Socialinės gerovės sistemų trūkumai daro neigiamą įtaką *pažeidžiamoms grupėms* priklausančių asmenų, įskaitant psichikos ligonius, gyvenimo sąlygoms. Pataisytos Europos socialinės chartijos ratifikavimas yra pažanga, tačiau sudėtinga valdymo sistema ir teisės aktų suskaidymas trukdo socialiniam dialogui visoje šalyje. Toliau daroma pažanga *nuosavybės teisių* ir žemės administravimo reformos srityje. Pratęsti Perkeltų asmenų ir pabėgėlių prašymų dėl nuosavybės komisijos įgaliojimai, kad būtų sprendžiami nuosavybės į likusį turtą atgavimo atvejai. Į Bosnijos ir Hercegovinos teisinę sistemą įtrauktos nuostatos dėl ekonominių ir socialinių teisių gynimo, bet bendrai jos menkai įgyvendinamos.

Tam tikra pažanga padaryta *kultūrinių teisių* ir *mažumų teisių* srityje. Įsteigta valstybės lygmens Nacionalinių mažumų taryba, o Serbų Respublikoje veikia atskira Nacionalinių mažumų taryba. Reikia imtis tolesnių veiksmų, kad būtų geriau įgyvendinamas Nacionalinių mažumų įstatymas, reikia pakeisti valstybinę konstituciją, kad mažumos galėtų vykdyti visas politines funkcijas. Vaikų skirstymas mokyklose etninio pagrindu išlieka problema. Bosnija ir Hercegovina įsijungė į 2005–2015 m. *Romų* integracijos dešimtmečio projektą. Parengtas romų aprūpinimo būstais, sveikatos priežiūros bei užimtumo veiksmų planas ir koordinavimo mechanizmas. Tačiau romų mažuma vis dar gyvena labai sunkiomis sąlygomis ir patiria diskriminaciją, jie turi mažai galimybių naudotis švietimo, socialinės apsaugos, sveikatos priežiūros paslaugomis, apsirūpinti būstu ir įsidarbinti. Gyventojų civilinės būklės registravimo sistemos trūkumai neleidžia jiems naudotis pagrindinėmis socialinėmis ir ekonominėmis teisėmis.

Pagerėjo *pabėgėlių ir šalies viduje perkeltų asmenų* saugumo padėtis, bet mažai nuveikta gerinant grįžusiųjų socioekonominę integraciją.

Regioninių klausimų ir tarptautinių įsipareigojimų srityje Bosnija ir Hercegovina toliau aktyviai dalyvavo regioninio bendradarbiavimo iniciatyvose, įskaitant Regioninio bendradarbiavimo tarybą, kurios būstinė 2008 m. vasario mėn. įsteigta Sarajeve, ir Vidurio Europos laisvosios prekybos susitarimą. Bosnija ir Hercegovina patenkinamai bendradarbiavo su TBTBJ, o tai – svarbus Europos partnerystės prioritetas. Kalbant apie Tarptautinį baudžiamąjį teismą, su JAV sudarytas dvišalis imuniteto susitarimas neatitinka ES bendrosios pozicijos ir principų. Bosnijai ir Hercegovinai iki šiol taikoma stebėjimo procedūra dėl jos prievolių ir įsipareigojimų, susijusių su jos naryste Europos Taryboje.

Apskritai Bosnijos ir Hercegovinos santykiai su kaimynėmis geri, bet padaryta labai menka pažanga sprendžiant likusius klausimus, įskaitant prekybos ir sienų su Kroatija ir Serbija klausimus.

Bosnijos ir Hercegovinos **ekonomika** ir toliau sparčiai augo. Makroekonominis stabilumas sumažėjo dėl didėjančio išorės deficito, išaugusios infliacijos ir ekspansinės fiskalinės politikos. labai didelį susirūpinimą kelia vyraujantis labai didelis nedarbas ir menkas dalyvavimas šalies darbo rinkoje kartu su skirtingais subjektų reformų keliais.

Kalbant apie **ekonominius kriterijus**, Bosnija ir Hercegovina padarė nevienodą pažangą kurdamą veikiančią rinkos ekonomiką. Būtina toliau ryžtingai dėti dideles pastangas vykdant reformas, kad šalis ilgainiui būtų pajėgi atlaikyti konkurencinį spaudimą ir rinkos jėgas Europos Sąjungoje.

Padaryta tam tikra pažanga siekiant susitarimo ekonominės politikos pagrindų klausimu, pagerėjo subjektų tarpusavio bendradarbiavimas ekonominės politikos srityje. Priėmusi Nacionalinės fiskalinės tarybos įstatymą ir rugsėjo pradžioje pagal šį naują įstatymą įsteigusi Fiskalinę tarybą, šalis įsipareigojo pagerinti fiskalinį koordinavimą. Susitarta dėl netiesioginių mokesčių skirstymo. Valiutų valdybos susitarimas toliau sklandžiai veikia, o finansinis stabilumas iš esmės išliko, nepaisant tarptautinėje rinkoje vyraujančio nepastovumo ir didelių vidaus skolinimo augimo tempų. Pagerėjo kai kurie darbo rinkos rodikliai. Federacijoje sumažintos didelės pelno ir pajamų mokesčių normos, imtasi teisėkūros priemonių siekiant šalyje išvengti dvigubo apmokestinimo.

Šiek tiek pagerėjo verslo aplinka įmonių registravimo, bankroto procedūrų ir žemės registravimo srityse. MVĮ sektoriui sudaromos geresnės finansavimo galimybės. 2007 m. stipriai išaugo tiesioginės užsienio investicijos, susijusios daugiausia su dideliais privatizavimo projektais Serbų Respublikoje, kurios visiškai padengė einamosios sąskaitos deficitą. Padidėjo materialiojo kapitalo kokybė, kurią taip pat skatino greitai augančios viešosios investicijos Serbų Respublikoje.

Fiskalinės problemos, prasidėjusios 2006 m., tęsėsi 2007 ir 2008 m. Federacijoje dėl didelių socialinių išlaidų įsipareigojimų, priimtų mažėjant biudžeto įplaukoms, padidėjo fiskalinė rizika. Be to, valstybinio sektoriaus darbo užmokesčio politika tapo laisvesnė visais valdžios sektoriaus lygmenimis didinant darbo užmokestį ir taikant indeksavimo mechanizmus – tai susilpnina fiskalinį tvarumą ir privačiojo sektoriaus konkurencingumą. Lėtai vykdomas valstybei priklausančių įmonių restruktūrizavimas ir likvidavimas, o pažanga padaryta privatizavimo srityje Federacijoje nežymi. Nedarbas išliko labai didelis.

Gamybos struktūra vangiai perorientuojama į didesnės pridėtinės vertės veiklą. Darbo vietas kurti trukdo menki gamybos pajėgumai ir struktūrinis nelankstumas – dideli socialinių įmokų tarifai, iškraipytas darbo užmokesčio nustatymo mechanizmas, didelės ir netinkamai

orientuotos socialinėms reikmėms perkeltos lėšos ir menkas darbo jėgos judumas. Verslo aplinkai iki šiol neigiamą poveikį daro administracinis neveiksmingumas. Didelį šešėlinį sektorių skatina silpna reglamentavimo sistema, netinkama mokesčių ir išlaidų politika, taip pat jam įtakos turi silpna teisėsauga, įskaitant kovą su korupcija ir organizuotu nusikalstamumu. Šešėlinis sektorius ir toliau kelia didelį pavojų, nes dėl jo mažėja mokesčių bazė ir ekonominės politikos veiksmingumas.

Bosnija ir Hercegovina padarė tam tikrą pažangą derindama teisės aktus ir politiką su **Europos standartais**. 2008 m. liepos 1 d. įsigaliojus laikinajam susitarimui patenkinamai įgyvendinamos su muitine susijusios nuostatos. Tačiau reikia stiprinti Bosnijos ir Hercegovinos administracinius gebėjimus ir sėkmingai įgyvendinti SAS.

Bosnija ir Hercegovina padarė tam tikrą pažangą įgyvendindama Europos partnerystės prioritetus įvairiose *vidaus rinkos* srityse. Kalbant apie *laisvą prekių judėjimą* padaryta nedidelė pažanga standartizavimo, sertifikavimo ir rinkos priežiūros srityse. Reikia ir toliau dėti pastangas, kad šioje srityje teisinė sistema būtų derinama su ES teisės aktais ir kad būtų kuriami reikalingi administraciniai gebėjimai. Priimtas Farmacijos produktų ir medicinos prietaisų įstatymas, kuris padės sukurti Bosnijoje ir Hercegovinoje bendrą vidaus rinką šiame sektoriuje. *Vartotojų apsaugos* taryba pradėjo veikti visu pajėgumu.

Nedidelė pažanga padaryta *paslaugų, įsisteigimo laisvės ir bendrovių teisės* srityse. Padaryta pažanga įmonių registravimo srityje. Tačiau nepadaryta pažangos kuriant bendrą valstybės lygmens bankų priežiūros įstaigą ir priimant valstybės lygmens teisės aktus dėl išperkamosios nuomos ir įsipareigojimų.

Neįvyko naujų pokyčių *laisvo kapitalo judėjimo* srityje, tačiau Bosnija ir Hercegovina nemažai pasistūmėjo vykdydama parengiamąjį darbą šioje srityje. *Muitinės* srityje padaryta pažanga, susijusi su teisės aktų derinimu ir administraciniais gebėjimais. Dabar reikia apibrėžti muitinės strategijas, pirmiausia susijusias su mokymu, informacinėmis technologijomis ir kitomis sritimis. Taip pat padaryta pažanga vykdam Europos partnerystės prioritetus, susijusius su *mokesčiais*. 2008 m. rugsėjo mėn. pradėjo veiklą nacionalinė fiskalinė taryba. Dėl aktyvesnės ekonominės veiklos ir didėjančio registruotų PVM mokėtojų skaičiaus pagerėjo PVM surinkimas.

Spręsdama *konkurencijos* klausimus, Bosnija ir Hercegovina padarė tam tikrą pažangą antimonopolinės kontrolės srityje. Savo veiklą suaktyvino Konkurencijos taryba, nors nepasistūmėta toliau derinant teisės aktus su *acquis*. Nepadaryta pažangos valstybės pagalbos srityje, tebesprendžiamas nepriklausomai veikiančios valstybės pagalbos kontrolės institucijos steigimo ir susijusių teisės aktų priėmimo klausimas. Tik nedidelė pažanga padaryta *viešųjų pirkimų* srityje. Dar neužtikrinamas tinkamas viešųjų pirkimų procedūrų įgyvendinimas visoje šalyje. Pažangos nedaug užtikrinant *intelektinės nuosavybės teises*. Teisinė sistema neišbaigta, reikia stiprinti įgyvendinimo gebėjimus.

Nedidelė pažanga padaryta *Socialinės ir užimtumo politikos* srityse. Pagerėjo visuomenės sveikatos sektoriaus koordinavimas ir strateginis planavimas. Pradėjo veikti sveikatos apsaugos ministrų konferencija, kuri reguliariai posėdžiauja. Imtasi tam tikrų veiksmų, siekiant įgyvendinti PSO pagrindų konvenciją, nors įgyvendinimą dar reikėtų pagerinti. Tačiau socialinės ir užimtumo srities teisės aktai ir politika išlieka ypač fragmentiški. Šalies institucinė sistema vis dar labai kliudo sukurti reikiamus koordinuotus metodus.

Padaryta tam tikra pažanga *švietimo* srityje, siekiant suderinti ją su Europos standartais. Šiek tiek pagerėjo keturiolikos švietimo ministerijų koordinavimas šalyje, nes pradėjo veikti ministrų konferencija. Priimtas valstybės lygmens profesinio mokymo įstatymas. Bosnija ir Hercegovina taip pat ėmėsi papildomų veiksmų įgyvendindama Bolonijos reformas. Tačiau teisės aktų derinimas subjektų ir kantonų lygmeniu dar nebaigtas, o įgyvendinimas visoje šalyje – nevienodas. Mokslinių tyrimų srityje pradėta procedūra, kurios tikslas – susieti šalį su septintąja bendrąja mokslinių tyrimų programa – tai padės padidinti galimybes atlikti mokslinius tyrimus kartu su ES partneriais. Tačiau dar reikia daug pastangų, kad šalyje padidėtų mokslinių tyrimų gebėjimai.

Bosnija ir Hercegovina yra palyginti pažengusi rengdamasi stoti į *PPO*, bet ji turi veikti aktyviau, jei nori įvykdyti savo pačios tikslą įstoti į šią organizaciją kuo greičiau.

Bosnija ir Hercegovina padarė pažangą kelias **sektorių politikos** sritis derindama su Europos standartais. Padaryta nedidelė pažanga *pramonės ir mažųjų bei vidutinių įmonių (MVĮ)* srityje. Nepriimta visos šalies MVĮ strategijos. Taip pat neparengta pramonės politikos strategijos.

Padaryta tam tikra pažanga derinant *žemės ūkio ir žuvininkystės* politikos sritis su ES politikos sritimis. Priimtas valstybės lygmens įstatymas dėl žemės ūkio, maisto ir kaimo plėtros. Tačiau nepadaryta pažangos steigiant valstybės lygmens žemės ūkio ministeriją. Atidėtas visapusės žemės ūkio strategijos rengimas. Nedidelė pažanga padaryta maisto saugos, veterinarijos ir fitosanitarijos politikos srityse. Problemos neišsprendžiamos dėl nepakankamų žmogiškųjų bei finansinių išteklių ir silpno valstybės bei subjektų tarnybų koordinavimo. Bosnijos ir Hercegovinos pasirengimas *aplinkos* srityje vis dar yra pradiniam etape. Nepriimtas valstybės lygmens aplinkos įstatymas, kuriuo būtų sukurtas nacionalinis suderintas teisinis aplinkosaugos pagrindas, neįsteigta valstybinė aplinkos tarnyba.

Bosnija ir Hercegovina padarė tam tikrą pažangą *transporto* sektoriuje stiprindama jo institucinę sandarą ir derindama reglamentavimo sistemą. Padaryta pažanga plėtojant transeuropinius transporto tinklus, bet vis dar reikia didelių reformų ir derinimo geležinkelių srityje. Šalis ir toliau aktyviai dalyvauja Pietryčių Europos transporto observatorijos veikloje. Ratifikavus susitarimą dėl Europos bendrosios aviacijos erdvės (toliau – EBAE) atsivėrė komercinių oro vežėjų rinka. Tačiau EBAE susitarimas turi būti taikomas nuosekliai. Reikia stengtis užbaigti institucinės struktūros transformaciją ir užtikrinti, kad būtų sudarytos sąlygos atverti rinką visų rūšių transportui.

Nedidelė pažanga padaryta *energetikos* srityje. Kaip Energijos bendrijos steigimo sutarties šalis, Bosnija ir Hercegovina turi įgyvendinti tam tikrus ES teisės aktus, bet ji gerokai atsilieka keliose su energetika susijusiose srityse. Ypač vėluoja reformos dujų sektoriuje. Elektros energijos sektoriuje atskirtas elektros energijos perdavimas, jau veikia nepriklausomas sistemos valdytojas (NSV) ir perdavimo įmonė. Tačiau elektros sektoriuje pasiektai pažangai kelia grėsmę su *Transco* susiję įvykiai, pirmiausia Serbų Respublikos pasiūlymas skaidyti bendrovę pagal subjektų ribas. Neparengta visapusės energetikos strategijos.

Bosnija ir Hercegovina padarė tam tikrą pažangą *informacinės visuomenės ir žiniasklaidos* srityje. Priėmus Federacijos viešojo transliavimo įstatymą baigta kurti Bosnijos ir Hercegovinos viešojo transliavimo teisinė sistema, nors tam tikrus aspektus dar reikia suderinti su atitinkamais valstybės lygmens teisės aktais. Ryšių reguliavimo institucijos nepriklausomumui vėl kilo grėsmė dėl naujų darbo užmokesčio taisyklių ir sunkumų skiriant

generalinį direktorių. Pažangos nepadaryta steigiant valstybės lygmens informacinę tarnybą. Tam tikra nedidelė pažanga padaryta *finansų kontrolės* srityje.

Tam tikra pažanga padaryta *statistikos* srityje. Tačiau nebuvo tinkamai įgyvendintas susitarimas dėl šalies statistikos institucijų bendradarbiavimo valstybės ir subjektų lygmenimis. Dėl politinių nesutarimų dar nepriimtas sprendimas dėl gyventojų surašymo 2011 m. Reikia daug padirbėti, kad Bosnijoje ir Hercegovinoje būtų sukurta veiksminga, ES taisyklės atitinkanti statistikos sistema.

Vertinant *teisingumą, laisvę ir saugumą*, toliau daroma pažanga vizų administravimo, *sienu valdymo, prieglobsčio ir migracijos* srityse. Nepaisant to reikia dėti pastangas toliau tobulinti visas šias sritis. 2008 m. sausio mėn. įsigaliojo ES ir Bosnijos ir Hercegovinos susitarimas dėl vizų režimo supaprastinimo. Pradėtas dialogas su Europos Komisija dėl vizų režimo liberalizavimo. Imtasi tolesnių veiksmų siekiant pradėti naudoti biometrinius pasus. Tačiau reikia, kad būtų patobulinta piliečių identifikavimo apsaugos sistema, įskaitant sistemos saugų ir veiksmingą valdymą. Priimta nauja integruoto sienų valdymo strategija. 2008 m. liepos mėn. įsteigta Valstybės sienos valdymo komisija, atsakinga už integruotą sienų valdymą. Dabar reikia tolesnių veiksmų, kad įvairios įstaigos veiksmingiau bendradarbiautų prie sienų. Tolesnė pažanga padaryta kuriant veikiančią prieglobsčio sistemą. Padaryta tam tikra pažanga migracijos srityje. Gegužės mėn. atidarytas laikinas neteisėtų migrantų priėmimo centras, bet dar nepriimta naujos migracijos strategijos. Bosnija ir Hercegovina gerai įgyvendino readmisijos susitarimą su Europos Bendrijomis, kuris įsigaliojo 2008 m. sausio mėn.

Nedidelė pažanga padaryta *pinigų plovimo* prevencijos srityje. Pagerėjo bendradarbiavimas tarptautiniu lygmeniu, taip pat įsigaliojo Europos Tarybos konvencija dėl pinigų plovimo, nusikalstamu būdu įgytų pajamų paieškos, arešto bei konfiskavimo ir terorizmo finansavimo. Tačiau vidaus teisės aktus dar reikia suderinti su šia konvencija. Be to, nebuvo įdarbinta pakankamai darbuotojų Valstybės tyrimų ir apsaugos įstaigos finansinės žvalgybos padalinyje. Reikia dėti daugiau pastangų, kad būtų sustiprinti pinigų plovimo prevencijos administraciniai gebėjimai. Imtasi tam tikrų veiksmų kovojant su *narkotikais*; įsteigta Narkotinių medžiagų komisija. Tačiau Bosnija ir Hercegovina nepriėmė nei neteisėtų narkotikų strategijos, nei atitinkamo veiksmų plano. Vis dėlto prekyba narkotikais ir toliau lieka didelė problema, kuriai spręsti reikia nuolatinių pastangų.

Pažanga padaryta *policijos* veiklos srityje. Teigiamai vertinamas atitinkamų policijos teisės aktų priėmimas; juose numatyta įsteigti septynias naujas valstybės lygmens įstaigas. Šiuos įstatymus reikia nedelsiant įgyvendinti ir paskirti naujų įstaigų direktorius. Imtasi tam tikrų veiksmų, siekiant palengvinti Valstybės tyrimų ir apsaugos įstaigos darbą. Tačiau Bosnijos ir Hercegovinos policijos pajėgos tebelieka suskaidytos, tebėra padalytos ryšių sistemų, duomenų bazių, kompiuterinių tyrimų, kriminalinės analizės sistemų ir teismo ekspertizės kompetencijos sritys.

Bosnija ir Hercegovina padarė nedidelę pažangą kovodama su *organizuotu nusikalstamumu*, kuris tebekelia didelį susirūpinimą ir daro poveikį teisinei valstybei ir verslo aplinkai. Nepakankamai įgyvendinta kovos su organizuotu nusikalstamumu strategija. Priimtas teisinis pagrindas, tačiau reikia geriau jį įgyvendinti. Imtasi nedaug veiksmų pagal 2006 m. kovos su terorizmu strategiją. Bosnija ir Hercegovina priėmė naują 2008–2012 m. nacionalinį *kovos su prekyba žmonėmis* veiksmų planą. Įsigaliojo Europos Tarybos konvencija dėl kovos su prekybos žmonėmis. Tačiau ji turi būti geriau įgyvendinama. Bosnija ir Hercegovina yra prekybos žmonėmis kilmės, tranzito ir paskirties šalis. Tai kelia susirūpinimą. Dar nepradėjo veikti valstybinė *duomenų apsaugos* agentūra.

Kroatija

Kroatija ir toliau atitinka **politinius kriterijus**. Padaryta bendra pažanga, tačiau Kroatijai dar reikia toliau dėti pastangas įvairiose srityse, kaip antai: teismų sistemos ir administracinė reforma, kova su korupcija, mažumų teisės ir pabėgėlių grįžimas. Iš dalies įgyvendinti stojimo partnerystės prioritetai.

Toliau stiprinta **demokratija ir teisinės valstybės principai**. Vyriausybė ir parlamentas dirbo gerai. Vis dėlto dar reikia nemažai nuveikti gerinant teismų sistemą, viešąjį administravimą, stiprinant kovą su korupcija. Norint sukurti tvirtą pagrindą visiškam *acquis* įgyvendinimui reikia nemenkų teigiamų pokyčių šiose srityse.

Padaryta tam tikra pažanga *viešojo administravimo* reformos srityje. Vyriausybė priėmė viešojo administravimo reformos strategiją, pasiūlymą dėl Bendrų administracinių procedūrų įstatymo, taip pat patobulintas Valstybės tarnybos įstatymas. Sustiprinti Centrinės valstybės administracijos įstaigos gebėjimai. Priimta įvairių e.vyriausybės iniciatyvų. Tačiau vis dar neišbaigtas šiuolaikiškos, profesionalios valstybės tarnybos kūrimo teisinis pagrindas. Trūksta teisės aktų, būtinų Valstybės tarnybos įstatymui įgyvendinti. Valstybės administracinėse įstaigose įstatymas įgyvendinamas nenuosekliai. Dar neatlikta administracinių procedūrų teisės aktų nuodugni peržiūra. Administracinei sistemai vis dar trūksta veiksmingumo. Vis dar yra žmogiškųjų išteklių valdymo trūkumų, valstybės tarnyboje ir toliau vyrauja didelė darbuotojų kaita, trūksta kvalifikuoto personalo. Gerokai vėluoja decentralizacijos darbai. Reikia toliau dėti pastangas visose srityse.

Padaryta tam tikra pažanga vykdant *teismų sistemos* reformą. Priimta naujų įstatymų, 2008 m. birželio mėn. patvirtintas atnaujintas veiksmų planas, skirtas visoms pagrindinėms reformų sritims. Jau yra pirmi teisminio tikrinimo sistemos taikymo rezultatai. Vis aiškesnis tampa labiau suderintas požiūris į karo nusikaltimų teismo procesus, nes yra didesnis pasiryžimas bausti nusikaltėlius nepaisant jų etninės priklausomybės. Tačiau teismuose susikaupė labai daug tokių neišspręstų bylų, teisminės procedūros trunka pernelyg ilgai. Realiai dar nepradėtas teismų darbo racionalizavimas. Reikia siekti didesnės teismų sistemos atskaitomybės, profesionalumo ir kompetencijos. Baudžiamosios atsakomybės už karo nusikaltimus bendras standartas netaikomas nepriklausomai nuo etninės priklausomybės. Už daug tokių nusikaltimų nenubausta. Nebuvo tinkamai sprendžiamas sprendimų *in absentia*, priimtų dešimtą 20-ojo amžiaus dešimtmetį, klausimas. Apskritai teismų reforma tęsiama, bet ji vyksta palyginti lėtai, o reikia konkrečių rezultatų. Šiuo metu Kroatijos piliečiams ne visada užtikrinamas veiksmingas teisingumo vykdymas.

Tam tikra pažanga padaryta *kovos su korupcija* srityje. Toliau buvo gerinama teisinė sistema, priimta pataisyta kovos su korupcija strategija ir veiksmų planas. Sukurta nauja ministerijų darbo koordinavimo sistema, kurios tikslas – kontroliuoti kovos su korupcija veiksmus. Vis aktyviau veikia Kovos su korupcija ir organizuotu nusikalstamumu biuras (USKOK). Tačiau korupcija ir toliau plačiai paplitusi. Kovos su korupcija veiksmams įgyvendinti stinga tvirto koordinavimo, veiksmingos nešališkos kontrolės, be to, reikia stiprinti institucinius gebėjimus. Policija turi veiksmingiau dirbti kovodama su korupcija ir organizuotu nusikalstamumu. Padidėjo išnagrinėtų korupcijos bylų bendras skaičius, bet vis dar nedaug nuteisimo atvejų. Reikia toliau dirbti siekiant spręsti stambaus masto korupcijos klausimą. Padaryta nedaug pažangos interesų konfliktų prevencijos srityje. Trūksta politinės atskaitomybės kultūros.

Tam tikra pažanga padaryta *žmogaus teisių ir mažumų apsaugos* srityje. Žmogaus teisės daugeliu atveju saugomos, bet įgyvendinimo klausimu dar lieka daug svarbių uždavinių. Reikia tvarių veiksmų, susijusių su mažumų teisėmis ir pabėgėlių grįžimu.

Priimtas naujas Teisinės pagalbos įstatymas ir teisės aktai dėl advokatų paslaugų įkainių; jų tikslas – suteikti daugiau galimybių *kreiptis į teismą*, nes pastaraisiais metais tam trukdė galiojančių teisės aktų ir teismų sistemos trūkumai. Imtasi tam tikrų veiksmų, siekiant pagerinti *kalėjimų sąlygas*. Tačiau ir toliau trūksta kalėjimų personalo ir vietų kalėjimuose, o naują teisinės pagalbos sistemą dar reikia įgyvendinti.

Kroatijos teisėje nustatyta *saviraiškos laisvė*, įskaitant žiniasklaidos laisvę ir pliuralizmą, ir daugeliu atveju jos laikomasi. Tačiau pasitaikė grasinimų ir išpuolių prieš žurnalistus atveju, ypač prieš žurnalistus, nagrinėjančius korupcijos arba organizuoto nusikalstamumo atvejus. Neseniai nužudyti du žurnalistai. Redaktoriai bei žurnalistai ir toliau praneša apie netinkamą politinį spaudimą.

Daugiau informuojama apie politiką, skirtą *moterų ir vaikų teisėms* geriau užtikrinti. Vis dėlto reikia toliau tobulinti jos įgyvendinimą. Būtina sparčiau įgyvendinti su vaikų teisių apsauga susijusias priemones.

Įsteigtas Neigaliųjų ombudsmeno biuras ir parengtas 2007–2008 m. nacionalinis socialinės įtraukties įgyvendinimo planas. Tačiau reikia tolesnių veiksmų, susijusių su *socialiai pažeidžiamais asmenimis ir neįgaliaisiais*. Psichikos sveikatos srityje nepadaryta realios pažangos siekiant, kad priežiūros paslaugas teiktų bendruomenių pagrindu įsteigtos tarnybos, o ne institucijos.

2008 m. liepos mėn. priimtas išsamus *kovos su diskriminacija* įstatymas – tai didelė pažanga. Tačiau praktiškai apsaugos nuo diskriminacijos lygmuo ir su tuo susijęs teisinis persekiojimas dar neatitinka ES standartų. Policijos, sveikatos apsaugos ir socialinės sistemos veikloje dar yra trūkumų.

Padaryta tam tikra pažanga, susijusi su *mažumomis*. Priimtas Nacionalinių mažumų konstitucinio įstatymo įgyvendinimo veiksmų planas, priimtas 2008 m. mažumų įdarbinimo valstybės administracijoje planas. Toliau didinamas mažumų finansavimas. Ir toliau skiriamas dėmesys romų mažumai, pagerėjo susijęs ikimokyklinis ugdymas. Serbų etninei grupei priklausantis asmuo paskirtas vienu iš ministro pirmininko pavaduotojų.

Vis dėlto mažumos vis dar patiria daug sunkumų. Kroatijoje reikia skatinti toleranciją serbų mažumai ir imtis atitinkamų priemonių asmenims, kuriems gali kilti grėsmė, kurie gali būti diskriminuojami, patirti priešišumą ar smurtą, apsaugoti. Mažumos ir toliau susiduria su ypatingais sunkumais užimtumo srityje; tai susiję su mažų mažumų atstovų skaičiumi tiek valstybės administracijoje, teismuose ir policijoje, tiek platesniame viešajame sektoriuje. Daug romų mažumos asmenų gyvena sunkiomis sąlygomis, neišspręsti švietimo, socialinės apsaugos, sveikatos priežiūros, aprūpinimo būstu ir įdarbinimo klausimai. Turi būti ryžtingiau įgyvendinamos teisinės nuostatos ir programos, reikia užtikrinti tinkamą kontrolės sistemą, ypač užimtumo srityje.

Tam tikra pažanga padaryta *pabėgėlių grįžimo* srityje. Priimtas aprūpinimo būstu programų paspartinto įgyvendinimo veiksmų planas, kuriame numatoma užbaigimo data – 2009 m. pabaiga. Priimta svarbių sprendimų, kuriais sudaromos galimybės patvirtinti teisę į pensiją. Tęsiamas gyvenamųjų būstų atstatymas. Iki šiol didžiąja dalimi įvykdytas 2007 m. tikslas suteikti 1 400 būstų iš 12 500 paraiškose prašomų pagal aprūpinimo būstu programas

buvusiems nuomininkams. Tačiau šios programos įgyvendinamos vangiai. Miestuose išspręsta tik 12 % atvejų. Nesilaikoma vyriausybės nustatytų įgyvendinimo tikslų, nors pastaraisiais mėnesiais įgyvendinimas paspartėjo. Kitos pagrindinės problemos, su kuriomis susiduria grįžtantieji, – tam tikrose vietovėse išlikęs priešiškus ir užimtumas. Reikia greičiau sudaryti reikiamas ekonomines ir socialines sąlygas ilgalaikiam pabėgėlių grįžimui užtikrinti.

Regioninių klausimų ir tarptautinių įsipareigojimų srityje toliau bendradarbiaujama su Tarptautiniu baudžiamuoju tribunolu buvusiąją Jugoslavijai (TBTBJ). Tačiau TBTBJ neturi galimybės susipažinti su tam tikrais Kroatijoje esančiais dokumentais ir šį klausimą reikia išspręsti. Užtikrinta bendra atitiktis Deitono-Paryžiaus ir Erduto susitarimams. Reikia užtikrinti nešališką baudžiamąjį persekiojimą, susijusį su TBTBJ Kroatijos jurisdikcijai perduotomis bylomis, taip pat su šalyje iškeltomis bylomis.

Padaryta bendra pažanga regioninio bendradarbiavimo srityje. Kroatija ir toliau aktyviai dalyvauja regioninėse iniciatyvose, įskaitant naują Regioninio bendradarbiavimo tarybą ir CEFTA. Padaryta didelė pažanga, kai Kroatija, laikydamasi ankstesnių įsipareigojimų, vėl sustabdė ekologinės ir apsauginės žvejybos zonos nuostatų taikymą ES laivams. Padaryta tam tikra pažanga kai kuriais neišspręstais dvišaliais Kroatijos ir jos kaimynių klausimais. Tačiau reikia tolesnių veiksmų siekiant išspręsti įvairius atvirus dvišalius klausimus, ypač susijusius su sienomis. Reikia aktyviau plėtoti bendradarbiavimą ir gerus kaimyninius santykius.

Kroatijos **ekonomikos** rodikliai ir toliau lieka geri. Sumažėjo augimas, nes pradėjo silpnėti vidaus paklausa. Išliko makroekonominis stabilumas, bet gerokai išaugo infliacija, daugiausia dėl didesnių energijos ir maisto kainų. Kol kas finansiniai neramumai Kroatijos ekonomikai padarė nedidelę įtaką, bet dėl didesnio išorės deficito ir skolos lygio padidėjo pažeidžiamumas išorės veiksnių atveju. Apskritai buvo lėtas struktūrinių reformų procesas. Būtinai reikia toliau gerinti verslo aplinką naudojantis padarytos pažangos rezultatais.

Pagal **ekonominius kriterijus** Kroatija yra veikiančios rinkos ekonomikos šalis. Ji turėtų būti pajėgi atlaikyti konkurencinį spaudimą ir rinkos jėgas Europos Sąjungoje vidutinės trukmės laikotarpiu, jeigu ir toliau įgyvendins savo visapusę reformų programą, siekdama sumažinti struktūrinius trūkumus.

Išlaikytas politinis susitarimas dėl pagrindinių rinkos ekonomikos aspektų. Vis mažiau užtikrintoje tarptautinėje aplinkoje pavyko išsaugoti į stabilumą orientuotą makroekonominę politiką. Teigiamą poveikį šaliai padarė stabilaus valiutos keitimo kurso politika, kuri tebelieka finansinio stabilumo veiksnys. Vykdamas fiskalinį konsolidavimą dar labiau sumažėjo valdžios sektoriaus deficitas, tačiau dėl kvazifiskalinių operacijų gali atsirasti papildoma fiskalinė rizika, jos daro neigiamą įtaką biudžeto skaidrumui. Ekonomika ir toliau nuolat augo po atlikto persikirstymo, nes sumažėjo vartojimas ir toliau didėjo privačios investicijos.

Darbo rinkai teigiamą poveikį padarė didelis užimtumo augimas, nedarbas nuolat mažėjo. Buvo toliau stiprinami techniniai ir instituciniai gebėjimai viešųjų finansų srityje. Imtasi papildomų atsargumo priemonių, dėl kurių ir taip stiprus bankų sektorius tapo dar atsparesnis, dar labiau sumažėjo makrofinansinė rizika. Kroatijos ekonomika gerai integruota į ES ekonomiką.

Tačiau vyriausybės ekonominei politikai kartais trūko aiškių vidutinės trukmės laikotarpio orientyrų. Darbai pagal struktūrinių reformų darbotvarkę vykdomi lėtai ir dažnai yra atotrūkis taip priimtų politikos strategijų ir jų praktinio įgyvendinimo. Vyriausybės ryšys su centriniu

banku kartais būdavo nepakankamas, tai darė neigiamą poveikį politikos koordinavimo kokybei. Didesnė infliacija ir augantis išorės disbalansas kelia grėsmę makroekonominiam stabilumui ir todėl reikia aktyvesnio fiskalinio konsolidavimo. Padaryta nedidelė pažanga didinant valstybės išlaidų veiksmingumą, pirmiausia sveikatos apsaugos sektoriuje. Išliko didelės išlaidos socialinėms reikmėms, jos nebuvo tinkamai skirstomos ir todėl neveiksmingos. Kalbant apie valstybės finansus, biudžetas vis dar planuojamas ir įgyvendinamas be strategijos.

Įmonėms teikiamos didelės subsidijos nebuvo veiksmingai naudojamos restruktūrizavimui, ir toliau netolygiai vyko privatizavimas. Toliau daroma pažanga supaprastinant įmonių registravimo tvarką, bet privačiojo sektoriaus iniciatyvai vis dar trukdo pernelyg didelis reglamentavimas ir *ad hoc* reikalavimai, kurie gali apsunkinti patekimo į rinką bei pasitraukimo iš jos procedūras. Ir toliau yra labai svarbu ryžtingiau įgyvendinti ir gilinti struktūrines reformas.

Kroatija sustiprino **savo gebėjimus priimti narystės įsipareigojimus**. Daroma stabili pažanga rengiantis vykdyti ES reikalavimus, be to, kai kuriuose sektoriuose pasiektas aukštas suderinimo su ES taisyklėmis lygis. Tam tikra pažanga padaryta daugelyje sričių, daugiausia derinant teisės aktus, taip pat didinant administracinius gebėjimus. Išlaikyta didelė ankstesniais metais padaryta kelių skyrių pažanga. Tačiau ateityje reikės dėti daug pastangų, susijusių su bendru derinimo ir administracinių gebėjimų lygiu – šioje srityje dar daug ką reikia nuveikti.

Padaryta didelė pažanga derinant *laisvą prekių judėjimą* reglamentuojančius teisės aktus su *acquis*. Šis skyrius sėkmingai derinamas su *acquis*. Tačiau atitikties vertinimo infrastruktūros ir rinkos priežiūros veiklos derinimas tebelieka svarbi užduotis. Reikia didelių pastangų, kad būtų toliau tęsiamas teisės aktų derinimas su *acquis*, taip pat reikia jį veiksmingai įgyvendinti ir vykdyti.

Padaryta tam tikra pažanga *laisvo darbuotojų judėjimo* srityje. Pakankama pažanga padaryta teisės aspektų derinimo srityje. Tačiau Kroatijos teisės aktai dar neatitinka ES taisyklių, susijusių su patekimu į darbo rinką. Taip pat reikia toliau dėti pastangas, kad būtų plėtojami administraciniai gebėjimai, ypač skirti socialinės apsaugos sistemoms koordinuoti.

Padaryta tam tikra pažanga, bet reikia dar reikia daug nuveikti *įsisteigimo teisės ir laisvės teikti paslaugas* srityje. Šioje srityje dar liko įvairių kliūčių. Apskritai suderinimo srityje padaryta vidutinė pažanga, tačiau kai kuriose srityse dar reikia dėti daug pastangų. Reikia stiprinti susijusius administracinius gebėjimus.

Padaryta tam tikra pažanga *laisvo kapitalo judėjimo* srityje, daugiausia nagrinėjant ES piliečių prašymus leisti pirkti nekilnojamąjį turtą ir priimant kovos su pinigų plovimu veiksmų planą bei naujus teisės aktus. Palyginti sklandžiai vyksta bendras teisės aktų derinimas, bet reikia imtis tolesnių veiksmų, ypač susijusių su jų įgyvendinimu ir vykdymu.

Padaryta didelė pažanga *viešųjų pirkimų* srityje, sukurtos būtinos institucinės struktūros ir priimta išsami strategija. Tačiau reikia toliau derinti teisės aktus ir tobulinti administracinius gebėjimus. Kovos su korupcija priemonės turi apimti teisinę sistemą ir jos funkcinį taikymą, kad būtų užtikrintas didesnis skaidrumas ir veiksmingumas.

Tam tikra pažanga padaryta bendrovių teisės srityje. Derinami teisės aktai, bet reikia įgyvendinti neseniai priimtus įstatymų pakeitimus ir stiprinti administracinius gebėjimus.

Didelė pažanga padaryta *Intelektinės nuosavybės teisės* srityje. Suderinta labai daug teisės aktų. Reikia toliau dirbti stiprinant administracinius gebėjimus, siekiant įgyvendinti intelektinės nuosavybės teises, atkreipti suinteresuotųjų šalių dėmesį, ir toliau kovoti su piratavimu bei padirbinėjimu.

Padaryta tam tikra pažanga *konkurencijos politikos* srityje, ypač įgyvendinant jos nuostatas, susijusias su valstybės pagalba plieno sektoriui, regioniniais pagalbos žemėlapiais ir fiskalinių pagalbos schemų derinimu. Tačiau dar reikia daug nuveikti, ypač restruktūrizavimo pagalbos laivų statykloms srityje; šis klausimas turi būti sprendžiamas atsižvelgiant į jų numatomą privatizavimą.

Padaryta didelė pažanga *finansinių paslaugų* srityje. Teisės aktai sėkmingai derinami, bet reikia skirti daugiau dėmesio jų tinkamam įgyvendinimui. Turi aktyviau veikti abi priežiūros institucijos, kad geriau atliktų savo priežiūros funkcijas ir konsultuotųsi su sektoriaus atstovais.

Padaryta didelė pažanga *informacinės visuomenės ir žiniasklaidos* srityje, ypač elektroninių ryšių rinkos liberalizavimo ir žiniasklaidos reformos srityje. Daug šio skyriaus teisės aktų suderinta su *acquis*, bet tam, kad elektroninių ryšių rinka tinkamai veiktų, reikia papildomų pastangų.

Pažanga *žemės ūkio ir kaimo plėtros* srityse labai nevienoda. Padėtis gerokai pažengusi kokybės politikos ir ekologinio ūkininkavimo srityse. Kalbant apie kaimo plėtrą, įgyta patirties pasirengimo narystei paramos srityje, tačiau reikia tobulinti gebėjimus įsisavinti ES lėšas šioje srityje. Reikia skubiai imtis aktyvesnių veiksmų, susijusių su mokėjimo agentūra, IAKS ir ŽSIS. Dabartinė paramos skyrimo sistema Kroatijoje susijusi su pagaminta produkcija ir skiriasi nuo reformuotos BŽŪP. Reikia pradėti derinti paramos sistemą, kad perėjimas prie BŽŪP įvyktų sklandžiai.

Didelė bendra pažanga padaryta *maisto saugos, veterinarijos ir fitosanitarijos politikos* srityse, visų pirma priimant įgyvendinimą reglamentuojančius teisės aktus. Reikia toliau imtis veiksmų, ypač gyvūnų gerovės srityje, ir stiprinti administracinius bei kontrolės gebėjimus.

Kroatija padarė tam tikrą pažangą *žuvininkystės* srityje. Prasidėjo parengiamieji darbai, bet vis dar yra spragų laivyno valdymo, tikrinimo ir kontrolės, struktūrinių veiksmų ir valstybės pagalbos srityse. Kroatijai reikia aktyviau imtis veiksmų, kad užpildytų šias spragas.

Padaryta pažanga *transporto* srityje. Kroatijai vis dar reikia įsteigti kompetentingą ir veiksmingą geležinkelių reglamentavimo įstaigą. Reikia daugiau pastangų, susijusių su ES kelių transporto taisyklių vykdymu, kombinuotu krovinių vežimu, taip pat ES aviacijos teisės aktų įgyvendinimu, įskaitant administracinių gebėjimų stiprinimą.

Apskritai didelė pažanga padaryta *energetikos* srityje. Tačiau vis dar reikia įdėti daug darbo, ypač energijos vartojimo efektyvumo srityje, kad reguliavimo institucija būtų nepriklausoma ir stipri, o administraciniai gebėjimai tinkami.

Labai mažai pažangos Kroatija padarė *mokesčių* srityje. Jokios pažangos nepadaryta derinant teisės aktus. Nors bendra mokesčių teisės aktų struktūra panaši į išdėstytą *acquis*, visose srityse reikia įdėti daug darbo. Kroatija susitarė su Komisija dėl sprendimo panaikinti diskriminacinį cigarečių apmokestinimą. Be to, reikia dėti daug pastangų administraciniams gebėjimams stiprinti, įskaitant informacinių technologijų sujungimą.

Padaryta didelė pažanga *ekonominės ir pinigų politikos* srityje. Gerokai pažengė į priekį bendras teisės aktų derinimas su *acquis* ekonominės ir pinigų politikos srityje.

Didelė pažanga padaryta *statistikos* srityje. Pakankama pažanga padaryta teisės aspektų derinimo srityje. Tačiau reikia daugiau pastangų, pirmiausia, stiprinant administracinius gebėjimus, žemės ūkio, makroekonominę ir verslo statistiką.

Padaryta didelė pažanga *socialinės politikos ir užimtumo* srityse. Suderinta daug šios srities teisės aktų, nors išlieka tam tikrų spragų. Reikia toliau dirbti laiku prieš stojimą stiprinant administracinius gebėjimus, kad būtų užtikrintas tinkamas įgyvendinimas ir vykdymas.

Kroatija padarė didelę pažangą *įmonių ir pramonės politikos* srityje, pirmiausia MVĮ politikos, pramonės strategijos ir plieno pramonės restruktūrizavimo klausimais. Kituose sektoriuose, pvz., laivų statybos, dar reikia įdėti daug darbo. Apskritai Kroatija yra suderinusi pakankamai daug teisės aktų.

Kroatija padarė didelę pažangą *transeuropinių tinklų* srityje ir toliau aktyviai dalyvauja Pietryčių Europos transporto observatorijos veikloje.

Tam tikra pažanga padaryta *regioninės politikos srityje ir koordinuojant struktūrines priemones*. Kroatija dar turi kurti institucinius ir administracinius gebėjimus. Apskritai Kroatija iš dalies suderino savo teisės aktus su šio skyriaus *acquis*.

Kroatija padarė tam tikrą pažangą *teismų ir pagrindinių teisių* srityje. Tęsimos teismų sistemos reformos, bet jos vykdomos palyginti lėtai. Vis dar yra svarbių sprendimų uždavinių. Turimos praktiškai visos kovai su korupcija būtinos priemonės, bet atsižvelgiant į problemos mastą, šios priemonės nepakankamai ryžtingai naudojamos. Apskritai teisinės nuostatos dėl pagrindinių teisių yra tinkamos, bet, nepaisant tam tikros pažangos, jas įgyvendinant dar reikės išspręsti daug sunkių uždavinių.

Kroatija padarė tam tikrą pažangą *teisingumo, laisvės ir saugumo srityje*, visų pirma kovos su narkotikais srityje ir sprendžiant prekybos žmonėmis problemą. Tačiau reikia dėti daug pastangų išorės sienų valdymo srityje. Taip pat reikia konkrečių rezultatų kovojant su organizuotu nusikalstamumu, kuris kelia susirūpinimą. Kroatijai reikia aktyviau dirbti, kad būtų sukurti administraciniai gebėjimai, skirti ES *acquis* įgyvendinti ir vykdyti įstojus į Europos Sąjungą.

Nemenka pažanga padaryta *mokslo ir mokslinių tyrimų, švietimo ir kultūros* srityse. Apskritai suderinta daug teisės aktų, bet dar reikia imtis tolesnių veiksmų.

Apskritai padaryta didelė pažanga derinant *aplinkos* skyriaus teisės aktus, ypač susijusius su oro kokybe, cheminėmis medžiagomis ir genetiškai modifikuotais organizmais. Reikės daug pastangų vandens, pramoninės taršos kontrolės bei rizikos valdymo, klimato kaitos ir horizontaliųjų sektorių srityse. Reikės dėti daug pastangų investicijų srityje.

Padaryta tam tikra pažanga *vartotojų ir sveikatos apsaugos* srityje. Didelė pažanga padaryta teisės aspektų derinimo srityje. Tačiau reikia daugiau pastangų vartojamųjų produktų saugos srityje, įskaitant RAPEX išpėjimo apie pavojų sistemą, visuomenės sveikatos *acquis* tabako, reprodukcinių audinių ir ląstelių srityje.

Kroatija padarė didelę pažangą *multų sąjungos* srityje. Dar reikia papildomų veiksmų tęsti teisės aktų derinimą, kurti veiksmingo muitinės taisyklių įgyvendinimo sąlygas ir toliau daryti pažangą sujungiant informacines technologijas.

Kroatija padarė pažangą *išorės santykių* srityje. Šios srities teisės aktai sklandžiai derinami.

Kroatija toliau daro pažangą *užsienio, saugumo ir gynybos politikos* srityje. Apskritai Kroatija suderino daug teisės aktų, bet dar reikia sustiprinti ginklų kontrolės įgyvendinimą ir vykdymą, įskaitant su ginklais susijusios informacijos skaidrumą.

Kroatija padarė tam tikrą pažangą *finansų kontrolės* srityje. Reikia dėti daugiau pastangų, kad būtų sukurta stipri ir adekvati VVFK sistema, visų pirma kiek tai susiję su ES lėšų valdymo sistema.

Padaryta tam tikra tolesnė pažanga *finansų ir biudžeto nuostatų* srityje, pirmiausia susijusi su nuosavų išteklių koordinavimo struktūros plėtra. Apskritai Kroatija yra suderinusi pakankamai daug teisės aktų.

Buvusioji Jugoslavijos Respublika Makedonija

Pastaraisiais metais Buvusioji Jugoslavijos Respublika Makedonija padarė tam tikrą pažangą, bet ji dar neatitinka **politinių kriterijų**. 2008 m. parlamento rinkimai neatitiko pagrindinių tarptautinių standartų; reikia visiškai įgyvendinti Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos (ESBO) Demokratiškos institucijų ir žmogaus teisių biuro (angl. ODIHR) rekomendacijas. Konstruktyvaus pagrindinių politinių partijų ir veikėjų dialogo trūkumas neigiamai paveikė politinių institucijų veiklą; dabar dedama daugiau pastangų siekiant skatinti politinį dialogą. Imtasi veiksmų, kad būtų įgyvendinti pagrindiniai stojimo partnerystės prioritetai; šioje srityje reikia papildomų pastangų.

Įgyvendinant Ohrido pagrindų susitarimą prisidedama prie **demokratijos ir teisinės valstybės** principų stiprinimo. Kalbų įstatymo priėmimas – svarbus žingsnis, kad šalies etninių bendruomenių santykiai būtų artimesni. Reikia toliau konstruktyviai imtis veiksmų, kad būtų įgyvendinti Ohrido susitarimo tikslai.

Per 2008 m. pirmalaikius parlamento rinkimus buvo smurtinių išpuolių ir pažeidimų. Valdžios institucijos ėmėsi teisinių veiksmų prieš kaltininkus ir stengiasi vykdyti ESBO ir ODIHR rekomendacijas dėl rinkimų vykdymo, pirmiausia keisdamos rinkimų kodeksą. Liepos mėn. sudaryta daug etninių grupių sujungusi nauja *vyriausybinių* koalicija. Opozicijos partijos ilgą laiką boikotavo naująjį *parlamentą*, o parlamentas priimdamas teisės aktus dažnai naudojosi išimtinė tvarka. Reikia toliau stengtis tobulinti ir palaikyti politinį dialogą.

Tam tikra pažanga padaryta *viešojo administravimo reformos* srityje: nustatyti skatinamieji darbo užmokesčio priedai, priimta nuolatinio mokymo sistema, kaip nustatyta valstybės tarnybos įstatyme. Tačiau padaryta nedidelė pažanga užtikrinant, kad asmenų skyrimas į vadovų postus būtų grindžiamas profesine kvalifikacija. Prioritetinis uždavinys turėtų būti sukurti stabilią, profesionalią, nuopelnais grindžiamą valstybės tarnybą. Reikia stiprinti Valstybės tarnautojų agentūros vaidmenį ir didinti atsakingų ministerijų žmoniškųjų išteklių skyrių gebėjimus. Toliau įgyvendinama policijos reforma. Kaip reikalaujama pagal įstatymus, paskirti aštuoni nauji regionų komisarai ir 38 nauji vietos komisarai. Toliau tęsiamas policijos pareigūnų mokymas, pagerėjo žmoniškųjų išteklių valdymas. Tačiau kai kurių sričių vyresniųjų policijos pareigūnų politizavimas kelia didelį susirūpinimą.

Padaryta didelė pažanga *teismų reformos* srityje. Veikia naujas Apeliacinis teismas, naujas Administracinis teismas ir Teismų taryba, taip pat į posėdžius pradėjo rinktis Valstybės prokurorų taryba. Įsteigta Teisėjų ir prokurorų mokymo akademija, o teismuose įdiegtos naujos informacinių technologijų sistemos. Tačiau reikia toliau stiprinti teismų sistemos nepriklausomumą, veiksmingumą, žmogiškuosius išteklius ir biudžetinę sistemą. Reikia užpildyti laisvas darbo vietas prokuratūros tarnyboje. Susikaupė daug neišnagrinėtų bylų, reikia naujų reformų įgyvendinimo rezultatų fiksavimo sistemos, ypač kiek tai susiję su teismų nešališkumu, atskaitomybe ir veiksmingumu.

Padaryta tolesnė pažanga įgyvendinant *kovos su korupcija politiką*. Vyriausybės veiksmų planui skirtas atskiras biudžetas. Dabar korupcijos atvejais galima naudoti specialias tyrimo priemones. Priimtas Kovos su interesų konfliktais veiksmų planas. Paskelbti nuosprendžiai visuomenės dėmesį patraukusiose bylose. Šiek tiek pagerėjo korupcijos suvokimas. Tačiau korupcija vis dar plačiai paplitusi ir yra nepaprastai didelė problema. Reikia imtis tolesnių veiksmų, ypač siekiant stiprinti teisėsaugos institucijų operatyvinį koordinavimą ir įgyvendinti politinių partijų ir kampanijų finansavimo nuostatas.

Sukurta teisinė ir institucinė *žmogaus teisių ir mažumų apsaugos* sistema. Tačiau reikia imtis papildomų veiksmų, kad tam tikrose srityse pagerėtų įgyvendinimas.

Reikia veiksmingiau tirti pareiškimus dėl *netinkamo* policijos *elgesio* ir bausti kaltininkus. Palaipsniui renovuojama kalėjimų infrastruktūra. Tačiau reikia imtis veiksmų, kad būtų pašalintos nežmoniškos bei žeminančios sąlygos ir sukurtas profesionalus valdymas. *Moteryų teisių* klausimu priimta nacionalinė kovos su šeiminiu smurtu strategija, taip pat sustiprintos teisinės nuostatos dėl prievartavimo. Tačiau reikia tvarių veiksmų, kad moterys būtų saugomos nuo visų formų smurto. *Vaikų teisių* klausimu buvo išplėstas privalomas švietimas, įsigaliojo nepilnamečių justicijos įstatymas. Tačiau reikia dėti daugiau pastangų stiprinant vaikų teisių apsaugą.

Kultūrinių teisių ir mažumų teisių srityse padaryta pažanga įgyvendinant lygiateisio atstovavimo strategiją pagal Ohrido pagrindų susitarimą. Priimtas kalbų įstatymas, kuriuo numatytas platesnis albanų kalbos vartojimas parlamente. Priimtas įstatymas dėl mažesnių bendruomenių skatinimo ir apsaugos; juo akcentuojama, kad turi būti įsteigta specializuota agentūra.

Tačiau valdžios institucijoms reikia imtis tolesnių veiksmų ir skatinti šalies etninių bendruomenių integraciją, ypač švietimo srityje. Nepakankamai sprendžiami mažoms etninėms mažumoms susirūpinimą keliantys klausimai. *Romų* klausimu pažanga nedidelė. Susiję veiksmų planai įgyvendinami lėtai. Romai vis dar gyvena sunkiomis sąlygomis ir patiria diskriminaciją, jie turi nedaug galimybių naudotis švietimo, socialinės apsaugos, sveikatos priežiūros paslaugomis, apsirūpinti būstu ir įsidarbinti.

Regioninių klausimų ir tarptautinių įsipareigojimų srityje Buvusioji Jugoslavijos Respublika Makedonija visiškai bendradarbiauja su Tarptautiniu baudžiamuoju tribunolu buvusiąjai Jugoslavijai (TBTBJ). Priimtos būtinos teismų sistemos reformos, kuriomis užtikrinamas tinkamas bylų, kurios perduodamos atgal nacionalinėms institucijoms, nagrinėjimas, taip pat imtasi susijusio teisėjų ir prokurorų mokymo. Kalbant apie Tarptautinį baudžiamąjį teismą, su JAV sudarytas dvišalis imuniteto susitarimas neatitinka susijusios ES bendrosios pozicijos ir principų.

Šalis ir toliau aktyviai dalyvauja regioninėse iniciatyvose, įskaitant naują Regioninio bendradarbiavimo tarybą. Šalis pirma pradėjo pirmininkauti 2006 m. Vidurio Europos laisvosios prekybos susitarimui (CEFTA) tik jam įsigaliojus.

Isteigtas sienos su Kosovu demarkacijos jungtinis komitetas, kuris jau baigia įvykdyti savo užduotį. Spalio mėn. vyriausybė nutarė pripažinti Kosovo nepriklausomybę.

Buvusioji Jugoslavijos Respublika Makedonija puoselėja gerus santykius su šio regiono šalimis. Tačiau santykiams su Graikija ir toliau poveikį daro neišspręstas klausimas dėl pavadinimo. Reikėtų vengti veiksmų ir teiginių, kurie galėtų pakenkti geriems kaimyniniams santykiams. Būtina išsaugoti gerus kaimyninius santykius, įskaitant tarpusavyje suderinto ir abiem šalims priimtino pavadinimo klausimu, globojant JT.

Buvusiosios Jugoslavijos Respublikos Makedonijos **ekonomika** ir toliau sparčiai augo. Tačiau dėl mažiau palankios tarptautinės ekonominės aplinkos gerokai pablogėjo užsienio sąskaitų padėtis ir išaugo infliacija. Toliau tęsiamos struktūrinės reformos, o verslo aplinka pagerėjo. Tačiau didelį susirūpinimą kelia vis dar labai aukštas nedarbo lygis. Instituciniai trūkumai ir trūkumai užtikrinant teisinės valstybės principus vis dar trukdo rinkos ekonomikai sklandžiai veikti ir daro neigiamą poveikį verslo aplinkai.

Buvusioji Jugoslavijos Respublika Makedonija padarė gerą pažangą **ekonominių kriterijų** srityje. Ji priartėjo prie tikslo – įtvirtinti veikiančią rinkos ekonomiką. Ji turėtų būti pajėgi atlaikyti konkurencinį spaudimą ir rinkos jėgas Europos Sąjungoje vidutinės trukmės laikotarpiu, jeigu aktyviai įgyvendins išsamią reformų programą, skirtą dideliems struktūriniais trūkumams sumažinti.

Šalyje išlaikytas visuotinis politinis sutarimas dėl svarbiausios ekonominės politikos krypties. Pasirinktos politikos priemonės atitiko makroekonominio stabilumo ir nuspėjamumo reikalavimus. Šalies augimo rodikliai išliko geri. Pagerėjo valstybės finansų kokybė: sumažinti mokesčių tarifai, pagerėjo mokesčių surinkimo veiksmingumas, padidėjo išlaidos infrastruktūrai ir švietimui. Palyginti nedidelė valdžios sektoriaus skola neišaugo. Dėl padidėjusio mokesčių surinkimo galima daryti išvadą, kad sumažėjo šešėlinė ekonomika.

Tiesioginių užsienio investicijų srautas pastaraisiais metais gerokai išaugo. Privatizavimas didžiąja dalimi užbaigtas. Privačiojo sektoriaus dalis visoje produkcijoje sudaro apie 80 % visos pridėtinės vertės. Kainų ir prekybos liberalizavimas užbaigtas praktiškai visuose sektoriuose. Bankroto procedūros dar labiau sutrumpintos, o nuosavybė registruojama sparčiau. Šiek tiek pagerėjo priežiūros ir reguliavimo institucijų finansinis nepriklausomumas. Padažnėjo finansinis tarpininkavimas. Padidėjo tinklų pramonės konkurencija. Be to, imtasi veiksmų siekiant pagerinti žmogiškojo kapitalo kokybę. Ekonominė integracija į Europos Sąjungą yra gerokai pasistūmėjusi.

Tačiau dėl pablogėjusio šalies išorės balanso ji tapo pažeidžiamesnė išorės veiksnių atveju, todėl fiskalinė drausmė tapo dar svarbesnė. Darbo rinkos vis dar veikia prastai; nedarbo lygis išlieka didelis. Rinkos ekonomikai veikti vis dar trukdo instituciniai trūkumai; reikia stiprinti teisinę valstybę. Viešasis administravimas tebėra neveiksmingas, teisinio tikrumo lygis tam tikruose sektoriuose vis dar menkas; tai daro neigiamą poveikį siekiui pritraukti į šalį užsienio investicijų. Teismų sistema vis dar kelia daugiausia rūpesčių, o reguliavimo bei priežiūros institucijos kartais vis dar neturi būtinų išteklių, kad galėtų veiksmingai vykdyti savo funkcijas.

Nepaisant pastangų sumažinti šešėlinę ekonomiką, ji vis dar labai didelė. Ją skatina silpna reglamentavimo sistema ir teisėsaugos trūkumai, įskaitant kovos su korupcija ir organizuotu nusikalstamumu trūkumus. Šešėlinis sektorius ir toliau kelia didelį pavojų, nes dėl jo mažėja mokesčių bazė ir ekonominės politikos veiksmingumas.

Buvusioji Jugoslavijos Respublika Makedonija toliau stengiasi didinti **gebėjimus priiimti narystės įsipareigojimus**. Padaryta tam tikra pažanga įgyvendinant Stojimo partnerystės prioritetus. Tačiau šalis ir toliau patiria didelių sunkumų įgyvendindama ir veiksmingai užtikrindama teisės aktų vykdymą. Trūksta reikiamų žmogiškųjų ir finansinių išteklių visapusiškai įgyvendinti *acquis*.

Laisvo prekių judėjimo srityje pagerėjo administraciniai gebėjimai, bet jų vis dar nepakanka, kad būtų užtikrinamas tinkamas vykdymas. Vis dar reikia perkelti ir įgyvendinti didžiąją dalį sektorių *acquis*. Padaryta nedidelė pažanga *laisvo darbuotojų judėjimo, įsisteigimo teisės ir laisvės teikti paslaugas* srityse, kuriose teisės aktų derinimas su *acquis* dar tik prasidėjo. Padaryta gera pažanga derinant teisės aktus *laisvo kapitalo judėjimo* srityje. Administraciniai gebėjimai ir įgyvendinimo veiksmas, susiję su pinigų plovimų, nepakankami.

Didelė pažanga padaryta *viešųjų pirkimų* srityje. Tačiau priimti nauji teisės aktai dėl nuolaidų ir viešojo bei privačiojo sektorių partnerystės dar nesuderinti su *acquis*. Reikia tęsti dabartinius mokymus dėl naujų viešųjų pirkimų taisyklių, skirtus viešųjų pirkimų sutartis sudarančioms valdžios institucijoms ir ūkinės veiklos vykdytojams. Didelė pažanga padaryta *bendrovių teisės* srityje, kurioje pasiektas patenkinamas teisės aktų suderinimo lygis. *Intelektinės nuosavybės teisės* srityje padaryta pažanga stiprinant teisinę sistemą ir skatinant administracinius gebėjimus. Vykdyto rezultatai šiek tiek gerėja, bet reikia imtis tolesnių veiksmų, kad būtų tinkamai sprendžiami piratavimo ir padirbinėjimo klausimai.

Padaryta gera, bet nevienoda pažanga *konkurencijos*, įskaitant valstybės pagalbos politiką, srityje. Konkurencijos institucijai vis dar reikia daugiau geriau kvalifikuotų darbuotojų ir tinkamo finansavimo. Valstybės pagalbos *ex-ante* kontrolė nepakankamai veiksminga.

Finansinių paslaugų srityje padaryta pažanga derinant teisės aktus su *acquis*. Priežiūros institucijoms, ypač susijusioms su draudimu – sritimi, kurioje vykdymas nepakankamas, vis dar trūksta administracinių gebėjimų.

Informacinės visuomenės ir žiniasklaidos srityje padaryta didelė pažanga derinant teisės aktus su *acquis* elektroninių ryšių srityje, įskaitant vykdymo priemonių taikymą. Dėl to vartotojų naudai susidarė konkurencingesnės sąlygos. Tačiau Transliavimo tarybos ir nacionalinio transliuotojo finansinė padėtis vis dar kelia susirūpinimą.

Žemės ūkio ir kaimo plėtros srityje padarytą pažangą politikos plėtros klausimu lydėjo atitinkamų institucijų administracinių gebėjimų didinimas ir geresnis įgyvendinimas, nors dar tik pradama derinti teisės aktus su *acquis*. *Maisto saugos, veterinarijos ir fitosanitarijos politikos* srityse padaryta nedidelė pažanga, daugiausia susijusi su teisės aktais. Sustiprėjo administraciniai gebėjimai, bet jų vis dar nepakanka, kad būtų užtikrintas tinkamas *acquis* įgyvendinimas. Padaryta pažanga derinant teisės aktus *žuvininkystės* srityje, nors dar reikia plėtoti administracinius gebėjimus.

Gera pažanga padaryta *transporto politikos* srityje. Tačiau administraciniai gebėjimai visuose sektoriuose tebėra nepakankami. Reguliavimo ir saugos institucijos dar turi pradėti veikti kelių, oro ir geležinkelių transporto srityse. Reikia toliau įgyvendinti geležinkelių srityje pradėtas reformas.

Padaryta pažanga *energetikos* sektoriuje, ypač teisės aktų derinimo ir elektros rinkos liberalizavimo srityje. Tačiau vis dar reikia dėmesio tam tikriems neišspręstiems klausimams, susijusiems su tarifais ir elektros paskirstymu. Pagerėjo administraciniai gebėjimai užtikrinti energijos vartojimo efektyvumo politikos ir radiacinės saugos reglamentų vykdymą, bet šias sritis reikia toliau stiprinti. Reguliavimo institucijos vis dar nepakankamai nepriklausomos.

Netiesioginių *mokesčių* teisės aktų derinimo lygis yra pakankamas, bet jį reikia gerinti tiesioginių mokesčių srityje. Administraciniai mokesčių surinkimo gebėjimai labai pagerėjo, o mokesčių pajamos padidėjo, tačiau dar reikia užtikrinti mokesčių teisės aktų veiksmingą įgyvendinimą ir vykdymo užtikrinimą. Turi būti tęsiamos didelės pastangos mažinti korupciją šiame sektoriuje.

Padaryta tam tikra pažanga derinant teisės aktus su *acquis* ir tobulinant administracinius gebėjimus *ekonominės ir pinigų politikos* srityje. *Statistikos* srityje padaryta pažanga gerinant statistikos infrastruktūrą ir sektorių statistiką. Gerai pasistūmėjo klasifikacijų derinimas su *acquis*. Reikia toliau dėti pastangas, kad būtų pasiekta ir išlaikyta pakankama statistikos kokybė.

Socialinės politikos ir užimtumo srityje pažanga nedidelė. Teisės aspektų derinimo srityje padaryta pakankama pažanga. Lėtai stiprinami administraciniai gebėjimai, bet jie vis dar nepakankami, kad priimti teisės aktai ir politikos dokumentai būtų tinkamai įgyvendinami.

Padaryta gera pažanga *įmonių ir pramonės politikos* srityje, ypač reglamentavimo sistemos ir sektorių politikos klausimais.

Padaryta pažanga *transeuropinių tinklų* srityje. Šalis ir toliau aktyviai dalyvauja Pietryčių Europos transporto observatorijos veikloje. Pagrindinė kliūtis – dideli finansiniai ištekliai, kurių reikia, kad būtų modernizuota infrastruktūra.

Padaryta tam tikra pažanga *regioninės politikos ir struktūrinių priemonių* koordinavimo srityje, nors vis dar reikia dėti daug pastangų, siekiant įgyvendinti PNPP komponentus, kuriuos vėliau pakeis struktūriniai fondai. Reikia gerokai stiprinti administracinius gebėjimus regioniniu bei vietos lygmeniu ir atsakingose ministerijose.

Tam tikra pažanga padaryta *teismų sistemos ir pagrindinių teisių* srityje. Kalbant apie teismų reformą, veikia Teismų taryba, įsteigta Valstybės prokurorų taryba, priimtas įstatymas dėl valstybės prokuratūros. Tačiau reikia toliau stiprinti teismų sistemos nepriklausomumą, veiksmingumą, žmogiškuosius išteklius ir biudžetinę sistemą. Pakeistas įstatymas dėl baudžiamojo proceso, kad būtų galima naudoti specialias tyrimo priemones korupcijos bylose. Kovos su korupcija veiksmų planui skirtas atskiras biudžetas. Reikia toliau dėti pastangas, ypač politinių partijų ir rinkimų kampanijų finansavimo srityje. Pagrindinių teisių klausimu priimtas kalbų įstatymas, pagal kurį visuomeniniame gyvenime galima plačiau vartoti albanų kalbą. Tačiau reikia dėti daugiau pastangų sprendžiant mažoms etninėms mažumoms, įskaitant romus, rūpimus klausimus.

Dar labiau patobulinti kompetentingų institucijų operatyviniai gebėjimai *teisingumo, laisvės ir saugumo* srityje. Padaryta pažanga policijos bendradarbiavimo, kovos su organizuotu nusikalstamumu, migracijos, prieglobsčio, vizų politikos ir sienų valdymo srityse. Priimti reikalingi teisės aktai, kurie šiuo metu įgyvendinami. 2008 m. sausio mėn. įsigaliojo EB ir Buvusiosios Jugoslavijos Respublikos Makedonijos susitarimai dėl vizų režimo supaprastinimo ir readmisijos. Pradėtas dialogas su Europos Komisija dėl vizų režimo liberalizavimo. Padaryta gera pažanga siekiant atitikties vizų režimo liberalizavimo plano

kriterijams, pirmiausia siekiant pradėti naudoti biometrinius pasus. Padaryta pažanga nustatant nusikalstamų grupuočių, susijusių su prekyba žmonėmis, profilių ir jas skaidant, nes valstybė vis dar yra prekybos žmonėmis kilmės, tranzito ir paskirties šalis. Dėl vyriausiųjų policijos pareigūnų politizavimo nustatyta pažeidimų. Buvo toliau stiprinami bendri administraciniai gebėjimai, o organizuotas nusikalstamumas tebekelia didelį susirūpinimą; tai daro poveikį teisei valstybei ir verslo aplinkai.

Mokslo ir mokslinių tyrimų klausimu padaryta pažanga organizuojant bendradarbiavimą nacionaliniu lygmeniu mokslinių tyrimų srityje, bet gebėjimai vis dar nepakankami. Pirmieji dalyvavimo septintojoje mokslinių tyrimų bendrojoje programoje metai davė gerų rezultatų. Dar reikia daug pastangų siekiant palengvinti integravimąsi į Europos mokslinių tyrimų erdvę.

Padaryta didelė pažanga švietimo ir kultūros srityje, nors gebėjimai įgyvendinti išgaliojusius teisės aktus nepakankami. Šalis turi toliau dėti pastangas, kad pasirengtų valdyti Mokymosi visą gyvenimą programą ir programą „Veiklus jaunimas“.

Padaryta pažanga plėtojant teisinę sistemą *aplinkos* srityje, ypač susijusią su horizontaliaisiais teisės aktais ir oro bei atliekų sektoriais. Vis dar reikia parengti daug įgyvendinimą reglamentuojančių teisės aktų. Kai kuriuose sektoriuose, pvz., vandens kokybės arba gamtos apsaugos, atsiliekama. Reikia gerokai stiprinti administracinius gebėjimus; investicijas į aplinkos infrastruktūrą vis dar daugeliu atveju nepakankamos, nors buvo stengiamasi padidinti finansinius išteklius. *Vartotojų ir sveikatos apsaugos* srityje padaryta pažanga kuriant vartotojų apsaugos institucinius gebėjimus ir didinant visuomenės sveikatos srities finansavimą. Tačiau dar nėra veiksmingos ir skaidrios rinkos priežiūros sistemos. Administraciniai ištekliai nepakankami, kad visuomenės sveikatos srities teisės aktai, strategijos ir veiksmų planai būtų visiškai įgyvendinami.

Didelė pažanga padaryta *mutų sąjungos* srityje. Gerokai padidėjo pajamų surinkimas, pasiekta gerų rezultatų kovojant su tarpvalstybiniu nusikalstamumu. Muitinės teisės aktai gerai suderinti su *acquis*, bet dar vis reikia tolesnio harmonizavimo. Gerokai padidėjo administraciniai ir operatyviniai gebėjimai, kovojant su korupcija pasiekta konkrečių rezultatų.

Padaryta tam tikra pažanga derinant teisės aktus su ES *išorės santykių* politika, ypač įgyvendinus CEFTA susitarimą, ir *užsienio, saugumo bei gynybos politikos* srityje. Reikia toliau dirbti stiprinant šių sričių administracinius gebėjimus.

Finansų kontrolės srityje padaryta nedidelė pažanga derinant ir įgyvendinant teisės aktus. Institucijų, atsakingų už viešąją vidaus finansų kontrolę ir išorės auditą, administraciniai gebėjimai sustiprinti, bet jų dar nepakanka, kad būtų vykdomi išipareigojimai, susiję su *acquis*. Padaryta tam tikra pažanga *finansų ir biudžeto nuostatų* srityje kovojant su sukčiavimu, susijusiu su PVM ir muitais. Reikia, kad per nustatytą laikotarpį nuosavų išteklių srityje būtų įsteigtos tinkamos koordinavimo struktūros, nustatytos įgyvendinimo taisyklės ir sustiprinti administraciniai gebėjimai.

Juodkalnija

Juodkalnija padarė didelę pažangą sprendama **politinių kriterijų** klausimą: vadovaudamasi Europos partneryste tobulino teisinę sistemą, stiprino institucinius gebėjimus. Buvo sklandžiai įgyvendinamos Konstitucijos nuostatos. Tačiau Juodkalnijai dar reikia aktyviau įgyvendinti reformas. Ypač daug reikia nuveikti teismų reformos srityje. Nepaisant tam tikros pažangos,

išlieka vienas svarbiausių uždavinių – kova su korupcija ir organizuotu nusikalstamumu. Išlieka stiprus politinis susitarimas klausimais, susijusiais su ES, bet jį reikia išplėsti, kad jis apimtų kitas valstybės kūrimo sritis. Reikia tobulinti administracinius gebėjimus.

Sustiprėjo *demokratija ir teisinė valstybė*. Padaryta tam tikra pažanga įgyvendinant 2007 m. spalio mėn. priimtą naują konstituciją. Tačiau reikia stengtis tobulinti teismų valdymą bei veikimą ir rodyti didesnę politinę valią siekti rezultatų kovojant su korupcija.

Parlamentas įsteigė Integracijos į Europos tarybą, kuriai vadovauja opozicijos atstovas. Aktyviai vyko su teisės aktais susijusi veikla. Tačiau parlamentui reikia toliau konsoliduoti savo – teisėkūros ir politinės priežiūros institucijos – gebėjimus ir veiksmingumą.

Vyriausybė toliau dėjo pastangas, kad būtų adaptuojamasi prie sąlygų, susiklosčiusių šaliai paskelbus nepriklausomybę. Ji pagerino integracijos į Europą koordinavimą. Bet valdymas ir gebėjimai, ypač atsakingų ministerijų, tebėra silpni.

Padaryta pažanga stiprinant *viešojo administravimo* teisinę sistemą. Padaryta tam tikra pažanga žmoniškųjų išteklių ir savivaldos reformų srityje. Tačiau žmoniškųjų ir finansinių išteklių trūkumas kartu su struktūriniais trūkumais ir korupcija trukdo bendram viešojo administravimo veiksmingumui. Administraciniai gebėjimai tebėra nedideli. Svarbiausiose srityse, kaip antai miestų planavimas ir aplinkosauga, turimų administracinių struktūrų ir gebėjimų nepakanka, reikia juos tobulinti. Reikia toliau gerinti valstybės tarnybos teisės aktus ir nuosekliai juos įgyvendinti. Įsteigus dvi ombudsmeno pavaduotojų pozicijas sustiprintas ombudsmeno tarnybos darbas, bet jo bendras veiksmingumas nedidelis.

Padaryta tam tikra pažanga *teismų* reformos srityje. Juodkalnija priėmė naujos konstitucijos įgyvendinimo veiksmų planą ir teisės aktus. 2008 m. rugsėjo mėn. įsteigti aukštųjų teismų specialūs departamentai, kurių tikslas – kovoti su organizuotu nusikalstamumu, korupcija, karo nusikaltimais ir terorizmu. Tačiau vis dar nėra pagrindinių reformos teisės aktų, kuriais būtų užtikrinamas teismų nepriklausomumas ir atskaitomybė. Bendras teismų sistemos veiksmingumas išlieka menkas. Susirūpinimą kelia susikaupusios neišspręstos civilinės ir baudžiamosios bylos ir nepaprastai ilgos procedūros. Taip ir nebaigtas baudžiamasis procesas dėl daugiau kaip 80 Bosnijos civilių deportavimo ir dingimo 1992 metais.

Padaryta tam tikra pažanga stiprinant *kovos su korupcija* strateginę ir administracinę sistemą. Šiek tiek pagerėjo korupcijos suvokimas. Tačiau teisės aktai įgyvendinami silpnai, o rezultatų pasiekta nedaug. Dar nepriimta tokių svarbių teisės aktų, kaip naujas interesų konflikto įstatymas. Juodkalnijai trūksta stiprių ir nepriklausomų priežiūros arba audito institucijų. Teisės saugos institucijų tyrimo gebėjimai vis dar nepakankami, todėl korupcijos bylose galutinių sprendimų priimta labai mažai. Korupcija vis dar plačiai paplitusi ir yra nepaprastai didelė problema.

Padaryta tam tikra pažanga *žmogaus teisių ir mažumų apsaugos* klausimu, šioje srityje Juodkalnija iš esmės atitinka Europos standartus. Konstitucijos įgyvendinimo įstatyme reikia išaiškinti *Europos žmogaus teisių konvencijos* (toliau – EŽTK) taikymo atgaline data garantiją. 2007 m. lapkričio mėn. priimtos socialinės apsaugos ir *vaikų* apsaugos daugiamečių strategijos, skirtos neįgaliųjų integracijai ir senų žmonių apsaugai, bet iš tiesų sąlygos smarkiai nepagerėjo. Siekiant spręsti šeiminių smurto prieš *moteris* klausimą reikia didesnio visuomenės dėmesio ir tinkamų teisės aktų. Reikia apibrėžti įgyvendinimo mechanizmus, pagerinti apsaugą nuo diskriminacijos lyties atžvilgiu ir atkreipti visuomenės dėmesį į šią problemą. Dėl pastarojo meto išpuolių prieš žurnalistus reikia veiksmingiau saugoti

saviraiškos laisvę. Tokių atvejų tyrimas turi būti nuodugnus. Smurtas ir šmeižto bylos, nukreipti prieš žurnalistus, kelia susirūpinimą. *Pilietinės visuomenės* organizacijų sąlygos didžiąja dalimi yra patenkinamos, bet dar galima tobulinti vyriausybės bendradarbiavimą su pilietine visuomene. *Nuosavybės teisių* klausimu tęsiamas restitucijos ir kompensavimo procesas, toliau teikiami skundai dėl sprendimų, kuriuos priėmė trys pirmosios instancijos regioninės restitucijos komisijos.

Juodkalnija padarė tam tikrą pažangą stiprindama *mažumų apsaugą*: priimta mažumų politikos strategija ir nacionalinė *romų* strategija, suformuotos nacionalinės mažumų tarybos ir sukurti specifiniai finansavimo mechanizmai. Tačiau dar nėra didžiosios dalies įgyvendinimo priemonių, įskaitant lėšų skirstymo priemones. Įvairių etninių grupių tarpusavio santykiai klostosi sklandžiai, bet perkeltųjų asmenų, įskaitant daug romų iš Kosovo, socialinės ir ekonominės teisės dar negarantuojamos. Romų, aškalių (angl. ashkali) ir egiptiečių bendruomenės vis dar gyvena sunkiomis sąlygomis ir patiria diskriminaciją, jie turi mažai galimybių naudotis švietimo, socialinės apsaugos, sveikatos priežiūros paslaugomis, apsirūpinti būstu ir įsidarbinti. Dabar reikia įgyvendinti neseniai priimtą 2008–2012 m. vyriausybės strategiją.

Regioninių klausimų ir tarptautinių įsipareigojimų srityje Juodkalnija ir toliau atlieka konstruktyvų vaidmenį regione ir aktyviai dalyvauja regioniniame bendradarbiavime, įskaitant naują Regioninio bendradarbiavimo tarybą (RBT) ir Centrinės Europos laisvosios prekybos susitarimą (CEFTA). Juodkalnija gerai bendradarbiauja su Tarptautiniu baudžiamuoju tribunolu buvusiąją Jugoslaviją (TBTBJ); šalis pasirašė bendradarbiavimo susitarimus dėl karo nusikaltimų bylų su Serbijos ir Kroatijos valstybių prokuratūromis.

Toliau puoselėjami geri santykiai ir bendradarbiavimas su kaimyninėmis valstybėmis. Tęsiamas dvišalis bendradarbiavimas. Visų pirma padaryta pažanga dėl Juodkalnijos ir Kroatijos dvišalės sienos nustatymo, nes Prevlakos pusiasalio klausimu jos nutarė kreiptis į Tarptautinį Teisingumo Teismą. 2008 m. spalio mėn. Juodkalnija pripažino Kosovo¹⁰ nepriklausomybę.

Kalbant apie Tarptautinį baudžiamąjį teismą, su JAV sudarytas dvišalis imuniteto susitarimas neatitinka susijusios ES bendrosios pozicijos ir pagrindinių principų.

Juodkalnijos **ekonomika** ir toliau aktyviai augo. Paspirtėjų struktūrinių reformų tempas, sustiprinti instituciniai gebėjimai. Makroekonominis stabilumas susilpnėjo dėl augančios infliacijos ir pažeidžiamumo išorės veiksnių atveju. Trūkumai, susiję su teisine valstybe, ir jų pašalinimas yra svarbus ekonominio vystymosi uždavinys.

Kalbant apie **ekonominis kriterijus**, šalis padarė tolesnę pažangą kurdama sklandžiai veikiančią rinkos ekonomiką. Reikia užbaigti ir greitai įgyvendinti vykdomas reformas, kad šalis vidutinės trukmės laikotarpiu būtų pajėgi atlaikyti konkurencinį spaudimą ir rinkos jėgas Europos Sąjungoje.

Ekonomika, kurią skatino dideli tiesioginių užsienio investicijų srautai ir vidaus paklausa, ir toliau sparčiai augo, todėl dar labiau mažėjo nedarbas. Komercinių bankų skolinimo augimo mažėjimas iki tvarių rodiklių 2008 m. sustiprino makroekonominį stabilumą. Dėl stiprios fiskalinės padėties buvo daromos papildomos kapitalo investicijos ir toliau mažėjo valstybės

¹⁰ Pagal JTST rezoliuciją 1244/99.

užsienio skola. Paspirtėjo privatizacijos procesas ir todėl sumažėjo valstybės finansams keliama rizika ir sustiprėjo konkurencija.

Pradėtas transporto ir energetikos sektorių restruktūrizavimas. Pagerėjo finansinių paslaugų sektoriaus reglamentavimas ir jis pradėjo geriau veikti, nes buvo pataisytas ir įgyvendintas naujas bankų įstatymas, įsteigta draudimo priežiūros agentūra. Įsteigta Verslo kliūčių šalinimo taryba. Įgyvendinant veiksmingesnes mokymo programas toliau tobulinami žmogiškieji ištekliai. Toliau intensyviai vyko ekonominė integracija į ES.

Tačiau einamosios sąskaitos deficitas pasiekė beprecedentį lygį, o jo finansavimo struktūra tapo mažiau palanki. Fiskalinė pozicija išliko palanki nepaisant cikliško ekonomikos pakilimo laikino pobūdžio. Bendroji infliacija išaugo dėl didėjančių energijos ir maisto kainų. Dėl darbo jėgos įgūdžių neatitikimo ir jų trūkumo išaugo atlyginimai. Dėl investuotojų nesuinteresuotumo nepavyko privatizuoti kai kurių bendrovių.

Pramoninė gamyba išliko palyginti nepastovi. Mažų ir vidutinių įmonių eksporto pajėgumai vis dar menki. Dėl administracinių trūkumų mažėja galimybių patekti į rinką, nuosavybės registravimas ir statybų leidimų išdavimas. Didelio masto šešėlinę ekonomiką skatina silpna reglamentavimo sistema ir teisėsaugos trūkumai, įskaitant kovos su korupcija ir organizuotu nusikalstamumu trūkumus. Šešėlinis sektorius ir toliau kelia didelį pavojų, nes dėl jo mažėja mokesčių bazė ir ekonominės politikos veiksmingumas.

Juodkalnija ir toliau daro pažangą derindama teisės aktus su **Europos standartais**. Nuo 2008 m. sausio 1 d. sklandžiai įgyvendinamas laikinasis susitarimas. Padaryta didelė pažanga laisvo paslaugų judėjimo, muitų ir mokesčių, žemės ūkio, kelių tranzito eismo ir mokslinių tyrimų srityse. Taip pat padaryta tam tikra pažanga siekiant sukurti teisinę sistemą šiose srityse: laisvo prekių judėjimo, konkurencijos, viešųjų pirkimų, intelektinės nuosavybės teisių, švietimo, užimtumo ir socialinės politikos, pramonės ir MVĮ, maisto saugos, teisingumo, laisvės ir saugumo. Tačiau šiose srityse dar reikia priimti visus reikiamus teisės aktus, sukurti institucinę sistemą ir administracinius gebėjimus. Ypač reikia pastangų teisingumo, laisvės ir saugumo srityse. Pažanga transporto, energetikos, aplinkos ir informacinės visuomenės srityse nevienoda. Statistikos sistemos plėtros srityje pažanga nepatenkinama.

Vidaus rinkos srityje Juodkalnija padarė tam tikrą pažangą sprendama susijusių Europos partnerystės prioritetų klausimą. *Laisvo prekių judėjimo* srityje toliau steigiamos institucijos. Bet Juodkalnijai reikia labiau stiprinti susijusius administracinius ir žmogiškuosius gebėjimus, skatinti susijusias valstybės institucijas bendradarbiauti ir suderinti horizontaliąją teisės sistemą su Bendrijos teisės aktais. Taip pat reikia papildomų veiksmų, susijusių su atskirų sektorių *acquis*.

Laisvo asmenų judėjimo srities teisės sistema pagerėjo priėmus užimtumo ir užsieniečių darbo įstatymą, kuris bus padėtas taikyti nuo 2009 m. sausio 1 d. *Laisvo paslaugų judėjimo* srityje padaryta didelė pažanga dėl liberalizavimo vykstant deryboms dėl stojimo į PPO. *Įsisteigimo teisės* srityje pakeistas bendrovių įstatymas, siekiant jį dar labiau suderinti su ES bendrovių direktyvomis.

Padaryta pažanga *laisvo kapitalo judėjimo* srityje: atšaukiant tam tikras apsaugos priemones pakeisti teisės aktai dėl užsienio valiutos ir kapitalo operacijų.

Muitų ir mokesčių srityje padaryta didelė pažanga. Teisės aktai toliau derinami su *acquis*. Tačiau reikia nuolatinių pastangų derinant teisės aktus ir gerinant mokesčių surinkimą. Reikia toliau tobulinti muitinės ir mokesčių institucijų administracinius gebėjimus, įskaitant

veiksmingą rizikos analizės naudojimą ir kompiuterizavimą. Kova su korupcija išlieka prioritetu.

Konkurencijos srityje toliau kuriama institucinė sistema: įsteigta konkurencijos apsaugos administracinė įstaiga ir valstybės pagalbos kontrolės komisija. Reikės užtikrinti jų veiklos nepriklausomumą ir sustiprinti jų administracinius gebėjimus.

Padaryta tolesnė pažanga *viešųjų pirkimų* srityje. Tam tikrose srityse – pvz., komunalinių paslaugų, nuolaidų ir viešojo ir privačiojo sektorių partnerystė – teisės aktų derinimas vyksta prastai. Viešųjų pirkimų agentūros darbuotojams surengti mokymai, bet reikia toliau stiprinti administracinius gebėjimus.

Reikia tolesnės pažangos *intelektinės nuosavybės teisių* apsaugos srityje. 2008 m. gegužės 28 d. oficialiai atidarytas Juodkalnijos intelektualinės nuosavybės biuras (INB), bet jo instituciniai bei vykdymo gebėjimai riboti, o visuomenė vis dar menkai informuota apie jį.

Padaryta tolesnė pažanga plėtojant *užimtumo politiką* ir teisės aktus: priimtas naujas darbo įstatymas, bet įgyvendinimo gebėjimai vis dar nepakankami. *Socialinės politikos* ir pažeidžiamų grupių apsaugos srityje, kurioje Juodkalnija ir toliau laikosi reikalavimų, padaryta tam tikra pažanga teisės sistemos klausimu ir įsteigta Socialinė taryba – platforma socialiniam dialogui stiprinti.

Nors vyriausybė ėmėsi pradinių veiksmų *visuomenės sveikatos srityje*, bendra pažanga nedidelė.

Padaryta pažanga *švietimo* srityje. Sustiprinta švietimo ir kokybės užtikrinimo sistemos teisės sistema. Reikia tolesnių veiksmų įgyvendinant visapusę mokymosi visą gyvenimą politiką. Padaryta didelė pažanga *mokslinių tyrimų* srityje, ypač plėtojant strategiją, ir regioninio ir tarptautinio bendradarbiavimo, įskaitant ir ES, srityje.

Prasidėjo paskutinis Juodkalnijos stojimo į *PPO* etapas. Pažanga padaryta daugiašaliu ir dvišaliu lygmenimis, įskaitant balandžio mėnesį su ES pasiektą susitarimą.

Sektorių politikos klausimu padaryta pažanga *pramonės ir MVĮ* srityje, nors ši pažanga vis dar nedidelė licencijų ir leidimų išdavimo tvarkos harmonizavimo ir spartinimo srityje ir įmonių steigimo klausimu.

Žemės ūkio ir kaimo plėtros, maisto saugos, veterinarijos bei fitosanitarijos klausimais ir žuvininkystės srityje padaryta teisės aktų reformos ir plėtros planavimo pažanga. Tačiau dar reikia stiprinti jų įgyvendinimą ir sukurti integruotą maisto saugos sistemą.

Padaryta tam tikra pažanga derinant teisės aktus su *acquis aplinkos* srityje. Tačiau reikia daug pastangų jiems įgyvendinti ir užtikrinti jų vykdymą. Ypač reikia stiprinti administracinius gebėjimus ir įsteigti veiksmingas tikrinimo tarnybas. Reikia dėti daugiau pastangų informuojant visuomenę apie aplinkosaugą. Apskritai aplinkosauga tam tikrose pakrančių vietovėse ir nacionaliniuose parkuose kelia susirūpinimą.

Padaryta pažanga *transporto* liberalizavimo srityje, ypač kelių tranzito eismo klausimu. Įgyvendinamas geležinkelių restruktūrizavimas, bet dar reikia nustatyti galimybių naudotis infrastruktūra sąlygas. Kelių eismo saugumo, jūrų transporto ir sisteminio požiūrio į transporto plėtrą srityse pažanga nedidelė. Reikia daug pastangų įgyvendinant aviacijos

acquis. Juodkalnija ir toliau aktyviai dalyvauja Pietryčių Europos transporto observatorijos veikloje.

Padaryta pažanga *energetikos* sektoriuje, tačiau ji nevienoda. Reikia toliau dėti pastangas, kad būtų vykdomi Energijos bendrijos sutarties reikalavimai.

Tam tikra pažanga padaryta *informacinės visuomenės ir žiniasklaidos* srityje. Tačiau susirūpinimą kelia naujos Elektroninių ryšių institucijos nepriklausomumas. Be to, kompetencijos perkėlimas naujai reguliavimo institucijai gali padaryti neigiamą finansinį poveikį Transliavimo tarnybai.

Dar tik pradedama vykdyti viešosios vidaus *finansų kontrolės* ir išorės audito veikla. Reikia imtis aktyvių su šiomis naujomis sistemomis susijusių informavimo veiksmų ir mokymo. Reikia gerokai sustiprinti Valstybinės audito institucijos nepriklausomumą ir gebėjimus.

Padaryta nedidelė pažanga *statistikos* rengimo srityje, o administraciniai gebėjimai tebelieka silpni. Statistikos tarnyba (MONSTAT) susiduria su dideliais sunkumais vykdydama savo pareigas, jai taip pat trūksta profesinio nepriklausomumo. Reikia imtis aktyvių veiksmų visose srityse, norint pasiekti ES standartus atitinkantį lygmenį.

Teisingumo, laisvės ir saugumo srityje Juodkalnija pradėjo spręsti prioritetinius klausimus, bet įgyvendinimo rezultatų vis dar nedaug.

Juodkalnija padarė pažangą *vizų* politikos srityje. 2008 m. sausio mėn. įsigaliojo EB ir Juodkalnijos susitarimai dėl vizų režimo supaprastinimo ir readmisijos. Pradėtas dialogas su Europos Komisija dėl vizų režimo liberalizavimo. Juodkalnija priėmė atitinkamus teisės aktus ir pradėjo biometrinių kelionės dokumentų išdavimą. Tačiau vizų režimas dar neviseiškai atitinka Europos standartus ir reikia imtis tolesnių veiksmų, kad būtų vykdomi vizų režimo liberalizavimo plane nustatyti kriterijai.

Sienų valdymo srityje Juodkalnija pradėjo įgyvendinti integruoto sienų valdymo strategiją bei veiksmų planą ir pradėjo stiprinti pasienio policijos ir muitinės tarnybų bendradarbiavimą. Tačiau dar nepriimta įstatymo dėl valstybės sienos stebėjimo. Kelių sienos perėjimo punktų techninė įranga nepakankama.

Prieglobsčio ir migracijos srityse padaryta nevienoda pažanga. Tam tikra pažanga padaryta prieglobsčio srityje: priimta poįstatyminių teisės aktų ir įsteigta prieglobsčio tarnyba ir valstybinė prieglobsčio apeliacijos komisija. Tačiau migracijos srityje dar tik pradedami parengiamieji darbai. Dar nepriimta įstatymo dėl užsieniečių. Reikia veiksmingai įgyvendinti naują migracijos strategiją. Vis dar nėra nelegalių migrantų kardomojo kalinimo įstaigos.

Padaryta tam tikra pažanga *kovos su pinigų plovimu* srityje: priimtas naujas įstatymas dėl pinigų plovimo ir terorizmo finansavimo prevencijos. Dabar reikia priimti poįstatyminius teisės aktus ir sustiprinti įgyvendinimo gebėjimus. Finansinės žvalgybos padalinio kompetencija ir gebėjimai vis dar nedideli. Teisėsaugos institucijų tyrimo gebėjimai vis dar nepakankami. Pinigų plovimas tebekelia didelį susirūpinimą, reikia imtis aktyvių veiksmų jo prevencijai ir kovai su juo.

Priimta nauja kovos su *narkotikais* strategija, pasienio policijos ir muitinės pareigūnams surengti mokymai, bet narkotikų tranzitas ir prekyba jais vis dar kelia didžiulį susirūpinimą, ypač kai su tuo susijusios organizuoto nusikalstamumo grupuotės. Šalyje tebeplinta narkotikų

vartojimas ir daugėja su narkotikais susijusių nusikaltimų. Juodkalnija ėmėsi spręsti prioritetinius klausimus, bet vis dar reikia papildomų veiksmų.

Policijos srityje padaryta nedidelė pažanga. Tęsėsi vidinis *policijos* reorganizavimas ir mokymai, bet reikia toliau tobulinti įrangą, patalpas ir profesinius gebėjimus.

Padaryta tam tikra pažanga kovojant su *organizuotu nusikalstamumu*, svarbiausia, priimtas atnaujintas veiksmų planas, o aukštuosiuose teismuose įsteigti specialūs organizuotam nusikalstamumui tirti skirti padaliniai. Tačiau organizuotas nusikalstamumas tebekelia didelį susirūpinimą ir daro poveikį teisinei valstybei ir verslo aplinkai. Dar nepriimta naujo baudžiamojo proceso kodekso. Tyrimai vykdomi prastai, o galutinių apkaltinamųjų nuosprendžių labai nedaug. Padaryta menka pažanga *prekybos žmonėmis* prevencijos srityje. Juodkalnija išlieka kilmės, paskirties ir tranzito šalis. Tyrimų šioje srityje maža; reikia aktyviai siekti nustatyti nukentėjusius asmenis ir padėti jiems.

Padaryta nedidelė pažanga asmens *duomenų apsaugos* srityje. Didelį susirūpinimą kelia tai, kad galiojančios duomenų apsaugos taisyklės neįgyvendinamos, nes nėra naujo teisės akto ir nepriklausomos bei veiksmingos priežiūros institucijos.

Serbija

Serbija padarė pažangą įgyvendindama Europos partnerystės principus atitinkančius **politinius kriterijus**. 2008 m. balandžio mėn. pasirašytas stabilizacijos ir asociacijos susitarimas – labai svarbus ES ir Serbijos santykių įvykis. Šalis padarė didelę pažangą bendradarbiaudama su Tarptautiniu baudžiamuoju tribunolu buvusiai Jugoslavijai (TBTBJ). Visiškas bendradarbiavimas tebelieka pagrindinis tarptautinis išipareigojimas, kurio būtina visiškai laikytis. 2008 m. balandžio 29 d. Tarybos išvadose ES ministrai susitarė pateikti SAS savo parlamentams ratifikuoti, o Bendrija sutiko įgyvendinti laikinąjį susitarimą, kai tik Taryba nuspręs, kad Serbija visiškai bendradarbiauja su TBTBJ. Šiais metais Serbijos politiniame gyvenime didžiąja dalimi dominavo Kosovo¹¹ nepriklausomybės paskelbimas. Politinių partijų nesutarimai pagrindiniai politiniais klausimais padarė neigiamą įtaką parlamento ir vyriausybės darbui, todėl surengti pirmalaikiai parlamento rinkimai. Įvykus Prezidento ir parlamento rinkimams vyriausybė tapo stabilesnė, pasiektas sutarimas dėl integracijos į Europos Sąjungą. Nauja vyriausybė, suformuota 2008 m. liepos mėn., ėmėsi spręsti svarbiu politinius prioritetinius klausimu ir paspartino reformų procesą.

Demokratijos ir teisinės valstybės srityse padaryta tam tikra pažanga priimant teisės aktus, kuriais įgyvendinama nauja *konstitucinė* sistema. Tačiau reikia toliau imtis reformų, siekiant užtikrinti, kad konstitucijos nuostatos dėl teismų būtų įgyvendinamos vadovaujantis Europos standartais.

2008 m. rugsėjo mėn. *parlamentas* ratifikavo SAS ir pradėtas darbas dėl teisės aktų paketo, skirto nustatyti Europos standartus tam tikrose srityse. Tačiau teisės aktų priimta nedaug; ataskaitiniu laikotarpiu įstatymų priimta mažai. Atidėta parlamento reforma, o parlamento narių mandatų partijų kontrolės klausimas nebuvo sprendžiamas. Parlamento komitetų gebėjimai tebelieka menki, o rinkimus reglamentuojančius teisės aktus vis dar reikia taisyti.

Didžiąja ataskaitinio laikotarpio dalį *vyriausybės* veikla buvo susijusi su Kosovo klausimais ir nesutarimais dėl santykių su ES. 2008 m. liepos mėn. darbą pradėjusi nauja vyriausybė

¹¹ Pagal JTST rezoliuciją 1244/99.

įsipareigojo sustiprinti ryšius su ES ir paspartinti reformų procesą. Reikia tobulinti ministerijų ir tarnybų bendrą politikos koordinavimą. Padaryta pažanga teisės aktų reformos srityje, susijusioje su savivalda. Reikia toliau tobulinti ir derinti šios srities teisės aktus su Europos standartais.

Serbija turi gerų bendrų gebėjimų *viešojo administravimo* srityje. Sustiprintos Europos integracijos struktūros ir, koordinuojant Serbijos Europos integracijos biurui, Serbijos administracija aktyviai dalyvavo rengiant Integracijos į ES nacionalinę programą, kurią 2008 m. spalio mėn. priėmė Serbijos vyriausybė. Naujas Valstybės ombudsmeno biuras aktyviai atsako į piliečių pagalbos prašymus ir teikia pasiūlymus dėl daugelio teisės aktų projektų pakeitimų. Nepriklausomos ir reguliavimo institucijos sunkiomis sąlygomis veikė palyginti gerai. Serbijos valdžios institucijos turi ryžtingiau teikti galių nepriklausomoms reguliavimo institucijoms ir užtikrinti, kad jos veiktų veiksmingiau. Reikia tolesnių veiksmų stiprinant visos valstybės tarnybos profesionalumą ir atskaitomybę.

Priėmus kelis teisės aktus padaryta pažanga užtikrinant *saugumo tarnybų civilinę priežiūrą*. Šio sektoriaus reformą dar reikia įgyvendinti, o parlamentas turi užtikrinti veiksmingą demokratinę priežiūrą.

Teismų srityje paskyrus Konstitucinio teismo pirmininką ir 10 iš 15 teisėjų Konstitucinis teismas vėl pradėjo veikti. Dar labiau pagerėjo teisėjų mokymo ir darbo sąlygos. Tačiau *teismų sistemos* reforma vis dar pradinėje stadijoje, o teisės aktų sistema, skirta įgyvendinti teismų reforma, dar galutinai neparengta. Nejsteigti administraciniai ir apeliaciniai teismai. Serbija toliau turi dėti pastangas, kad užtikrintų teismų sistemos nepriklausomumą, atskaitomybę ir veiksmingumą.

Kovos su korupcija srityje padaryta tam tikra pažanga. 2008 m. spalio mėn. priimti politinių partijų finansavimo įstatymo daliniai pakeitimai ir priimtas Kovos su korupcija tarnybos steigimo įstatymas, kuriame taip pat išdėstytos naujos interesų konflikto taisyklės. 2007 m. lapkričio mėn. ratifikuota Civilinės teisės konvencija dėl korupcijos ir Baudžiamosios teisės konvencijos dėl korupcijos papildomas protokolais. Tačiau dar nėra aiškio kovos su korupcija strategijos. Trūksta pakankamai nepriklausomų priežiūros institucijų, kurios apimtų partijų finansavimą, interesų konfliktą, viešuosius pirkimus ir privatizavimą, praktinių rezultatų taip pat nedaug. Apskritai Serbijoje korupcija vis dar plačiai paplitusi ir yra didelė problema.

Serbijoje sukurta bendra *žmogaus teisių ir mažumų apsaugos* sistema. Konstitucijoje nustatytos *pilietinių ir politinių teisių* garantijos, kurios yra saugomos. Tačiau šioms teisėms poveikį padarė situacija susiklosčiusi šalyje Kosovui paskelbus nepriklausomybę. Būta incidentų, kurių metu nuskambėjo kurstytojiškos kalbos, ir smurto protrūkių, nukreiptų prieš pilietinės visuomenės organizacijas, žmogaus teisių gynėjus ir tam tikrą žiniasklaidą. Reikia visiškai įgyvendinti galiojančias konstitucines ir teisineis garantijas šioje srityje. Vyko *kalėjimų* sistemos reformos. Tačiau vietų kalėjimuose trūkumas, smurtas ir narkotikų vartojimas yra didelės problemos.

Serbijoje didžiąja dalimi galioja *ekonominių ir socialinių teisių* apsaugos teisinės nuostatos. Tačiau reikia toliau plėtoti teisinę sistemą, įskaitant visapusį kovos su diskriminacija įstatymą. Teisės aktai turi būti visiškai įgyvendinami. *Moterų teisių* srityje Darbo ir socialinių reikalų ministerija aktyviai skatino saugoti moterų teises. Tačiau dar nepriimta konkretaus įstatymo dėl lyčių lygybės ir nacionalinės strategijos dėl moterų padėties gerinimo ir lyčių lygybės skatinimo. Reikia gerinti moterų ir vaikų apsaugą nuo visų rūšių smurto. Reikia toliau stengtis gerinti *vaikų, neįgaliųjų ir pažeidžiamoms grupėms priskiriamų asmenų* socialinę įtrauktį.

ypač sudarant jiems galimybę naudotis sveikatos apsaugos paslaugomis ir gauti tinkamą išsilavinimą. *Nuosavybės teisių* srityje dar nepriimta teisės aktų dėl restitucijos, todėl restitucijos proceso pradėti neįmanoma.

Mažumų teisės Serbijoje saugomos. Tačiau nepriimta teisės aktų dėl *mažumų* nacionalinių tarybų reguliavimo. Tuoju po Kosovo nepriklausomybės paskelbimo Voivodinoje įvyko keletas incidentų, ypač nukreiptų prieš albanų nacionalinės mažumos atstovus. Padėtis Pietų Serbijoje išliko stabili, bet įtempta, o padėtis Sandžake pablogėjo dėl pagilėjusio musulmonų bendruomenės skilimo. Nepakankami dėmesio skiriama *pabėgėlių ir šalies viduje perkeltųjų asmenų* statuso problemai spręsti. *Romų* mažumos asmenys vis dar gyvena sunkiomis sąlygomis ir patiria diskriminaciją, jie turi mažai galimybių naudotis švietimo, socialinės apsaugos, sveikatos priežiūros paslaugomis, apsirūpinti būstu ir įsidarbinti. Gyventojų civilinės būklės registravimo sistemos trūkumai neleidžia jiems naudotis pagrindinėmis socialinėmis ir ekonominėmis teisėmis.

Regioninių klausimų ir tarptautinių įsipareigojimų srityje Serbija padarė didelę pažangą geriau bendradarbiaudama su TBTBJ, suimdama ir perduodama Hagos tribunolui Stojaną Župljaniną ir Radovaną Karadžičių. Visiškas bendradarbiavimas su TBTBJ yra tarptautinis įsipareigojimas, kurį privaloma visiškai vykdyti ir kuris yra vienas iš pagrindinių Europos partnerystės prioritetų.

Serbija aktyviai dalyvauja regioninėse iniciatyvose, įskaitant naują Regioninio bendradarbiavimo tarybą. Serbija konstruktyviai bendradarbiavo užtikrindama Vidurio Europos laisvosios prekybos susitarimo (CEFTA) įgyvendinimą. Serbija atkakliai siekė, kad Kosovo valdžios institucijoms regioninėse grupėse atstovautų Jungtinių Tautų laikinosios administracijos misija Kosove (UNMIK). Svarbu, kad Serbija demonstruoja konstruktyvų požiūrį į Kosovo dalyvavimą regioninėse iniciatyvose ir tarptautiniuose forumuose.

Kosovo nepriklausomybės deklaracija padarė poveikį ES ir Serbijos santykiams. 2008 m. vasario mėn. demonstracija prieš nepriklausomybės deklaraciją baigėsi smurtu, keletas protestuotojų užpuolė Belgrade esančias užsienio diplomatines misijas, įskaitant ES ambasadas. ES pasmerkė šiuos išpuolius ir paragino Serbijos valdžios institucijas daryti viską, kas įmanoma, kad būtų užkirstas kelias tolesniems smurto protrūkiams.

Serbija įsipareigojo naudoti tik taikius metodus ir santūriai reagavo į Kosovo asamblėjos paskelbtą nepriklausomybės deklaraciją. Serbijos vyriausybė ėmėsi teisnių ir diplomatiinių priemonių, kad užginčytų nepriklausomybės deklaracijos teisėtumą. Serbijos valdžios institucijos atšaukė ambasadorius iš Kosovą pripažinusių valstybių, įskaitant ES valstybes nares. Serbijos ambasadoriai, atšaukti iš ES valstybių narių, jau grįžo į savo postus. 2008 m. spalio mėn. JT Generalinė Asamblėja balsavo už Serbijos pateiktą rezoliuciją, kuria siekiama prašyti Tarptautinio Teisingumo Teismo pateikti neprivalomą patariamąją nuomonę Kosovo nepriklausomybės deklaracijos teisėtumo klausimu.

Serbija pasipriešino tarptautinės civilinės bendruomenės buvimo Kosove pertvarkymui ir EULEX dislokavimui, jei nebus gautas JT saugumo tarybos leidimas. 2008 m. gegužės mėn., nepaisant UNMIK pasipriešinimo, Serbija surengė Kosove savivaldybių rinkimus ir sustiprino Kosove tapačias institucijas, įskaitant savivaldybių asamblėjos steigimą.

Serbijos **ekonomika** ir toliau sparčiai augo. Tačiau makroekonominio stabilizavimo pažanga nevienoda. Dėl besitęsiančių neigiamų biudžeto konsolidavimo rezultatų padidėjo

makroekonominė rizika. Sulėtėjo struktūrinės reformos, o didelis nedarbas ir auganti infliacija ir toliau yra pagrindinės problemos.

Ekonominių kriterijų srityje Serbija padarė tam tikrą pažangą siekdama tapti veikiančios rinkos ekonomikos šalimi. Būtina toliau dėti pastangas, kad Serbija vidutinės trukmės laikotarpiu būtų pajėgi atlaikyti konkurencinį spaudimą ir rinkos jėgas Europos Sąjungoje.

Išlaikytas bendras sutarimas dėl pagrindinių rinkos ekonomikos aspektų. 2007 m. Serbija sugebėjo įvykdyti užsibrėžtus su infliacija susijusius tikslus dėl naujos pinigų politikos sistemos, skirtos infliacijai suvaldyti. Paradyta tam tikra pažanga privatizacijos srityje. Nuo palyginti nedidelio lygio toliau augo finansinis tarpininkavimas. Padaryta didelė pažanga plėtojant su bankais nesusijusį finansų sektorių.

Tačiau išorės disbalansas padidėjo, suprastėjo finansavimo kokybė, išaugo užsienio skola, o pažeidžiamumas makroekonominių veiksnių atžvilgiu taip pat padidėjo dėl pasaulinės finansų krizės. Fiskalinė politika išliko ekspansinė, todėl 2008 m. išaugo išorės disbalansas vėl ėmė didėti infliacija. Nepaisant spartaus ekonomikos augimo pastaraisiais metais, nedarbas yra didelė problema. Tuo pačiu metu ekonomika stipriai nukentėjo dėl kvalifikuotų darbuotojų trūkumo. Padaryta tam tikra pažanga valstybės įmonių ir bankų privatizavimo srityje. Užsienio investicijoms poveikį padarė nestabili politinė aplinka.

Dar galutinai nesusiformavo konkurencingas ir dinamiškas privatusis sektorius. Per dideli biurokratiniai reikalavimai ir sudėtingi teisės aktai ir toliau trukdo patekti į rinką ir išeiti iš jos. Teisinis tikrumas ir pasitikėjimas teisės sistema vis dar nedideli, ypač kiek tai susiję su veiksmingu nuosavybės teisių vykdymo užtikrinimu. Valstybės poveikis konkurencingumui išliko labai didelis, nors pastebimas jo mažėjimas. Didelį šešėlinį sektorių skatina silpna reguliavimo sistema, netinkama mokesčių ir išlaidų politika, taip pat jam įtakos turi silpna teisėsauga, įskaitant kovą su korupcija ir organizuotu nusikalstamumu. Šešėlinis sektorius ir toliau kelia didelį pavojų, nes dėl jo mažėja mokesčių bazė ir ekonominės politikos veiksmingumas.

Europos standartų srityje svarbu laikyti įsipareigojimų pagal SAS ir ypač pagal laikinąjį susitarimą, – tai svarbus Europos partnerystės prioritetas. 2008 m. spalio mėn. Serbijos vyriausybė priėmė sprendimą įgyvendinti laikinąjį susitarimą iki 2009 m. sausio 1 d. Serbija turi visas sąlygas įgyvendinti SAS ir laikinąjį susitarimą, nes turi gerus administracinius gebėjimus. Kad Serbija galėtų gauti naudos iš SAS ir visiškai įvykdyti iš jo kylančius įsipareigojimus, ji turėtų toliau dėti pastangas, pirmiausia priimdama ir įgyvendindama teisės aktus, ir stiprinti administracinius ir vykdymo užtikrinimo gebėjimus, įskaitant susijusius su reguliavimo institucijomis.

Serbija padarė tam tikrą pažangą įvairiose *vidaus rinkos* srityse. Tačiau teisės aktų derinimo klausimu pažanga menka. *Laisvo prekių judėjimo* srityje padaryta pažanga standartizacijos, akreditacijos ir atitikties vertinimo klausimais. Reikia toliau stiprinti institucinius ir administracinius gebėjimus ir teisės aktų sistemą. Reikia atnaujinti standartizacijos, metrologijos ir produktų saugos teisės aktus; be to, Serbija turi pradėti kurti rinkos priežiūros struktūrą.

Palyginti pasistūmėjo parengiamieji darbai *asmenų judėjimo, paslaugų ir įsisteigimo teisės* srityse. Reikia dėti daugiau pastangų siekiant užtikrinti teisės aktų derinimą su *acquis*, ypač bendrovių teisės ir bankų srityje. Reikia toliau plėtoti finansinių paslaugų sektoriaus priežiūros institucijų gebėjimus. Vertybinių popierių komisija sustiprinta, bet ji vis dar neturi

pakankamai galių, kad galėtų visiškai vykdyti savo funkcijas vadovaudamasi tarptautiniais standartais. Laisvo *kapitalo judėjimo* srityje buvo toliau liberalizuojami kapitalo srautai su Bosnija ir Hercegovina, pagerėjo bendradarbiavimas su Buvusiąja Jugoslavijos Respublika Makedonija bankų priežiūros srityje. Apskritai šioje srityje pasiekta palyginti gerų rezultatų, siekiant atitiktis išpareigojimams pagal SAS.

Geresni *muity ir mokesčių* administravimo įstaigų administraciniai gebėjimai davė teigiamų rezultatų kovojant su neteisėta prekyba bei kontrabanda ir sudarė sąlygas pagerinti mokesčių surinkimą. Laikantis *acquis* pradėjo būti taikomi nauji pridėtinės vertės ir specialūs cigarečių mokesčiai. Reikia toliau stiprinti šią sritį, kad pagerėtų muitinės infrastruktūra. Serbijai reikia toliau dėti pastangas, kad ji atitiktų tiesioginio apmokestinimo srities ES standartus.

Padaryta tam tikra pažanga įgyvendinant *konkurencijos* teisės aktus. Sustiprinti Konkurencijos apsaugos komisijos administraciniai gebėjimai. Reikia toliau dėti pastangas, kad galiojantys antimonopoliniai teisės aktai atitiktų laikinojo susitarimo reikalavimus. Reikia toliau tobulinti konkurencijos institucijų vykdymo užtikrinimo gebėjimus. Serbija dar nepriėmė valstybės pagalbos teisinės sistemos, taip pat nėra nepriklausomai veikiančios valstybės pagalbos institucijos arba *ex-ante* kontrolės sistemos. *Viešųjų pirkimų* srityje procedūros tapo skaidresnės. Tačiau Serbijoje dar nesukurta šiuolaikiškos, visiškai veiksmingos viešųjų pirkimų sistemos. Reikia papildomų pastangų iš dalies keičiant teisės aktus arba stiprinant gebėjimus, kad būtų įgyvendinti SAS reikalavimai.

Intelektinės nuosavybės teisės srityje sustiprinti Intelektinės nuosavybės tarnybos gebėjimai. Tačiau reikia toliau plėtoti jos administracinius gebėjimus ir nepriklausomumą, kad jos darbą būtų nuoseklesnis, o taisyklės būtų vykdomos veiksmingiau. Pagal Europos standartus patobulintas patentų teikimo procesas. Padaryta tam tikra pažanga vykdymo užtikrinimo srityje; todėl konfiskuoti padirbtas prekes.

Užimtumo ir socialinės politikos teisės aktų derinimo su Europos standartais srityje iš dalies padaryta pažanga įgyvendinimo klausimu, bet padėtis vis dar neatitinka reikalavimų. Dar reikia priimti teisės aktų socialinės politikos bei viešosios sveikatos srityje ir toliau stiprinti administracinius gebėjimus. Psichikos sveikatos srityje reikia toliau plėtoti bendruomenės pagrindu teikiamas paslaugas, kaip alternatyvą institucinei sistemai. Nedaug pažangos padaryta *švietimo* srityje. Reikia stiprinti administracinius gebėjimus, institucijų darbo koordinavimą ir ryšius su darbo rinka. *Mokslo ir mokslinių tyrimų* srityje Serbija sėkmingai dalyvauja septintojoje mokslinių tyrimų bendrojoje programoje. Tačiau Serbijai dar reikia plėtoti integruotą mokslinių tyrimų politiką, įskaitant didesnes investicijas ir mokslininkų judumą. Bosnija ir Hercegovina yra palyginti pažengusi rengdamasi stoti į PPO, bet jai reikia veikti aktyviau, jei ji nori įvykdyti savo pačios tikslą įstoti į šią organizaciją kuo greičiau.

Sektorių politikos klausimu *pramonės ir MVĮ* srityje Serbija laikosi Europos mažųjų ir vidutinių įmonių chartijos, pirmiausia tobulindama viešųjų ir privačiųjų suinteresuotųjų šalių bendradarbiavimą. Tačiau ji turi priimti naujas pramonės politikos priemones, kurios atitiktų ES požiūrį.

Žemės ūkio srityje šiek tiek patobulinti administraciniai gebėjimai. Tačiau reikia sukurti tinkamą teisinę sistemą ir toliau stengtis stiprinti administracinius gebėjimus. Kaimo plėtros ir fitosanitarijos srityse padaryta menka pažanga.

Aplinkos srityje Serbijos pasirengimo lygmuo pakankamai geras. Vis dar reikia tobulinti teisės aktų vykdymo užtikrinimą visais lygmenimis. Vandens išteklių valdymui vis dar trūksta išsamios teisinės ir institucinės sistemos.

Tam tikra pažanga padaryta *transporto* srityje. Serbija ir toliau aktyviai dalyvauja Pietryčių Europos transporto observatorijos veikloje. Tęsimas Europos bendrosios aviacijos erdvės pirmojo etapo įgyvendinimas, bet susitarimas dar neratifikuotas. Serbija priėmė naują geležinkelių, kelių, vandens, oro ir įvairiarūšio transporto plėtros strategiją, įskaitant X koridoriaus išplėtimą. Tačiau, be šios strategijos, dar reikia parengti veiksmų planus ir šio sektoriaus nuostatomis pagrįstas teisines ir administracines priemones.

Padaryta tam tikra pažanga *energetikos* srityje. Atnaujinta elektros perdavimo tarifų sistema, atsivėrė ne namų ūkių vartotojų rinkos. Tačiau Serbija vis dar turi priimti Energetikos įstatymo dalinius pakeitimus ir sustiprinti administracinius gebėjimus, kad įvykdytų Energijos bendrijos sutarties sąlygas.

Informacinės visuomenės ir žiniasklaidos srityje padaryta menka pažanga. Priimti elektroninį parašą reglamentuojantys teisės aktai, bet dėl netinkamos teisinės sistemos ir ribotų institucinių ir reguliavimo gebėjimų elektroninių ryšių, informacinės visuomenės technologijų ir garso ir vaizdo politikos sričių plėtra stringa.

Finansų kontrolės srityje dar nevykdoma išsami viešosios vidaus finansų kontrolės politika. Apskritai Serbija dar tik pradeda šiuolaikiškos ir veiksmingos valstybės finansų kontrolės sistemos kūrimo parengiamuosius darbus. Ne visose ministerijose sukurti vidaus audito padaliniai. Valstybės audito institucija dar neveikia.

Serbija padarė vidutinę pažangą vykdydama SAS ir Europos partnerystės reikalavimus *statistikos* srityje. Reikia toliau tobulinti administracinius gebėjimus.

Vidutinė pažanga padaryta *teisingumo, laisvės ir saugumo* srityje. 2008 m. sausio mėn. įsigaliojo Europos Sąjungos ir Serbijos susitarimai dėl vizų režimo supaprastinimo ir readmisijos, taip pat pradėtas dialogas dėl vizų režimo liberalizavimo. Tačiau Serbijos galiojantis vizų režimas neviseškai atitinka Europos standartus. 2008 m. rugpjūčio mėn. Serbija pradėjo išdavinėti biometrinius pasus. *Sienu kontrolės* srityje 2008 m. spalio mėn. priimtas naujas įstatymas dėl valstybės sienų apsaugos. Tačiau nacionalinė integruoto sienų valdymo strategija ir veiksmų planas įgyvendinami lėtai. Sienos perėjimo punktų įranga paskirstyta nevienodai.

Priėmusi naujus su *prieglobsčiu* susijusius teisės aktus Serbija perėmė iš Jungtinių Tautų Pabėgėlių reikalų vyriausiojo komisaro (UNHCR) atsakomybę svarstyti prieglobsčio bylas. Tačiau tebėra procedūrinių trūkumų ir dar reikia priimti įgyvendinimą reglamentuojančius teisės aktus. Pažanga *migracijos* srityje lėta. Ypač reikia pagerinti grįžtančiųjų asmenų reintegraciją.

Pinigų plovimas išlieka didele problema. 2008 m. rugsėjo mėn. priimta nacionalinė strategija dėl pinigų plovimo ir terorizmo finansavimo prevencijos, bet dar reikia priimti atitinkamus teisės aktus. Nėra veiksmingų priemonių, skirtų įvertinti ataskaitas dėl įtartinų sandorių ir užtikrinti šių ataskaitų vykdymą, o teisėsaugos institucijų tyrimo gebėjimai nepakankami.

Serbijos teritorija driekiasi vienas didžiausių Balkanuose *narkotikų* kontrabandos maršrutų. Ataskaitinius laikotarpį Serbijos valdžios institucijos konfiskavo didelį narkotikų kiekį.

Tačiau nepriimta narkotikų vartojimo prevencijos ir pasiūlos mažinimo nacionalinės strategijos ir veiksmų plano. Prekyba narkotikais kelia didelį susirūpinimą.

Surengus papildomus mokymus pagerėjo *policijos* profesiniai gebėjimai, bet tebelieka didžiuliai įvairių policijos tarnybų skirtumai. Yra dar daug struktūrinių problemų, pvz., koordinavimo, skaidrumo ir aiškaus atsakomybės paskirstymo trūkumas.

Kova su *organizuotu nusikalstamu* tebekelia Serbijai didelį susirūpinimą ir daro poveikį teisinei valstybei ir verslo aplinkai. 2008 m. spalio mėn. priimta naujų teisės aktų dėl nusikalstamu būdu įgyto turto arešto ir dėl juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės. Tačiau teisinė sistema vis dar neišbaigta dėl atidėto naujo Baudžiamojo proceso kodekso įsigaliojimo. Nepriimta nacionalinės strategijos ir veiksmų plano. Specialaus prokuroro darbo veiksmingumui trukdo trumpa kadencija. Tarptautinis policijos bendradarbiavimas ir specializuotų policijos tarnybų gebėjimai tirti finansinius nusikaltimus vis dar nepakankami. Nėra areštuoto nusikalstamu būdu įgyto turto valdymo gebėjimų, o nuostatos dėl nusikalstamu būdu įgytų pajamų konfiskavimo įgyvendinamos nepakankamai.

Serbija ir toliau yra *prekybos žmonėmis* kilmės, tranzito ir paskirties šalis. Imtasi veiksmų vykdant tyrimo ir skelbiant kaltinamąsias išvadas, bet serbų aukų vis daugėja. Aktyviau siekiama gerinti valstybės institucijų ir NVO sektoriaus bendradarbiavimą ir pagalbos aukos teikimą.

Duomenų apsaugos srityje Serbija pasirašė Europos Tarybos protokolą ir priėmė naujų duomenų apsaugos teisės aktų. Tačiau kadangi nėra nepriklausomos ir veiksmingos duomenų apsaugos institucijos, galiojančios duomenų apsaugos taisyklės neįgyvendintos.

Kosovas¹²

2008 m. vasario 17 d. Kosovas paskelbė nepriklausomybę ir priėmė konstituciją, įsigaliojusią birželio 15 d. Vasario mėn. ES nusprendė dislokuoti Kosove Europos saugumo ir gynybos politikos teisinės valstybės misiją (EULEX) ir paskyrė specialųjį įgaliotinį. EULEX misija šiuo metu dislokuojama. JT Generalinis sekretorius pradėjo Jungtinių tautų misijos Kosove (UNMIK) pertvarką. JTSTR 1244/99 ir toliau lieka JT mandatui Kosove taikoma teisine sistema. 2007 m. gruodžio mėn. ir 2008 m. birželio mėn. Europos Vadovų Taryba paskelbė, kad ES pasirengusi padėti Kosovo ekonominei ir politinei plėtrai, suteikdama aiškią europinę perspektyvą, kuri atitinka šio regiono europinę perspektyvą.

Politinių kriterijų srityje Kosovas padarė pažangą vykdydamas kai kuriuos pagrindinius partnerystės principus. Balandžio mėn. priimta konstitucija atitinka Europos standartus. Priimta nemažai svarbių teisės aktų. Juos dabar būtina įgyvendinti. Pagrindiniai politiniai uždaviniai: stiprinti teisinę valstybę, vykdyti kovos su korupcija politiką, kovoti su organizuotu nusikalstamumu ir skatinti dialogą bendruomenių ir susitaikymą. Kosovo albanų ir Kosovo serbų santykiai vis dar įtempti, ypač pietinėje Kosovo dalyje. Paskelbus deklaraciją saugumo padėtis išliko palyginti rami, išskyrus du didelius incidentus šiaurės Kosove – dviejų pasienio postų sunaikinimą ir teismo pastato Mitrovicoje šturmą; šių incidentų metu vienas žmogus žuvo, daug patyrė sužalojimų. Tapačios Serbijos institucijos neleidžia vyriausybei vykdyti jos įgaliojimų visame Kosove.

¹² Pagal JTST rezoliuciją 1244/99.

Demokratijos ir teisinės valstybės srityje, nepaisant kelių incidentų, išlaikytas bendras stabilumas. Kosovo politiniai lyderiai ir toliau bendradarbiavo su tarptautine bendruomene. Sudėtinga teisinė aplinka trukdo teisinei valstybei. Reikia ir toliau visais lygiais stiprinti Kosovo institucijas.

Asamblėja ėmėsi veiksmų, kad sustiprintų savo struktūrą. Kosovo serbų bendruomenės atstovai atnaujino darbą asamblėjoje po boikoto, prasidėjusio po nepriklausomybės paskelbimo. Vis dar reikia spręsti asamblėjos darbo trūkumus, pirmiausia nepakankamus gebėjimus nagrinėti teisės aktų projektus ir vykdyti parlamentinę vyriausybės kontrolę.

2008 m. sausio mėn. darbą pradėjo nauja *vyriausybė*. Ji suteikė prioritetą Europos integracijos klausimams ir priėmė integravimosi į Europą planą ir Europos partnerystės veiksmų planą. Tačiau reformos atidėtos vėlesniam laikui, nes vyriausybės darbui didelį poveikį padarė statuso ir kiti klausimai, susiję su Kosovo nepriklausomybės deklaracija. Būtina toliau stiprinti gebėjimus ir strateginį planavimą. Reikia gerinti ministerijų darbo koordinavimą ir vyriausybės bei asamblėjos sąveiką.

Kosovo *viešasis administravimas* silpnas ir neveiksmingas. Viešojo administravimo reformos strategiją ir susijusį veiksmų planą vis dar reikia įgyvendinti centriniu ir vietos lygiu. Reikia dėti daug pastangų, kad būtų sukurta profesionalios, veiksmingos, nepriklausomos, nuopelnais grindžiamos valstybės tarnybos sistema, kuriai nebūtų daroma politinė įtaka.

Teismų sistemos srityje asamblėja patvirtino keletą svarbių įstatymų, kurių tikslas – stiprinti teismų darbą. Pradėjo veikti teisinės valstybės koordinavimo tarnyba. Tačiau teismų sistema vis dar labai silpna. Reikia išsamaus plano, kaip supaprastinti taikytinas ir dažnai prieštaringas teisės nuostatas. Teismų sistemoje susiduriama su dideliais žmogiškųjų išteklių ir organizaciniais sunkumais, o susikaupusios neišnagrinėtos bylos yra didelė problema. Liudytojų apsauga neveiksminga. Toliau veikia tapatūs teismai, taikantys Serbijos įstatymus.

Pagerėjo Kovos su korupcija tarnybos darbo metodai ir veiksmingumas *kovos su korupcija* srityje. Tačiau korupcija vis dar plačiai paplitusi ir yra labai didelė problema. Dar reikia priimti kovos su korupcija strategiją ir veiksmų planą. Korupcijos klausimus sprendžiančių institucijų sistema yra neaiški, Kovos su korupcija tarnybos ištekliai nepakankami.

Konstitucijoje numatytos *žmogaus teisių ir mažumų apsaugos* garantijos. Nustatyti teisiniai žmogaus teisių apsaugos užtikrinimo kriterijai. Vis dar reikia ryžtingesnio politinio apsisprendimo ir veiksmingos stebėsenos. Paskelbus nepriklausomybę vyriausybė ir toliau stengėsi palaikyti ryšį su etninėmis mažumomis, pirmiausia – Kosovo serbais. Tačiau reikia ryžtingesnių veiksmų siekiant integruoti Kosovo serbų ir kitas bendruomenes.

Padaryta tam tikra pažanga *pilietinių ir politinių teisių* klausimu. Veikia teisinės pagalbos sistema. Padaryta pažanga gerinant Kosovo kalėjimų sistemą, bet dar yra sunkumų, ypač susijusių su sustiprintos apsaugos kalėjimų standartais. Padaryta tam tikra pažanga *saviraiškos laisvės* srityje. Tačiau šmeižtas vis dar laikomas baudžiamuoju nusikaltimu. Žiniasklaidai dar daroma politinė įtaka. Asociacijų ir susirinkimų laisvė garantuojama konstitucijos, bet dar nesukurta atitinkama teisinė sistema. Pilietinės visuomenės organizacijų gebėjimai vis dar menki.

Ekonominės ir socialinės teisės vis dar garantuojamos tik iš dalies. Reikia tvarių veiksmų, kad moterys ir vaikai būtų saugomos nuo visų formų smurto. Neužtikrinama socialiai pažeidžiamų grupių ir neįgaliųjų integracija ir apsauga. *Kovos su diskriminacija* teisės aktų įgyvendinimas prižiūrimas prastai, o piliečiai neinformuojami apie jų nuostatas. *Nuosavybės teisių* srityje

padaryta pažanga menka. Dėl teisės aktų įgyvendinimo vėlavimų ir trikdžių pažeistos teisės. Pažangai šioje srityje labiausiai trukdo tai, jog Kosovo valdžios institucijoms nesuteikiama galimybių naudotis Belgrade esančiu žemės registru. Reikia stiprinti su religiniu turtu susijusių teisės aktų vykdymo užtikrinimą (pvz., *Dečani/Dečan* ir *Đakovica/Gjakovë* savivaldybės pažeidė įstatymus dėl stačiatikių bažnyčios nuosavybės neliečiamumo).

Mažumų teisių, kultūrinių teisių ir mažumų apsaugos srityse padaryta pažanga: priimta mažumų ir kultūrinių teisių teisės aktų. Teisinėje sistemoje numatyta galimybė etninėms mažumoms dalyvauti Kosovo visuomeniniame gyvenime. Tačiau Serbija neskatina Kosovo serbų bendruomenės to daryti. Didesnių tarptautinių incidentų nebuvo, bet vis pranešama apie pavienius atvejus. Mažumų bendruomenių gyvenimo sąlygos tebelieka prastos. *Grižtančių asmenų, pabėgėlių ir šalies viduje perkeltų asmenų* klausimu padaryta tam tikra pažanga: 2007 m. spalio mėn. patvirtinta reintegracijos strategija, bet grįžimo procesas sulėtėjo paskelbus nepriklausomybę ir vis dar yra labai svarbus uždavinys. Romų, aškalių (angl. ashkali) ir egiptiečių bendruomenės vis dar gyvena sunkiomis sąlygomis ir patiria diskriminaciją, jie turi mažai galimybių naudotis švietimo, socialinės apsaugos, sveikatos priežiūros paslaugomis, apsirūpinti būstu ir įsidarbinti. Vyriausybė turi dėti daugiau pastangų visų mažumų apsaugai ir integravimui.

Regioninių klausimų ir tarptautinių įsipareigojimų srityje Kosovas aktyviai dalyvauja regioninio bendradarbiavimo iniciatyvose. Kosovui, kaip ir Serbijai, reikia pademonstruoti konstruktyvų požiūrį į tolesnį dalyvavimą. UNMIK pasiūlė supaprastinti sąlygas, kad Kosovas toliau dalyvautų tarptautiniuose susitarimuose. Jungtinis komitetas pradėjo sienos su Buvusiąja Jugoslavijos Respublika Makedonija demarkavimo darbus.

Kosovo **ekonomika** augo sparčiau nei ankstesniais metais. Tačiau augimas dar per mažas, kad būtų įdarbinta papildoma darbo jėga – jauni šalies gyventojai, kurių skaičius didėja. Makroekonominiams rodikliams įtakos turėjo nepastovūs biudžeto rezultatai, auganti infliacija, labai didelis nedarbas ir išorės disbalansas. Sutarimui dėl esminių ekonominės politikos klausimų neigiamos įtakos turėjo didesnis vyriausybės dėmesys politiniams įvykiams ir išaugęs biudžeto nestabilumas. Ekonominėi plėtrai dar trukdo sustojęs privatizacijos procesas, nereguliarus energijos tiekimas, silpna teisinė valstybė, riboti gamybos pajėgumai, prasta infrastruktūra ir reikalavimų neatitinkantis švietimas.

Ekonominių kriterijų srityje Kosovas padarė labai nedidelę ir nevienodą pažangą siekdamas tapti veikiančios rinkos ekonomikos šalimi. Būtina imtis reformų ir daug investuoti į infrastruktūrą ir švietimą, kad Kosovas ilguoju laikotarpiu pajėgus atlaikyti konkurencinį spaudimą ir rinkos jėgas Europos Sąjungoje.

Apskritai ekonominė politika buvo orientuota į rinką. Vyriausybė pateikė išsamią 2009–2011 m. vidutinės trukmės laikotarpio išlaidų sistemą. Palyginti su ankstesniais metais augimas šiek tiek suaktyvėjo, o ekonominė veikla daugiausia susijusi su privačiojo sektoriaus dinamizmu. Išaugo tiesioginių užsienio investicijų srautas. Finansinis tarpininkavimas Kosove tapo aktyvesnis. Supaprastintos tam tikros patekimo į rinką ir išėjimo iš jos procedūros verslui, o ekonominė integraciją į ES tęsėsi.

Tačiau ekonominės politikos nuoseklumas ir patikimumas sumažėjo dėl politinės aplinkos netikrumo. Stipresnį nei 2007 m. numatytą fiskalinį konsolidavimą lydėjo ekspansinis biudžeto planas, todėl padidėjo biudžeto nestabilumas. Biudžetas nenaudojamas kaip veiksminga fiskalinės politikos priemonė ir todėl ekonominiai įvykiai nėra nuspėjami. Priešingai, jis naudojamas, kai iškyla *ad hoc* išlaidų poreikis. Infliacija vėl ėmė augti,

nedarbas išliko labai didelis. Išorės disbalansas išliko pavojingai didelis, prekybos deficitas augo toliau, be to, Kosovui trūksta eksporto pajėgumų.

2008 m. privatizacija buvo laikinai sustabdyta po Aukščiausiojo teismo sprendimo, kuriame suabejota privatizacijos metodu ir perėjimu nuo UNMIK Kosovo patikos agentūros prie Kosovo privatizacijos institucijos. Kokybiškos statistikos trūkumas išliko didelė tinkamos politikos formavimo kliūtis. Privačiajam sektoriui vystytis labiausiai trukdo nepatikimas energijos tiekimas, tinkamų darbo jėgos įgūdžių trūkumas ir prasta fizinė infrastruktūra. Bendrovės turi nevienodas galimybes naudotis finansiniais ištekliais, o indėlių ir paskolų palūkanų skirtumas išliko labai didelis. Didelį šešėlinį sektorių skatina silpna reguliavimo sistema, netinkama mokesčių ir išlaidų politika, taip pat jam įtakos turi silpna teisėsauga, įskaitant kovą su korupcija ir organizuotu nusikalstamumu. Šešėlinis sektorius išlieka svarbiu uždaviniu, nes dėl jo mažėja mokesčių bazė ir ekonominės politikos veiksmingumas.

Kosovas padarė tam tikrą pažangą derindamas savo teisės aktus ir politiką su **Europos standartais**, ypač muitinės, žemės ūkio ir laisvo kapitalo judėjimo srityje. Tačiau veiksmingai įgyvendinant ir vykdant priimtus teisės aktus didelės pažangos nepadaryta. Reikia daugiau pastangų toliau derinant teisės aktus su Europos standartais ir juos įgyvendinant, ypač kovojant su organizuotu nusikalstamumu, pinigų plovimu, narkotikais, taip pat mokesčių, energetikos ir užimtumo srityse.

Padaryta nenuosekli pažanga įgyvendinant Europos partnerystės prioritetus ES *vidaus rinkos* srityje. Padaryta tam tikra pažanga kuriant horizontaliąją infrastruktūrą, būtiną pagal ES teisės aktus dėl *laisvo prekių judėjimo*, bet teisės aktų šioje srityje su Europos standartais suderinta nedaug. Vis dar reikia daug nuveikti plėtojant infrastruktūrą ir modernizuojant susijusius administracinius gebėjimus, kad Europos standartai būtų tinkamai perkeltami ir įgyvendinami. *Laisvo asmenų judėjimo, paslaugų ir įsisteigimo teisės* srityse padaryta pažanga menka; šios srities teisės aktų suderinta nedaug, tam tikra pažanga padaryta tik *laisvo kapitalo judėjimo* klausimu.

Padaryta tam tikra pažanga *muitinės* srityje. Dauguma muitinės teisės aktų suderinta su ES teisės aktais, bet dar reikia didelių pastangų siekiant užtikrinti kovos su padirbtomis prekėmis ir kontrabanda teisės aktų vykdymą. Šiaurės Kosove nėra veiksmingos muitinės kontrolės, nes šioje srityje muitinės įstaigoms neleidžiama veikti, todėl vyriausybė netenka daug pajamų ir klesti didelio masto kontrabanda. Kosovo teisės aktai *mokesčių* srityje tik iš dalies suderinta. Mokesčių surinkimas nepaprastai menkas, pirmiausia dėl šešėlinės ekonomikos dydžio ir neveiksmingos kontrolės. Nepadaryta pažangos *konkurencijos* srityje. *Viešųjų pirkimų* srityje padaryta nevienoda pažanga. Pagrindų įstatymas atitinka Europos standartus, bet dar nėra jo įgyvendinimo nuostatų ir išsamios tolesnės plėtros strategijos. *Intelektinės nuosavybės* srityje padaryta nedidelė pažanga. Įsigaliojo teisės aktai dėl kovos su nuosavybės teisių pažeidimais, bet jie vis dar menkai įgyvendinami.

Užimtumo ir socialinių sektorių teisės aktų derinimo su Europos standartais srityje padaryta pažanga menka. Tinkamą užimtumo politiką ir socialinę apsaugą Kosove trukdo sukurti tai, jog nėra strateginės bei teisinės sistemos ir trūksta administracinių gebėjimų. *Visuomenės sveikatos* sektoriaus padėtis labai prasta, jam vyriausybė neskiria pakankamai dėmesio. *Švietimo* srityje padaryta tam tikra pažanga derinant teisės aktus su ES standartais. Vyriausybė išipareigojo prioritetine tvarka daugiau investuoti į šią sritį, o Švietimo ministerija ir toliau gerino dėstymo ir mokymosi kokybę aukštosiose mokyklose. Tačiau švietimui vis dar neigiamą poveikį daro didžiulis išteklių trūkumas. *Mokslinių tyrimų* srityje daroma pažanga vis dar nedidelė.

Sektorių politikos klausimu padaryta nedidelė pažanga derinant teisės aktus su ES standartais *pramonės ir MVĮ* srityje.

Žemės ūkio ir žuvininkystės srityse padaryta tam tikra pažanga, susijusi su teisės aktų priėmimu. Pradėti įgyvendinti tam tikri 2007–2013 m. žemės ūkio ir kaimo plėtros elementai. Padidėjo visuomenės parama žemės ūkio klausimais, bet atsižvelgiant į galimą žemės ūkio svarbą Kosovo ekonomikai jis vis dar labai menka. Reikia aiškiau atkirti įvairių žemės ūkio tarnybų atsakomybės sritis (įskaitant *veterinarijos ir fitosanitarijos* administracijas) centriniu ir vietos lygmeniu.

Aplinkos klausimu padaryta tam tikra pažanga, ypač horizontaliųjų teisės aktų, susijusių pirmiausia su poveikio aplinkai vertinimu, srityje. Daugelyje sektorių reikia imtis tolesnių teisės aktų perkėlimo, įgyvendinimo ir vykdymo užtikrinimo veiksmų. Vis dar reikia spręsti žmogiškųjų ir finansinių išteklių stygiaus centriniu ir vietos lygmeniu klausimą. Reikia sukurti tinkamus visų institucijų, dirbančių aplinkosaugos srityje, koordinavimo mechanizmus.

Tam tikra pažanga padaryta *transporto* srityje, kuriai kelis dešimtmečius buvo skiriama per mažai lėšų. Nuo 2008 m. Kosovas didina investicijas į transporto sritį, ypač kelių tiesimui ir priežiūrai. Jis ir toliau aktyviai dalyvauja Pietryčių Europos transporto observatorijos veikloje. Tačiau gebėjimai įgyvendinti Europos transporto standartus vis dar menki, ypač geležinkelių srityje. Kosovas turi plėtoti gebėjimą įgyvendinti investicijų projektus, skirtus infrastruktūrai ir riedmenims.

Padaryta tam tikra pažanga *energetikos* srityje, ypač stiprinant ministerijos, reguliuojančios įstaigos ir perdavimo sistemos operatoriaus institucinius gebėjimus (KOSTT). Tačiau energijos vis dar dažnai stinga, o pagrindinės problemos neišspręstos. Reikia tobulinti energijos įmonės finansinį rentabilumą mažinant komercinius ir su techniniais aspektais nesusijusius nuostolius ir užtikrinant efektyvesnį mokesčių už energiją surinkimą. Reikia, kad tiekimas būtų pastovesnis; taip pat būtina atnaujinti infrastruktūrą. Kosovas turi spręsti mažėjančių lignito atsargų klausimą.

Informacinės visuomenės ir žiniasklaidos srityje padaryta tam tikra pažanga. Spaudos taryba ir Žiniasklaidos institucija veikia tinkamai. Rinka tapo liberalesnė, nes pradėjo teikti paslaugas antrasis mobiliojo ryšio operatorius. Tačiau įvairios reguliavimo institucijos susiduria su biudžetiniais apribojimais.

Padaryta tam tikra pažanga *finansų kontrolės* srityje, bet statistikos klausimu pažanga nedidelė, nes susirūpinimą vis dar kelia administraciniai gebėjimai ir institucijų gebėjimas bendradarbiauti renkant ir apdorojant duomenis.

Teisingumo, laisvės ir saugumo srityje padaryta tam tikra nedidelė pažanga. Kosovas neturi vizų režimo, kuriuo būtų reguliuojamas trečiųjų šalių piliečių atvykimas į jo teritoriją. Padaryta tam tikra pažanga tobulinant integruoto sienų valdymo sistemą. Vyriausybė pradėjo Kosovo pasų išdavimą. Pasienio policija negali veiksmingai kontroliuoti pasienio perėjimo punktus šiaurinėje Kosovo dalyje, už kurią iki šiol atsako UNMIK.

Asamblėja priėmė prieglobsčio įstatymą, bet vidaus reikalų ministerija neturi pakankamai galių nagrinėti pabėgėlių bylas arba Kosovo piliečių priverstinio grąžinimo bylas. Nėra prieglobsčio prašytojų arba priverstinai grąžintų asmenų priėmimo centro. Dar nepriimta migracijos įstatymo.

Pažanga kovojant su *pinigų plovimu* nepakankama. Gerokai sustiprėjo pasiryžimas kovoti su pinigų plovimu ir tam skirti gebėjimai. Teismams ir teisėsaugai vis dar trūksta kompetencijos veiksmingai kovoti su ekonominiais ir finansiniais nusikaltimais. Trūksta kvalifikuotų prokurorų. Nėra patalpų, kuriose būtų tinkamai saugomi įrodymai. Atitinkamų tarnybų ir institucijų ryšiai vis dar menki. Kova su pinigų plovimu išlieka pagrindinis uždavinys.

Prekyba narkotikais vis dar labai didelė problema. Per Kosovą driekiasi vienas pagrindinių Pietų Balkanų *narkotikų* kelių. Neparengta jokie kovos su narkotikais veiksmo plano arba strategijos. Statistika nepatikima, o žvalgybinių duomenų rinkimo gebėjimai nepakankami.

Padaryta pažanga *policijos* srityje: priimtas policijos įstatymas ir policijos inspekcijos įstatymas. Tačiau, kad veiksminga nusikalstamumo mažinimo strategija būtų įgyvendinta reikia ryžto ir pakankamų policijos pajėgų. Kosovo policijos pajėgose tarnauja įvairių etninių grupių atstovai. Tačiau kai kurie Kosovo serbų policijos pareigūnai boikotuoja Kosovo policiją (KP). Kosovo policija negali užtikrinti veiksmingą teisėtvarkos palaikymą tam tikrose serbų dominuojamose vietovėse.

Organizuotas nusikalstamumas tebekelia didelį susirūpinimą ir daro poveikį teisinei valstybei ir verslo aplinkai. Nėra kovos su organizuotu nusikalstamumu strategijos. Teisinė sistema vis dar neišbaigta. Reikia priimti teisės aktus dėl turto konfiskavimo, liudytojų apsaugos ir slaptų agentų. Reikia sudaryti patikimą žemės registrą, kad būtų įmanoma konfiskuoti nekilnojamąjį turtą. Siekiant veiksmingai spręsti organizuoto nusikalstamumo problemą reikia, kad valdžios institucijos imtųsi ryžtingų ir tvarių veiksmų. Kosovas ir toliau yra *prekybos žmonėmis* kilmės, tranzito ir paskirties vieta. Liepos mėn. priimta strategija ir veiksmų planas, jų vykdymas užtikrinamas nepakankamai.

Asmens duomenų apsaugos srityje nėra jokių pokyčių. Iki šiol nepriimta bendrų teisės aktų dėl duomenų apsaugos. Dar neįsteigta nepriklausomos duomenų apsaugos priežiūros institucijos.

Turkija

Turkija ir toliau pakankamai gerai vykdo Kopenhagos **politinius kriterijus**. Konstitucinis teismas neįgyvendino generalinio prokuroro prašymo paleisti valdančiąją partiją ir uždrausti 71 jos garsiam nariui užsiimti politine veikla; bet Teismas skyrė finansines sankcijas ir taip užkirto kelią didelei politinei krizei. Dabar Turkija turi naują galimybę paspartinti reformas ir sukurti dialogui ir pliuralizmui tinkamą klimą. Padaryta tam tikra pažanga saviraiškos laisvės, nemusulmoniškų religinių bendruomenių teisių srityse ir buvo skatinama Pietryčių regiono ekonominė plėtra. Tačiau reikia parengti nuoseklią ir išsamią politinių reformų (pirmiausia Konstitucijos reformos) programą. Dar reikia dėti daug pastangų daugelyje sričių, susijusių su politiniais kriterijais.

Demokratijos ir teisinės valstybės srityje naujas prezidentas atliko teigiamą vaidmenį ragindamas imtis tolesnių politinių reformų ir aktyviai stengdamasis pagerinti santykius su Armėnija. Tačiau politinių institucijų darbui ir politinių reformų procesui neigiamą poveikį padarė tai, kad pagrindinės politinės partijos nepalaikė dialogo ir nebuvo siekiama kompromiso. Ką tik išrinkto parlamento darbui labai didelį poveikį padarė teismo bylos, kuriomis buvo siekiama paleisti valdančiąją partiją ir vieną iš opozicijos partijų.

Vietos valdymo srityje reikia įgyvendinti neseniai priimtus vietos administracijos įstatymus, o savivaldos finansinių išteklių padidėjo.

Viešojo administravimo reformos srityje padaryta pažanga menka. Reikia reformuoti valstybės tarnybos sistemą.

Civilinės saugumo pajėgų priežiūros srityje reikia užtikrinti, kad visavertės civilinės priežiūros funkcijas ir visišką parlamentinę gynybos sektoriaus išlaidų priežiūrą. Ginkluotųjų pajėgų vyriausieji karininkai pareiškimuose ir toliau pasisako klausimais, kurie neįeina į jų kompetenciją.

Teismų srityje padaryta pažanga rengiant teismų reformą. Tačiau teismų nepriklausomumas ir nešališkumas vis dar kelia susirūpinimą. Nepadaryta pažangos Aukščiausiosios teisėjų ir prokurorų tarybos sudėties arba regioninių apeliacinių teismų steigimo klausimu. Reikia pagerinti policijos ir žandarmerijos tyrimų kokybę, kad būtų užtikrintas teisingas teismo procesas.

Padaryta nedidelė pažanga *kovos su korupcija* srityje. Korupcija vis dar plačiai paplitusi. Susirūpinimą kelia tai, kad vis dar nėra bendros strategijos, veiksmų plano ir koordinavimo mechanizmo. Turkija turi sudaryti tyrimų, baudžiamojo persekiojimo ir kaltinimo rezultatų suvestinę.

Žmogaus teisių ir mažumų apsaugos srityje padaryta nedidelė pažanga. Turkija tęsia Europos žmogaus teisių teismo sprendimų vykdymą, bet reikia didesnių pastangų. Nepadaryta pažangos ratifikuojant tarptautinius dokumentus žmogaus teisių klausimais. Reikia modernizuoti institucinę žmogaus teisių apsaugos ir užtikrinimo sistemą. Jau seniai reikėjo įsteigti ombudsmeno pareigybę.

Turkijos teisinėje sistemoje nustatytas visapusiškas apsaugos priemonių, kuriomis užkertamas kelias *kankinimams ir netinkamam elgesiui*, rinkinys. Tačiau reikia aktyvesnių veiksmų įgyvendinant visiško netoleravimo politiką. Susirūpinimą kelia pranešimai apie netinkamą elgesį ir kankinimus, ypač už kardomojo kalinimo įstaigų ribų. Tokiomis aplinkybėmis labai svarbu ratifikuoti JT konvenciją prieš kankinimą ir kovoti su pažeidusių žmogaus teises nebaudžiamumu.

Padaryta tam tikra pažanga siekiant sustiprinti *saviraiškos laisvės* kriterijus, pirmiausia iš dalies keičiant Turkijos baudžiamojo kodekso 301 straipsnį. Tačiau Turkija turi siekti adekvačių rezultatų įgyvendindama pakeistą straipsnį. Be to reikia spręsti visų teisinių apribojimų klausimą siekiant teisiškai ir praktiškai užtikrinti visišką saviraiškos laisvę, kaip apibrėžta Europos žmogaus teisių konvencijoje ir Europos žmogaus teisių teismo nusistovėjusioje teisminėje praktikoje. Dėl tam tikro poveikio spaudos laisvei ir elektroninei žiniasklaidai reikia atidžiai stebėti šią sritį.

Reikia imtis veiksmų pagal Europos standartus praktiškai užtikrinti *susirinkimų laisvę*, nes vis dar pasitaiko savavališkų apribojimų, o prieš demonstracijų dalyvius panaudojama neproporcinga jėga. Šiek tiek pagerėjo *asociacijų laisvės* teisinė sistema. Tačiau kai kurios asociacijos susiduria su pernelyg dideliais administraciniais sunkumais arba prieš jas pradedami teismo procesai. Be to, kadangi prieš politines partijas kartais pradedamos bylos dėl jų uždarymo, reikia iš dalies pakeisti politinių partijų teisinės nuostatos vadovaujantis Europos žmogaus teisių teismo nusistovėjusia teismine praktika ir ES valstybių narių gerąja patirtimi, kaip nustatė Europos Tarybos Venecijos komisija.

Religijos laisvės srityje priimtu fondų įstatymu sprendžiami keli neišspręsti su nuosavybės klausimais, susiję su nemusulmoniškomis bendruomenėmis. Tačiau dar nesukurta Europos žmogaus teisių konvencija pagrįsta teisinė sistema, pagal kurią visos nemusulmoniškos

religinės bendruomenės ir alevitai galėtų funkcionuoti be nereikalingų apribojimų. Turkija turi toliau siekti sukurti aplinką, kurioje realiai būtų visiškai laikomasi religijos laisvės nuostatų.

Sukurta bendra teisinė sistema, garantuojanti lyčių lygybę ir *moterų teises*, bet reikia toliau dėti pastangas, kad šiomis teisėmis būtų galima visiškai naudotis. Reikia toliau dėti pastangas, kad neliktų skirtumų moterims ir vyrams dalyvaujant ekonominiame gyvenime, naudojantis atsiveriančiomis galimybėmis, siekiant išsilavinimo, naudojantis sveikatos apsaugos paslaugomis ir politinėmis galiomis. Toliau dedamos pastangos siekiant „žudymu dėl garbės“ ir šeiminio smurto prevencijos, bet šie klausimai vis dar kelia didelį susirūpinimą ir reikia aktyviau veikti šioje srityje.

Padaryta pažanga sudarant sąlygas *vaikams* siekti išsilavinimo, gauti socialines paslaugas ir nepilnamečių nusikaltėlių teisminės sistemos srityje. Tačiau reikia toliau dėti pastangas visose srityse, susijusiose su vaikų teisėmis, įskaitant administracinius gebėjimus, švietimą, nepilnamečių nusikaltėlių teisminę sistemą ir vaikų darbą.

Reikia priimti teisės aktus, kuriais būtų užtikrinamos *profesinių sąjungų teisės* pagal ES standartus ir susijusias Tarptautinės darbo organizacijos (TDO) konvencijas, visų pirma kiek tai susiję su teise burtis į profesines sąjungas, streikuoti ir vesti kolektyvines derybas.

Su *mažumų teisėmis* susijusi padėtis nesikeičia. Turkija nepadarė jokios teisės aktų derinimo su Europos standartais pažangos. Padaryta tam tikra nedidelė pažanga *kultūrinių teisių* srityje, bet apribojimų dar yra; tai visų pirma susiję su draudimu vartoti kitas kalbas nei turkų radijuje ir televizijoje, politiniame gyvenime ir teikiant viešąsias paslaugas. Valstybinėse ar privačiose mokyklose nėra galimybės mokytis šių kalbų. Nepadaryta pažangos *romų* padėties klausimu; jie dažnai susiduria su diskriminacija tinkamo būsto, švietimo, socialinės apsaugos, sveikatos ir užimtumo srityse. Tęsiasi romų kvartalų griovimas; kartais jie iškeldinami į jėgą.

Rytų ir *pietryčių* regionų atžvilgiu vyriausybės sprendimas užbaigti Pietryčių Anatolijos projektą liudija, kad vyriausybė ėmėsi spręsti šių regionų ekonominių ir socialinių sunkumų klausimą. Reikia tolesnių veiksmų, kad būtų sudarytos sąlygos gyventojams, kurių dauguma yra kurdai, naudotis visomis teisėmis ir laisvėmis. Buvo tęsiamas *šalies viduje perkeltųjų asmenų* kompensacijos procesas. Tačiau vyriausybė nėra parengusi bendros nacionalinės strategijos šalies viduje perkeltųjų asmenų klausimui spręsti. Dar reikia atsisakyti kaimų apsaugos sistemos.

Tęsėsi PKK (Kurdistano darbininkų partijos), kuri įtraukta į ES teroristinių organizacijų sąrašą, teroristiniai išpuoliai, dėl kurių žuvo daug žmonių.

Regioninių klausimų ir tarptautinių išipareigojimų srityje Turkija viešai pareiškė palaikanti iniciatyvą atnaujinti visavertės derybas (globojant JT) siekiant rasti ilgalaikį *Kipro problemas* sprendimą. Tačiau nepadaryta jokios pažangos siekiant glaudesnių dvišalių santykių su Kipro Respublika. Turkija ne visiškai įgyvendino Asociacijos susitarimo papildomą protokolą ir nepašalino visų laisvą prekių judėjimą ribojančių kliūčių, įskaitant tiesioginio transporto ryšio su Kipru ribojimą.

Santykiai su Graikija plėtojami teigiamai. Imtasi pasitikėjimą didinančių priemonių, tačiau sprendžiant dėl sienų kylančius ginčus susitarimas nepasiektas. Turkija toliau vaidino teigiamą vaidmenį *Vakarų Balkanuose*. Santykiai su *Bulgarija* išliko teigiami. Ypač svarbūs išlieka geri kaimyniniai santykiai.

Turkijos **ekonomikos** rodikliai išliko palyginti geri, nors ji galėtų augti labiau; šio lėtesnio augimo priežastis – dėl labai griežtos pinigų politikos sumažėjusi vidaus paklausa. Makroekonominiai rodikliai išliko stabilūs. Dėl didesnių maisto ir energijos kainų gerokai išaugo infliacija. Šiek tiek sulėtėjo struktūrinių reformų procesas (ypač 2008 m. pirmojoje pusėje). Nepaisant kelių neseniai priimtų iniciatyvų, dar reikia ištaisyti darbo rinkos disbalansą ir spręsti darbo jėgos įgūdžių neatitikimo klausimą.

Pagal **ekonominis kriterijus** Turkija yra veikiančios rinkos ekonomikos šalis. Ji turėtų būti pajėgi atlaikyti konkurencinį spaudimą ir rinkos jėgas Europos Sąjungoje vidutinės trukmės laikotarpiu, jeigu įgyvendins savo visapusę reformų programą, siekdama sumažinti struktūrinius trūkumus.

Praėjusiais metais Turkija įgyvendino stiprią stabilizacijos programą. Dabar prasideda naujas vystymosi strategijos etapas, kurio tikslas – didinti augimo potencialą teikiant daugiau valstybės investicijų, kuriant darbo vietas ir reformuojant sektorius. Iki šiol ekonomikos rodikliai buvo geri, nepaisant pasaulinio finansų rinkas krečiančių neramumų ir vidaus politinio netikrumo.

Iplaukiantys ilgalaikiai kapitalo srautai išliko dideli, todėl padidėjo oficialūs rezervai. Fiskaliniai rodikliai patenkinami, nors vyriausybei nepavyko įvykdyti 2007 m. fiskalinių tikslų. 2008 m. birželio mėn. valdžios institucijos patvirtino penkiametę vidutinės trukmės laikotarpio fiskalinę sistemą.

Naujų investicijų į infrastruktūrą didinimo iniciatyvų tikslas – sumažinti didžiulius regioninius skirtumus. Padaryta didelė pažanga liberalizuojant kainas, ypač energetikos srityje. Tęsimas privatizavimas – privatizuoti keli dideli objektai. Nepaisant tam tikrų nestabilumo atvejų 2007–2008 m., kol kas finansų sektorius nepaprastai atsparus.

Tačiau iš dalies dėl didesnių naftos ir prekių kainų padidėjo infliacijos poveikis. Turkija tapo labiau priklausoma nuo investuotojų nuomonių kaitos dėl didelių finansavimo poreikių, kurių priežastis – didelis išorės deficitas ir privačiojo sektoriaus pasitikėjimas išoriniu finansavimu ir didelė (nors ir mažėjanti) sukaupta skola. Dėl darbo jėgos įgūdžių paklausos ir pasiūlos neatitikimo, griežtų įdarbinimo sąlygų sudėtinga kurti naujas darbo vietas. Dėl struktūrinių suvaržymų darbo rinkoje sunku įdarbinti daugiau moterų ir jaunimo. Darbo jėgos įgūdžiai vis dar neadaptuojami prie greitai augančios ekonomikos poreikių. Trūksta skaidrumo skirstant valstybės pagalbą. Dėl didelio šešėlinės ekonomikos sektoriaus, kurį skatina reguliavimo sistemos trūkumai, netinkama mokesčių bei išlaidų politika ir silpna teisėsauga, mažėja mokesčių bazė ir ekonomikos politikos veiksmingumas. Dažnai MVI veikia šešėlinėje ekonomikoje ir todėl negali gauti pakankamo finansavimo ir praktinės patirties.

Turkija sustiprino **gebėjimus priimti narystės įsipareigojimus**. Pažanga padaryta daugelyje sričių. Derinant teisės aktus tam tikrose srityse – laisvo prekių judėjimo, intelektinės nuosavybės teisių, antimonopolinės politikos, energijos, įmonių ir pramonės politikos, vartotojų apsaugos, statistikos, transeuropinių tinklų ir mokslo bei mokslinių tyrimų – padaryta pažanga. Tačiau derinimo procesą reikia tęsti, pirmiausia aplinkos, valstybės pagalbos, viešųjų pirkimų, socialinės politikos ir užimtumo, bendrovių teisės, maisto saugos, veterinarijos ir fitosanitarijos politikos bei laisvo paslaugų judėjimo srityse. Turkija dar nėra įvykdžiusi kelių svarbių įsipareigojimų, kurie yra jos Muitų sąjungos su ES dalis. Muitų sąjungai tinkamai veikti trukdo neproporcingas apsaugos priemonių naudojimas ir ilgalaikiai prekybai trukdantys veiksniai. Reikia toliau didinti Turkijos administracinius gebėjimus, susijusius su *acquis* vykdymu.

Laisvo prekių judėjimo srityje padaryta pažanga derinant su produktais susijusius teisės aktus ir horizontaliąsias priemones, išskyrus rinkos priežiūrą ir metrologiją. Vis dėlto prekybos srityje išlieka tam tikrų techninių kliūčių. Nedidelė pažanga padaryta *įsisteigimo teisės ir laisvės teikti paslaugas* srityje. Teisės aktų derinimas dar tik pradėtas. *Laisvo kapitalo judėjimo* srityje Turkija padarė tam tikrą pažangą kapitalo judėjimo, mokėjimų ir kovos su pinigų plovimu srityje, bet reikia toliau stiprinti vykdymo užtikrinimo gebėjimus. Padaryta gera pažanga *finansinių paslaugų* srityje, ypač nustatant griežtesnius atsargumo ir priežiūros standartus.

Viešųjų pirkimų srityje padaryta nevienoda pažanga. Finansų ministro skyrimas bendru politikos koordinatoriumi vertintinas teigiamai, bet taip pat reikia parengti išsamią strategiją, kurioje būtų nustatytos būtinos reformos. Turkijos viešųjų pirkimų sistema tik iš dalies suderinta su ES sistema. *Bendrovių teisės* srityje Turkijos pažanga menka. Nebuvo priimtas naujas prekybos kodeksas. Teisės aktų derinimas *intelektinės nuosavybės teisės* srityje palyginti pažengęs. Pagerėjo valstybės institucijų, atsakingų už intelektinės nuosavybės teises, darbo koordinavimas ir bendradarbiavimas. Tačiau reikia labai stiprinti įgyvendinimą ir vykdymo užtikrinimą. *Informacinės visuomenės ir žiniasklaidos* srityje Turkija suderino nedaug teisės aktų su garso ir vaizdo srities *acquis*. Nepadaryta pažangos priimant naują elektroninių ryšių įstatymą.

Konkurencijos srityje padaryta gera pažanga derinant antimonopolinius teisės aktus. Vis dėlto nepadaryta pažangos priimant valstybės pagalbą reglamentuojančius teisės aktus, steigiant valstybės pagalbos kontrolės instituciją ir įgyvendinant skaidrumo išsipareigojimus. Uždavinyms baigti rengti plieno pramonės restruktūrizavimo programą išlieka prioritetu. *Žemės ūkio ir kaimo plėtros* srityje derinimo lygmuo buvo nedidelis. Padaryta didelė pažanga kuriant sąlygas, būtinas Pasirengimo narystei pagalbos kaimo plėtrai priemonei (IPARD) įgyvendinti. Vis dėlto reikia tolesnių veiksmų, kad būtų sukurtos būtinos administracinės ir kontrolės struktūros. Turkija nepašalino techninių kliūčių prekybai jautiena ir gyvais galvijais. *Žuvininkystės* srityje nepadaryta pažangos kuriant būtiną teisinę sistemą. Padaryta nedidelė pažanga išteklų, laivyno valdymo, tikrinimo ir kontrolės klausimais. *Žemės ūkio ir žuvininkystės* srityse įgyvendinimo gebėjimai dar nedideli. *Maisto saugos, veterinarijos ir fitosanitarijos politikos* teisės aktų derinimas dar tik pradėtas. Dar reikia priimti veterinarijos paslaugų, maisto ir pašarų pagrindų įstatymą. Vyksta gyvūnų identifikavimo ir registravimo darbai. Pavyko sėkmingai sustabdyti paukščių gripo protrėkius. Veiksminga kitų gyvūnų ligų, visų pirma snukio ir nagų ligos, kontrolė tebėra viena iš didžiausių susirūpinimą keliančių sričių.

Transporto politikos srityje padaryta tam tikra pažanga. Toliau derinami kelių sektoriaus teisės aktai, bet reikia dar gerinti įgyvendinimo gebėjimus. Turkija padarė menką pažangą geležinkelių sektoriuje. Oro transporto srityje padaryta nedidelė pažanga. Dėl Turkijos ir Kipro Respublikos skrydžių valdymo kontrolės centrų bendradarbiavimo stokos kyla grėsmė oro eismo saugai. Jūrų transporto srityje pažanga nevienoda. Tam tikra pažanga padaryta *transeuropinių tinklų* srityje. Užbaigtas transporto infrastruktūros poreikių vertinimas (TINA), bet dar nėra patikimesnės klasifikuoto transporto duomenų sistemos. *Energetikos* srityje padaryta tam tikra nevienoda pažanga. Priėmus elektros ir gamtinių dujų rinkų pagrindų įstatymus konkurencija vis dar nėra didelė. Reikia nustatyti nacionalinius tikslus, susijusius su energijos vartojimo veiksmingumu ir atsinaujinančiąja energija.

Mokesčių srityje padaryta tam tikra su teisės aktais susijusi pažanga. Mokesčių administracinės institucijos modernizavimas suteikė galimybę teikti mokesčių mokėtojams geresnes paslaugas ir pagerinti pajamų surinkimą. Tačiau toliau taikomi diskriminaciniai mokesčiai alkoholinio ir tabako gaminiams.

Pagerėjo administraciniai gebėjimai *statistikos* srityje. Tačiau reikia daryti tolesnę pažangą, ypač žemės ūkio makroekonominės statistikos ir verslo registrų klausimais.

Ekonominės ir pinigų politikos srityje padaryta tam tikra pažanga. Vis dar yra trūkumų, pirmiausia susijusių su visišku centrinio banko nepriklausomumu, viešojo sektoriaus piniginiu finansavimu ir galimybe viešajam sektoriui patekti į finansų rinkas prioritetine tvarka. Užimtumo ir socialinės politikos srityje Turkija padarė tam tikra pažangą: priėmė Užimtumo teisės aktų paketą ir įstatymą dėl socialinio draudimo ir bendrojo sveikatos draudimo. Tačiau reikia skirti daugiau dėmesio profesinių sąjungų teisių užtikrinimui ir kovai su neteisėtu darbu. Taip pat reikia imtis veiksmų siekiant kovoti su vaikų darbu; taip pat reikia atnaujinti šios srities strateginius dokumentus ir parengti jų galutines versijas. Pagerėjo lyčių lygybė ekonominiame ir socialiniame gyvenime.

Toliau daroma pažanga *įmonių ir pramonės politikos* srityje: priimta MVĮ strategija ir veiksmų planas. Bendrai Turkija yra suderinusi daug teisės aktų. *Mokslo ir mokslinių tyrimų* srityje padaryta didelė pažanga. Apskritai Turkija sėkmingai vykdo integravimosi į Europos mokslinių tyrimų erdvę darbus. *Švietimo ir kultūros* srityje padaryta pažanga siekiant suderinti Turkijos švietimo sistemą su ES struktūros ir kvalifikacijos sistema. Turkija sėkmingai dalyvavo Bendrijos programose.

Regioninės politikos ir struktūrinių priemonių koordinavimo srityje padaryta pažanga telkiant pajėgumus, būtinus PNPP III ir IV komponentams įgyvendinti. Vis dėlto dar reikia dėti daug pastangų, kad būtų sukurti reikiami administraciniai ir kontrolės gebėjimai centriniu ir vietos lygmeniu.

Teismų srityje padaryta tam tikra pažanga, ypač rengiant teismų reformos strategiją. Tačiau teismų nepriklausomumas ir nešališkumas vis dar kelia susirūpinimą. Tikimasi, kad šie klausimai bus sprendžiami įgyvendinant reformos strategiją. Padaryta nedidelė pažanga *kovos su korupcija* srityje. Vyriausybė ir toliau įgyvendina šios srities iniciatyvas. Tačiau nėra galiojančių teisės aktų, kuriuose būtų nustatytos rinkimų kampanijos finansavimo skaidrumo taisyklės. Nepadaryta pažangos nustatant parlamento narių imuniteto ribas. Reikia parengti kovos su korupcija strategiją ir veiksmų planą ir gauti jo įgyvendinimui būtiną politinę paramą. Pagrindinių teisių srityje padaryta pažanga teisės aktų priėmimo klausimu. Reikia ryžtingai užtikrinti, kad būtų laikomasi Europos žmogaus teisių konvencijoje nustatytų pagrindinių teisių ir Europos žmogaus teisių teismo nusistovėjusios teisminės praktikos.

Padaryta tam tikra pažanga *teisingumo, laisvės ir saugumo* srityje, ypač prekybos narkotikais ir žmonėmis prevencijos klausimu. Šio skyriaus teisės aktai jau derinami su *acquis*, bet dar reikia tvarių veiksmų šiose srityse: vizų politika ir teismų bendradarbiavimas baudžiamosiose bylose. Taip pat reikia nuolatinių pastangų kovojant su organizuotu nusikalstamumu, kuris kelia susirūpinimą. Reikia tobulinti gebėjimus valdyti prieglobsčio ir migracijos poreikius. Reikia aktyviau įgyvendinti nacionalinį veiksmų planą dėl integruoto sienų valdymo. Turkija turi atnaujinti derybas su Europos bendrija dėl readmisijos susitarimo.

Aplinkos srityje Turkija padarė pažangą oro kokybės, atliekų tvarkymo klausimais ir sustiprino administracinius gebėjimus centriniu lygmeniu. Tačiau bendras teisės aktų derinimo lygis išliko žemas. Turkija nepadarė jokios pažangos pramoninės taršos, rizikos valdymo ir GMO srityse.

Vartotojų ir sveikatos *apsaugos* srityje pavyko pasiekti patenkinamą teisės aktų derinimo lygmenį. Padaryta pažanga rinkos priežiūros ir produktų saugos nuostatų vykdymo

užtikrinimo srityje, bet dar daug reikia nuveikti su sauga nesusijusiais klausimais. Turkijoje vartotojų judumas liko mažas. Turkija padarė tam tikrą pažangą *sveikatos apsaugos* srityje.

Muitų sąjungos srityje Turkija pasiekė aukštą suderinimo lygį. Tačiau laisvų prekybos zonų, muitų lengvatų, kovos su padirbtomis prekėmis ir kontrolės po muitinio įforminimo srityse teisės aktai nebaigti derinti. Be to, Turkija labai daug pasiekė derindama teisės aktus *išorės santykių* srityje, tačiau ji ne visiškai palaikė ES poziciją PPO ir OECD.

Ribota pažanga padaryta *finansų kontrolės* srityje. Galioja teisės aktai, kuriais įgyvendinama viešoji vidaus finansų kontrolė, bet reikia padaryti kelis dalinius pakeitimus, susijusius su vidaus kontrole. Reikia nuolatinių struktūrų, kad būtų bendradarbiaujama su Europos kovos su sukčiavimu tarnyba ES finansinių interesų apsaugos klausimu ir palaikomi ryšiai su Komisijos departamentais, atsakingais už euro apsaugą nuo padirbinėjimo. *Finansų ir biudžeto nuostatų* srityje jokių didesnių pokyčių nenustatyta.

Turkija toliau derino savo nuostatas su ES *užsienio, saugumo ir gynybos* politika. Turkija aktyviai prisideda prie Europos saugumo ir gynybos politikos ir siekia daugiau joje dalyvauti. Tačiau Turkija prieštarauja ES ir NATO bendradarbiavimui, kuriame dalyvautų visos ES valstybės narės.

Turkija sustiprino savo teigiamą vaidmenį regioninio stabilumo srityje ir aktyviai siekė paspartinti savo regioninių partnerių santykių pažangą, ypač Artimuosiuose Rytuose ir Kaukaze. Gruzijos konflikto metu Turkija atliko taikytojos vaidmenį ir pasiūlė sukurti „Kaukazo bendradarbiavimo ir stabilumo platformą“. Turkijos Prezidento vizitas į Armėniją buvo naujas skatinamasis veiksmas dvišaliuose santykiuose ir atvėrė galimybę normalizuoti santykius. Vis dėlto Turkijos sausumos siena su Armėnija vis dar uždaryta.